พุทธวจน

หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

เดรัจฉานวิชา

สารีบุตร ! เปรียบเหมือนหลุมคูถ ลึกยิ่งกว่าชั่วบุรุษ เต็มไปด้วยคูถ

ลำดับนั้น บุรุษผู้มีตัวอันความร้อนแผดเผา เหน็ดเหนื่อย หิว ระหาย มุ่งมาสู่หลุมคูถนั้นแหละ
โดยมรรคาสายเดียว บุรุษผู้มีจักษุเห็นเขาแล้ว พึงกล่าวอย่างนี้ว่า

“บุรุษผู้เจริญนี้ ปฏิบัติอย่างนั้น ดำเนินอย่างนั้น และขึ้นสู่หนทางนั้น
จักมาถึงหลุมคูถนี้ทีเดียว”

โดยสมัยต่อมา บุรุษผู้มีจักษุนั้น พึงเห็นเขาตกลงในหลุมคูถนั้น

เสวยทุกขเวทนาอันแรงกล้าเผ็ดร้อน...

–บาลี มู. ม. ๑๒/๑๔๙/๑๗๒.

พุทธวจน-หมวดธรรม

เปิดธรรมที่ถูกปิด

ฉบับ

๑๒

เดรัจฉานวิชา

พุทธวจนสถาบัน

ร่วมกันมุ่งมั่นศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่คำของตถาคต

พุทธวจน

ฉบับ ๑๒ **เดรัจฉานวิชา**

เปิดธรรมที่ถูกปิด

สืบค้นและรวบรวมโดย

พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล (วัดนาป่าพง)

ข้อมูลธรรมะนี้ จัดทำเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาสู่สาธารณชน
เป็นธรรมทาน

พุทธวจนภิกขุคึกฤทธิ์มูลนิธิ
โทร. ๐๙ ๒๕๒๖ ๑๒๓๖

ตัวแทนคณะศิษย์วัดนาป่าพง
คุณสหัทญา คุ้มชนะ โทร. ๐๙ ๒๕๒๖ ๑๒๓๖

มูลนิธิพุทธโฆษณ์
โทร. ๐๘ ๒๒๒๒ ๕๗๙๐-๙๔

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๕

จัดทำโดย
มูลนิธิพุทธโฆษณ์

คำอนุโมทนา

ขออนุโมทนา กุศลเจตนาเป็นอย่างยิ่งต่อคณะงานธัมมะที่ได้ทุ่มเทแรงกายแรงใจ รวบรวม เรียงร้อย เชื่อมโยงคำตถาคต พร้อมทั้งเปรียบเทียบให้เห็นชัดเจนถึงหลักฐานที่มาที่ไปของคำแต่งใหม่ รวมทั้งชี้ให้เห็นความขัดแย้งของคำแต่งใหม่กับคำของตถาคตได้อย่างชัดเจน รวบรวมมาไว้ในหนังสือ "เดรัจฉานวิชา" เล่มนี้

เพื่อเปิดธรรมที่ถูกปิดให้แก่หมู่ภิกขุ ภิกขุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย ทราบถึงความจริงที่ศาสดาผู้ที่เป็นสัมมาสัมพุทธะบัญญัติ หรืออะไรที่พระองค์มิได้บัญญัติไว้ ซึ่งความไม่รู้นั้นจะเป็นเหตุให้เขาตกลงจมอยู่ในมิจฉาทิฏฐิว่า กรรม หรือ สุข ทุกข์ เกิดจากผู้อื่นบันดาล อันจะทำให้เขาทั้งหลายไม่สามารถสมหวังในสิ่งที่เขาตั้งความปรารถนาไว้ได้ ซึ่งคติ ๒ อย่างของผู้ที่ยังมีความเห็นผิดคือ นรก หรือ กำเนิดเดรัจฉาน

ดังนั้นผู้ต้องการความสำเร็จสมหวังในสิ่งที่เขาปรารถนาในทางโลก หรือต้องการหวังการเข้าถึงความบริสุทธิ์หลุดพ้นได้จริงในทางธรรม จะได้เลือกที่จะเดินตาม

ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะผู้รู้แจ้งโลกเป็นสัพพัญญู หรือศรัทธาเดินตามความเห็นและการบัญญัติในคำแต่งใหม่ หรือของสมณพราหมณ์เหล่าอื่น ซึ่งเขาเหล่านั้นต้องสร้างศรัทธาของตนเองด้วยกำลังอินทรีย์อ่อนแก่ หรือธุลีในดวงตาที่มากหรือน้อยตามเหตุปัจจัย

ด้วยเหตุที่ได้กระทำมาแล้วนี้ ขอจงเป็นเหตุปัจจัยให้ผู้มีส่วนร่วมในการทำหนังสือและผู้ที่ได้อ่าน ได้ศึกษาได้นำไปปฏิบัติ พึงสำเร็จสมหวัง พบความเจริญรุ่งเรืองของชีวิตได้จริงในทางโลก และได้ดวงตาเห็นธรรม สำเร็จผลยังพระนิพพาน สมดังความปรารถนาที่ได้สร้างมาอย่างดีแล้วด้วยเทอญ.

ขออนุโมทนา

ภิกขุคึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล

อักษรย่อ

เพื่อความสะดวกแก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจเรื่องอักษรย่อ
ที่ใช้หมายแทนชื่อคัมภีร์ ซึ่งมีอยู่โดยมาก

มหาวิ. วิ.	มหาวิภังค์	วินัยปิฎก.
ภิกฺขุนี. วิ.	ภิกขุนีวิภังค์	วินัยปิฎก.
มหา. วิ.	มหาวรรค	วินัยปิฎก.
จุลฺล. วิ.	จุลวรรค	วินัยปิฎก.
ปริวาร. วิ.	ปริวารวรรค	วินัยปิฎก.
สี. ที.	สีลขันธวรรค	ทีฆนิกาย.
มหา. ที.	มหาวรรค	ทีฆนิกาย.
ปา. ที.	ปาฏิกวรรค	ทีฆนิกาย.
มู. ม.	มูลปัณณาสก์	มัชฌิมนิกาย.
ม. ม.	มัชฌิมปัณณาสก์	มัชฌิมนิกาย.
อุปริ. ม.	อุปริปัณณาสก์	มัชฌิมนิกาย.
สคาถ. สํ.	สคาถวรรค	สังยุตตนิกาย.
นิทาน. สํ.	นิทานวรรค	สังยุตตนิกาย.
ขนฺธ. สํ.	ขันธวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
สฬา. สํ.	สฬายตนวรรค	สังยุตตนิกาย.
มหาวาร. สํ.	มหาวารวรรค	สังยุตตนิกาย.
เอก. อํ.	เอกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ทุก. อํ.	ทุกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ติก. อํ.	ติกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
จตุกฺก. อํ.	จตุกกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.

ปญฺจก. อํ.	ปัญจกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ฉกฺก. อํ.	ฉักกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
สตฺตก. อํ.	สัตตกนิบาต	อังคุตตรนิกาย
อฏฺจก. อํ.	อัฏฐกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
นวก. อํ.	นวกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ทสก. อํ.	ทสกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
เอกาทสก. อํ.	เอกาทสกนิบาต	อังคุตตรนิกาย.
ขุ. ขุ.	ขุททกปาฐะ	ขุททกนิกาย.
ธ. ขุ.	ธรรมบท	ขุททกนิกาย.
อุ. ขุ.	อุทาน	ขุททกนิกาย.
อิติวุ. ขุ.	อิติวุตตกะ	ขุททกนิกาย.
สุตฺต. ขุ.	สุตตนิบาต	ขุททกนิกาย.
วิมาน. ขุ.	วิมานวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เปต. ขุ.	เปตวัตถุ	ขุททกนิกาย.
เถร. ขุ.	เถรคาถา	ขุททกนิกาย.
เถรี. ขุ.	เถรีคาถา	ขุททกนิกาย.
ชา. ขุ.	ชาดก	ขุททกนิกาย.
มหานิ. ขุ.	มหานิทเทส	ขุททกนิกาย.
จูฬนิ. ขุ.	จูฬนิทเทส	ขุททกนิกาย.
ปฏิสมฺ. ขุ.	ปฏิสัมภิทามรรค	ขุททกนิกาย.
อปท. ขุ.	อปทาน	ขุททกนิกาย.
พุทฺธว. ขุ.	พุทธวงส์	ขุททกนิกาย.
จริยา. ขุ.	จริยาปิฎก	ขุททกนิกาย.

ตัวอย่าง : ๑๔/๑๗๑/๒๔๕ ให้อ่านว่า

ไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ เล่ม ๑๔ หน้า ๑๗๑ ข้อที่ ๒๔๕

คำนำ

มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก เมื่อเกิดความทุกข์หรือความกลัวขึ้นมาในชีวิตแล้ว ต่างก็พากันแสวงหาที่พึ่งในแบบของตน หรือโดยการยึดถือในสิ่งที่บัญญัติขึ้นมาเองตามแบบของสมณพราหมณ์เหล่าอื่นผู้มีความเห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด และมีศีลอันเป็นอกุศลคือการเลี้ยงชีพชั่ว เลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพมีประการต่าง ๆ โดยคิดไปว่าสิ่งนั้นจะทำให้เขาพ้นจากความทุกข์ทั้งหลายได้ เขาหารู้ไม่ว่า นั่นไม่ใช่การแสวงหาที่พึ่งอันเกษม ไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุด

แต่เขาควรหันมาพึ่งตถาคต ธรรมะที่ตถาคตตรัสรู้ และสงฆ์สาวกผู้เป็นทายาทแห่งธรรมของตถาคต ผู้เกิดโดยธรรม เนรมิตโดยธรรม ที่เรียกว่า สมณศากยปุตติยะ

แต่เพราะเหตุที่ สมณพราหมณ์เหล่าอื่น หรือสาวกผู้ประกอบด้วยเครื่องเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์ มีลักษณะแบบที่สัมมาสัมพุทธะตรัสไว้ว่า ไม่ใช่ “คนของเรา” ไม่ใช่ผู้อยู่ในอริยวงศ์ คือ ธรรมที่เป็นเชื้อสายของพระอริยเจ้า ที่ชนทั้งหลายพากันไปแสวงหาพึ่งพิงนั้น ชนเหล่านั้น ย่อมไม่สามารถ สำเร็จผลตามความปรารถนาได้

แต่ความสำเร็จที่เขาได้รับอันเกิดเพราะผลแห่งกรรมนั้น เขากลับเชื่อไปว่า เป็นเพราะผลจากการบูชา

เทพเจ้า น้ำมนต์ เครื่องราง ของปลุกเสก สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือพิธีกรรมต่าง ๆ ตามแบบสมณพราหมณ์ผู้เห็นผิดเหล่านั้น ซึ่งทำให้เขาจมลงสู่มิจฉาทิฏฐิหนึ่งในสี่แบบว่า สุขและทุกข์ของเขาทั้งหลายนั้น เกิดจากผู้อื่นบันดาล ชื่อว่าเขาเหล่านั้นยังไม่ได้มีการสร้างเหตุที่ถูกต้องตามความเห็นของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ชนเหล่านั้นย่อมไม่หลุดพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวงได้

พุทธวจน ฉบับ "เดรัจฉานวิชา" จึงป็นการรวบรวมรูปแบบต่าง ๆ ของการเลี้ยงชีพโดยทางผิดด้วยเดรัจฉานวิชาทั้งหมดตามที่ศาสดาบัญญัติอันเป็นกิจเลว เป็นของชาวบ้านเป็นของปุถุชน ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ พร้อมทั้งที่มาที่ไปของประเพณี ข้อวัตรปฏิบัติ คำสวด ผิดจากที่พระองค์ตรัสไว้อันเกิดจากคำแต่งใหม่ ที่มิใช่ของตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ ... เป็นการทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดสุข เป็นความพินาศแก่มหาชนเป็นอันมาก

เพื่อทำพุทธบริษัททั้งสี่ ผู้ที่มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่งในศาสดาแห่งตนได้ทราบความจริงว่า แบบแห่งการปฏิบัติอันประเสริฐบริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะที่สัมมาสัมพุทธะ ทรงประกาศไว้ คือ อย่างไร ?

เพื่อสาวกตถาคต ผู้ปรารถนาความบริสุทธิ์ จะได้ละ เลิก เว้นขาด ในข้อปฏิบัติ อันไม่เป็นธรรมไม่เป็นวินัยในศาสนาของพระศาสดา และเพื่อให้ค้นพบทางออก ด้วยข้อปฏิบัติ ตามบัญญัติของตถาคตที่ได้รวบรวม นำมาบรรจุไว้ในเล่มนี้ด้วย ดังที่พระองค์ได้กล่าวไว้ว่าสาวกทั้งหลายของพระองค์ ย่อมไม่ก้าวล่วงสิกขาบทใด ๆ แม้จะต้องเสียชีวิต เป็นผู้อดทนยอมรับฟังคำสั่งสอนโดยเคารพ เป็นผู้ที่มีลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา เป็นผู้ทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพื่อจะทำซึ่งที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ ด้วยการปฏิบัติตามสิ่งที่พระศาสดาบัญญัติ อันเป็นไปพร้อมเพื่อนิพพาน

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง

บทนำ

ธรรมวินัย คือ ศาสดาแทนพระสัมมาสัมพุทธะ

–บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๗๘/๑๔๑., –บาลี ม. ม. ๑๓/๔๒๗/๔๖๓., –บาลี มหาวาร. สํ. ๑๙/๒๑๗/๗๔๐.

อานนท์ ! ความคิดอาจมีแก่พวกเธออย่างนี้ว่า ‘ธรรมวินัยของพวกเรามีพระศาสดาล่วงลับไปเสียแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา’ ดังนี้.

อานนท์ ! พวกเธออย่าคิดอย่างนั้น.

อานนท์ ! ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกเธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา.

อานนท์ ! ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลล่วงไปแห่งเราก็ดี ใครก็ตาม จักต้องมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่.

อานนท์ ! ภิกษุพวกใด เป็นผู้ใคร่ในสิกขา ภิกษุพวกนั้น จักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุดแล.

อานนท์ ! ความขาดสูญแห่งกัลยาณวัตรนี้ มีในยุคแห่งบุรุษใด บุรุษนั้นชื่อว่าเป็นบุรุษคนสุดท้ายแห่งบุรุษทั้งหลาย... เราขอกล่าวย้ำกะเธอว่า... เธอทั้งหลายอย่าเป็นบุรุษคนสุดท้ายของเราเลย.

ธรรมวินัยของพระสัมมาสัมพุทธะเปิดเผยจึงจะรุ่งเรือง

–บาลี เอก. อํ. ๒๐/๓๖๔/๕๗๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! สิ่ง ๓ อย่างนี้ ปิดบังไว้จึงเจริญ เปิดเผยไม่เจริญ ๓ อย่างนั้น คือ

(๑) มาตุคามปิดบังไว้จึงจะงดงาม เปิดเผยไม่งดงาม

(๒) มนต์ของพราหมณ์ปิดบังไว้จึงรุ่งเรือง เปิดเผยไม่รุ่งเรือง

(๓) มิจฉาทิฏฐิปิดบังไว้จึงเจริญ เปิดเผยไม่เจริญ

ภิกษุทั้งหลาย ! สิ่ง ๓ อย่างเหล่านี้แล ปิดบังไว้จึงเจริญ เปิดเผยไม่เจริญ.

ภิกษุทั้งหลาย ! สิ่ง ๓ อย่างนี้ เปิดเผยจึงรุ่งเรือง ปิดบังไม่รุ่งเรือง ๓ อย่างนั้น คือ

(๑) **ดวงจันทร์** เปิดเผยจึงรุ่งเรือง ปิดบังไม่รุ่งเรือง

(๒) **ดวงอาทิตย์** เปิดเผยจึงรุ่งเรือง ปิดบังไม่รุ่งเรือง

(๓) **ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศไว้แล้ว** เปิดเผยจึงรุ่งเรือง ปิดบังไม่รุ่งเรือง

ภิกษุทั้งหลาย ! **สิ่ง ๓ อย่างเหล่านี้แล เปิดเผยจึงรุ่งเรือง ปิดบังไม่รุ่งเรือง.**

หลักตรวจสอบว่า คำกล่าวของใครเป็นธรรม เป็นวินัย

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๔๔/๑๑๓-๖.

(๑) (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ ! ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า "นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสดา"...

(๒) (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์[๑]ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า "นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสดา"...

(๓) (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหุสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา[๒] ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระเหล่านั้นว่า "นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสดา"...

(๔) (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหุสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับ

---

๑. ภิกษุผู้เป็นหัวหน้า
๒. บาลีที่เป็นแม่บท

มาเฉพาะหน้าพระเถระรูปนั้นว่า "นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสดา"

เธอทั้งหลายยังไม่พึงชื่นชม ยังไม่พึงคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น พึงเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วพึงสอบสวนลงในพระสูตร เทียบเคียงดูในวินัย ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า "นี้มิใช่พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาผิด" เธอทั้งหลาย พึงทิ้งคำนั้นเสีย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า "นี้เป็นพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนั้นรับมาด้วยดี"

เธอทั้งหลาย พึงจำมหาปเทส ... นี้ไว้.

สารบัญ

เดรัจฉานวิชา คืออะไร ๑

๑. อะไรคือเดรัจฉานวิชา ๒

๒. พระพุทธเจ้า เว้นขาดจากการทำเดรัจฉานวิชา ๗

๓. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการทำเดรัจฉานวิชา ๑๓

๔. อะไรคือเดรัจฉานกถา ๒๐

๕. พระพุทธเจ้า เว้นขาดจากเดรัจฉานกถา ๒๑

๖. ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากเดรัจฉานกถา ๒๒

เดรัจฉานวิชา ไม่ใช่อิทธิปาฏิหาริย์ ๒๕

๗. ปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง ๒๖

๘. พระสัมมาสัมพุทธะ อึดอัด ขยะแขยง เกลียดชัง อิทธิปาฏิหาริย์ และอาเทสนาปาฏิหาริย์ ๒๘

หลักปฏิบัติของภิกษุ ต่อ อิทธิปาฏิหาริย์ และ คุณวิเศษอื่น ๆ ๓๕

๙. พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ๓๖

๑๐. พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามภิกษุ แกล้งบอกคุณวิเศษที่ตนเองไม่มี ๓๘

๑๑. พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามภิกษุ บอกคุณวิเศษให้กับผู้ที่ไม่ใช่นักบวช ๓๙

๑๒. พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามพยากรณ์ (ทำนายทายทัก) บุคคลอื่น ๔๐

๑๓. มหาโจร ๕ จำพวก ๔๑

อริยบุคคล ไม่ทำเดรัจฉานวิชา ๔๕
๑๔. อริยบุคคล จะเจตนางดเว้นจากมิจฉาอาชีวะ ๔๖

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ ของโสดาบัน ๕๓
๑๕. ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๑ ๕๔
๑๖. ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๒ ๕๕
๑๗. ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๓ ๕๖
๑๘. ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๔ ๕๗
๑๙. อานิสงส์แห่งการทำให้แจ้ง ซึ่งโสดาปัตติผล ๕๙
๒๐. ความเข้าใจผิดเรื่องกรรม ๓ แบบ ที่อริยบุคคลจะต้องละได้ ๖๐
เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากกรรมเก่าอย่างเดียว ๖๑
เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดจากเทพเจ้าบันดาลให้ ๖๒
เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดขึ้นเองลอย ๆ ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย ๖๓
๒๑. อนุตตริยะ ๖ (สิ่งที่ประเสริฐ ๖ ประการ) ๖๔
๒๒. ลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ๗๐

อริยบุคคล จะปฏิบัติตามสิ่งที่พระศาสดาบัญญัติ ๗๕
๒๓. พระสัมมาสัมพุทธะ บัญญัติให้ภิกษุฉันอาหารวันหนึ่งเพียงหนเดียว ๗๖
๒๔. อริยสาวกทั้งหลายยอมเสียชีวิตแต่ไม่ยอมก้าวล่วงสิกขาบท ๗๙

เครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ ๘๑
๒๕. เครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ ๘๒

ศีลที่เป็นอกุศล คือ การเลี้ยงชีพชั่ว **๘๕**
๒๖. ศีลที่เป็นอกุศล คือ การเลี้ยงชีพชั่ว ๘๖

ภาคผนวก **๘๙**
๒๗. หลักปฏิบัติต่อคำสอน ของสัมมาสัมพุทธะ ๙๐
๒๘. หลักปฏิบัติต่อคำแต่งใหม่ ๙๑
๒๙. การเข้าไปสนใจคำแต่งใหม่ มีผลให้คำตถาคตอันตรธานหายไป ๙๒
๓๐. ผู้ทำสัทธรรมให้อันตรธาน นัยที่ ๑ ๙๔
๓๑. ผู้ทำสัทธรรมให้ดำรงอยู่ นัยที่ ๑ ๙๘
๓๒. ผู้ทำสัทธรรมให้อันตรธาน นัยที่ ๒ ๑๐๒
๓๓. ผู้ทำสัทธรรมให้ดำรงอยู่ นัยที่ ๒ ๑๐๓
๓๔. มูลเหตุแห่งการวิวาท ๑๐๔
๓๕. ผู้เรียกร้องหาศาสดา เพื่อความเป็นมิตร หรือศัตรู ๑๐๖
๓๖. ขีดจำกัดของสาวก เทียบกับ สัมมาสัมพุทธะ ๑๐๘
๓๗. อะไรคือใบไม้ในป่า อะไรคือใบไม้ในกำมือ ๑๐๙
๓๘. การบอกสอนมนต์มาจากไหน ๑๑๑
๓๙. การสาธยายธรรมในแบบพระศาสดา เป็นไปเพื่อวิมุตติ ๑๑๔

ที่มาที่ไปของประเพณีผิด อันเกิดจากคำแต่งใหม่ **๑๑๗**
๔๐. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ อานิสงส์การสร้างพระพุทธรูป ๑๑๘
๔๑. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ การฟังเทศน์มหาชาติ ๑๒๒
พระสัมมาสัมพุทธะ นามว่าเมตเตยยะ โดยพุทธวจน ๑๒๒
พระสัมมาสัมพุทธะ นามว่าเมตเตยยะ โดยคำแต่งใหม่ ๑๒๓
๔๒. ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับการกรวดน้ำอุทิศบุญ ๑๒๖

๔๓. ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับการทำน้ำมนต์ ๑๒๘
๔๔. ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับอานิสงส์ของการสวดมนต์ ๑๓๐
๔๕. บทสวดมนต์ยอดนิยม เป็นคำแต่งใหม่ ๑๓๓
บทสวดสัพพมังคลคาถา เป็นคำแต่งใหม่ ๑๓๓
บทสวดพาหุง (พุทธชัยมังคลคาถา) เป็นคำแต่งใหม่ ๑๓๔
คาถาชินบัญชร เป็นคำแต่งใหม่ ๑๓๕
บทสวดอภยปริตร เป็นคำแต่งใหม่ ๑๓๗
บทสวดอาฏานาฏิยปริตร เป็นคำแต่งใหม่ ๑๓๘
บทสวดโพชฌงคปริตร เป็นคำแต่งใหม่ ๑๓๙
บทสวดชัยปริตร เป็นคำแต่งใหม่ ๑๔๐
บทสวดอุทิศบุญกุศล (ปัตติทานคาถา) เป็นคำแต่งใหม่ ๑๔๑

ทางออกของผู้ประพฤติมิจฉาทิฏฐิไปแล้ว ๑๔๕

๔๖. กรณีของภิกษุ ๑๔๖
หากเห็นโทษโดยความเป็นโทษ ให้ทำคืนตามธรรม ๑๔๖
ข้อควรปฏิบัติของภิกษุเมื่อเข้าบ้าน ๑๔๙
สิ่งที่ภิกษุควรทำเมื่ออยู่ร่วมกัน ๑๕๒
๔๗. ข้อที่ภิกษุควรพิจารณาให้มาก ๑๕๓
ผู้สร้างสุขหรือสร้างทุกข์ให้แก่มหาชน นัยที่ ๑ ๑๕๓
ผู้สร้างสุขหรือสร้างทุกข์ให้แก่มหาชน นัยที่ ๒ ๑๕๕
ลักษณะแบบใด คือ คนของสัมมาสัมพุทธะ ๑๕๘
ได้ชื่อว่าเป็นภิกษุ ไม่ใช่เพราะเครื่องแบบ ๑๕๙
ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต ๑๖๑
ลักษณะของผู้อยู่ในอริยวงศ์ ๑๖๒

๔๘. กรณีของคฤหัสถ์ ๑๖๕
หากเห็นโทษโดยความเป็นโทษ ให้ทำคืนตามธรรม ๑๖๕
ลักษณะการเกี่ยวข้องกับนักบวช ๑๖๖
ผู้จัดว่าเป็นอุบาสกจัณฑาล ๑๖๘
ผู้จัดว่าเป็นอุบาสกรัตนะ ๑๖๙
การให้ทาน เป็นเหตุให้เกิดทรัพย์ ๑๗๐
สังคมเลว เพราะคนดีอ่อนแอ ๑๗๑
หลักการกำจัดเสี้ยนหนาม (คนไม่ดี) ๑๗๓
กรณีศึกษาเรื่องภิกษุชาวกรุงโกสัมพีแตกสามัคคีกัน ๑๗๕

บทส่งท้าย ๑๘๑

๔๙. การเกี่ยวข้องกันของนักบวชกับคฤหัสถ์ ๑๘๒
๕๐. สิ่งที่ใคร ๆ ในโลกไม่ได้ตามปราถนา ๑๘๓
๕๑. เหตุให้สำเร็จตามปรารถนา นัยที่ ๑ ๑๘๗
๕๒. เหตุให้สำเร็จตามปรารถนา นัยที่ ๒ ๑๙๒
๕๓. เทวดาไหว้ใคร ๑๙๖
๕๔. ฤกษ์ดี ยามดี ในแบบพุทธวจน ๑๙๘
๕๕. ที่พึ่งผิด ที่พึ่งถูก ๑๙๙
๕๖. พิธีปลงบาปในอริยวินัย นัยที่ ๑ ๒๐๐
๕๗. พิธีปลงบาปในอริยวินัย นัยที่ ๒ ๒๐๔
๕๘. พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ นัยที่ ๑ ๒๐๘
๕๙. พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ นัยที่ ๒ ๒๑๐

หมายเหตุผู้รวบรวม

เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ บางส่วนได้ปรับสำนวนต่างจากฉบับหลวง โดยเทียบเคียงจากทุกสำนัก (ฉบับสยามรัฐ, ฉบับหลวง, ฉบับมหามงกุฏฯ, ฉบับมหาจุฬาฯ, ฉบับเฉลิมพระเกียรติ, ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์แห่งประเทศอังกฤษ) เพื่อให้สอดรับกับบาลีและความเชื่อมโยงของพุทธวจนให้มากที่สุด

เดรัจฉานวิชา
คืออะไร

อะไรคือเดรัจฉานวิชา ๐๑

–บาลี สี. ที. ๙/๘๓/๑๐๓.

มหาราช ! อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายอวัยวะ ทำนายตำหนิ ทำนายลางดีลางร้าย ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีซัดแกลบบูชาไฟ ทำพิธีซัดรำบูชาไฟ ทำพิธีซัดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพลีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะ

แก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะศัสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค.[๑]

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยาตราทัพว่าพระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย พระราชาพระองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ ๆ.

---

๑. เนื้อ, สัตว์ป่า มีกวาง อีเก้ง เป็นต้น

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักโคจรถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักโคจรผิดทาง ดาวนักษัตรจักโคจรถูกทาง ดาวนักษัตรจักโคจรผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตร จักขึ้น จักตก จักมัวหมอง จักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์โคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์โคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้น ตก มัวหมอง กระจ่าง จักมีผลเป็นอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิต

โดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีอาหารหาได้ง่าย จักมีอาหารหาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือคำนวณฤกษ์ยาม คำนวณดวงชะตา จับยาม แต่งกาพย์ โลกายตศาสตร์[๑]

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวาหมงคล[๒] ให้ฤกษ์วิวาหมงคล[๓] ดูฤกษ์เรียงหมอน[๔] ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลิ้นกระด้าง ร่ายมนต์ให้คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอ

---

๑. สอนตำราว่าด้วยทางโลก

๒. 'การพาหญิงมาอยู่บ้านของตน' หมายถึง การแต่งงานแบบหนึ่งที่ฝ่ายชายจะนำหญิงที่ตนแต่งงานด้วยมาอยู่ที่บ้านของตน เรียกว่า อาวาหมงคล เป็นประเพณีแต่งงานที่นิยมปฏิบัติกันในประเทศอินเดียฝ่ายเหนือ

๓. 'การพาออกไป' หมายถึง การแต่งงานแบบหนึ่งที่ฝ่ายชายจะต้องถูกนำไปอยู่ที่บ้านฝ่ายหญิง เรียกว่า วิวาหมงคล เป็นประเพณีแต่งงานที่นิยมปฏิบัติกันในประเทศอินเดียฝ่ายใต้ การแต่งงานตามประเพณีไทย ไม่ว่าฝ่ายหญิงจะไปอยู่ที่บ้านฝ่ายชาย หรือฝ่ายชายจะไปอยู่ที่บ้านฝ่ายหญิง หรือจะแยกไปอยู่ตามลำพัง ก็เรียกว่า วิวาหะ หรือ วิวาหมงคล ทั้งสิ้น

๔. พิธีตอนหนึ่งในการแต่งงาน ผู้ถือฤกษ์ยามมักถือว่า เมื่อหนุ่มสาวเข้าสู่พิธีแต่งงานจะต้องนอนคู่กันบนเตียงพอเป็นพิธี เรียกว่า เรียงหมอน

ทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลูกเรือน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ **พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์** ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาสำรอก ปรุงยาถ่าย ปรุงยาแก้ลมตีขึ้นเบื้องบน ปรุงยาแก้ลมตีลงเบื้องล่าง ปรุงยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรุงยาตา ปรุงยานัตถุ์ ปรุงยาทาให้กัด ปรุงยาทาให้สมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยาชะแผล.

พระพุทธเจ้า เว้นขาดจากการทำเดรัจฉานวิชา ๐๒

–บาลี พรหมชาลสูตร สี. ที. ๙/๑๑-๑๕/๑๙-๒๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายอวัยวะ ทำนายตำหนิ ทำนายลางดีลางร้าย ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีซัดแกลบบูชาไฟ ทำพิธีซัดรำบูชาไฟ ทำพิธีซัดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพลีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะศัสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่งเมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยาตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายใน

จักยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย พระราชาพระองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ ๆ.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักโคจรถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักโคจรผิดทาง ดาวนักษัตรจักโคจรถูกทาง ดาวนักษัตรจักโคจรผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตร จักขึ้น จักตก จักมัวหมอง จักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์โคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์

ดวงอาทิตย์โคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้น ตก มัวหมอง กระจ่าง จักมีผลเป็นอย่างนี้.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีอาหารหาได้ง่าย จักมีอาหารหาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือคำนวณฤกษ์ยาม คำนวณดวงชะตาจับยาม แต่งกาพย์ โลกายตศาสตร์.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวาหมงคล ให้ฤกษ์วิวาหมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลิ้นกระด้าง ร่ายมนต์ให้คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลูกเรือน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ **พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์**

ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาสำรอก ปรุงยาถ่าย ปรุงยาแก้ลมตีขึ้นเบื้องบน ปรุงยาแก้ลมตีลงเบื้องล่าง ปรุงยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรุงยาตา ปรุงยานัตถุ์ ปรุงยาทาให้กัด ปรุงยาทาให้สมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยาชะแผล.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่ปุถุชนกล่าวสรรเสริญตถาคตจะพึงกล่าวด้วยประการใด ซึ่งมีประมาณน้อย ยังต่ำนักเป็นเพียงศีลนั้นเท่านี้แล.

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการทำเดรัจฉานวิชา ๐๓

–บาลี สามัญผลสูตร สี. ที. ๙/๘๙–๙๒/๑๑๔–๑๒๑.

มหาราช! อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายอวัยวะ ทำนายตำหนิ ทำนายลางดีลางร้าย ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเบิกแว่นเวียนเทียน ทำพิธีซัดแกลบบูชาไฟ ทำพิธีซัดรำบูชาไฟ ทำพิธีซัดข้าวสารบูชาไฟ ทำพิธีเติมเนยบูชาไฟ ทำพิธีเติมน้ำมันบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่าบูชาไฟ ทำพลีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอรักษาแผลหนูกัด เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทายลักษณะแก้วมณี ทายลักษณะผ้า ทายลักษณะไม้พลอง ทายลักษณะศัสตรา ทายลักษณะดาบ ทายลักษณะศร ทายลักษณะธนู ทายลักษณะอาวุธ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ ทายลักษณะกุมาร ทายลักษณะกุมารี ทายลักษณะทาส ทายลักษณะทาสี ทายลักษณะช้าง ทายลักษณะม้า ทายลักษณะกระบือ ทายลักษณะโคอุสภะ ทายลักษณะโค ทายลักษณะแพะ ทายลักษณะแกะ ทายลักษณะไก่ ทายลักษณะนกกระทา ทายลักษณะเหี้ย ทายลักษณะตุ่น ทายลักษณะเต่า ทายลักษณะมฤค.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่งเมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ดูฤกษ์ยาตราทัพว่า พระราชาจักยกออก พระราชาจักไม่ยกออก พระราชาภายในจัก

ยกเข้าประชิด พระราชาภายนอกจักถอย พระราชาภายนอกจักยกเข้าประชิด พระราชาภายในจักถอย พระราชาภายในจักมีชัย พระราชาภายนอกจักปราชัย พระราชาภายนอกจักมีชัย พระราชาภายในจักปราชัย พระราชาพระองค์นี้จักมีชัย พระราชาพระองค์นี้จักปราชัย เพราะเหตุนี้ ๆ.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักโคจรถูกทาง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์จักโคจรผิดทาง ดาวนักษัตรจักโคจรถูกทาง ดาวนักษัตรจักโคจรผิดทาง จักมีอุกกาบาต จักมีดาวหาง จักมีแผ่นดินไหว จักมีฟ้าร้อง ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตร จักขึ้น จักตก จักมัวหมอง จักกระจ่าง จันทรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ สุริยคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ นักษัตรคราสจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์โคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์

ดวงอาทิตย์โคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรถูกทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดาวนักษัตรโคจรผิดทางจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีอุกกาบาตจักมีผลเป็นอย่างนี้ มีดาวหางจักมีผลเป็นอย่างนี้ แผ่นดินไหวจักมีผลเป็นอย่างนี้ ฟ้าร้องจักมีผลเป็นอย่างนี้ ดวงจันทร์ดวงอาทิตย์และดาวนักษัตรขึ้น ตก มัวหมอง กระจ่าง จักมีผลเป็นอย่างนี้.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำนายว่าจักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีอาหารหาได้ง่าย จักมีอาหารหาได้ยาก จักมีความเกษม จักมีภัย จักเกิดโรค จักมีความสำราญหาโรคมิได้ หรือคำนวณฤกษ์ยาม คำนวณดวงชะตาจับยาม แต่งกาพย์ โลกายตศาสตร์.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ให้ฤกษ์อาวาหมงคล ให้ฤกษ์วิวาหมงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง ดูฤกษ์เก็บทรัพย์ ดูฤกษ์จ่ายทรัพย์ ดูโชคดี ดูเคราะห์ร้าย ให้ยาผดุงครรภ์ ร่ายมนต์ให้ลิ้นกระด้าง ร่ายมนต์ให้คางแข็ง ร่ายมนต์ให้มือสั่น ร่ายมนต์ไม่ให้หูได้ยินเสียง เป็นหมอทรงกระจก เป็นหมอทรงหญิงสาว เป็นหมอทรงเจ้า บวงสรวงพระอาทิตย์ บวงสรวงท้าวมหาพรหม ร่ายมนต์พ่นไฟ ทำพิธีเชิญขวัญ.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้ คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน ทำกะเทยให้กลับเป็นชาย ทำชายให้กลายเป็นกะเทย ทำพิธีปลูกเรือน ทำพิธีบวงสรวงพื้นที่ **พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์**

ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาสำรอก ปรุงยาถ่าย ปรุงยาแก้ลมตีขึ้นเบื้องบน ปรุงยาแก้ลมตีลงเบื้องล่าง ปรุงยาแก้ปวดศีรษะ หุงน้ำมันหยอดหู ปรุงยาตา ปรุงยานัตถุ์ ปรุงยาทาให้กัด ปรุงยาทาให้สมาน ป้ายยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยาชะแผล.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากการเลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพด้วยเดรัจฉานวิชาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

มหาราช ! ภิกษุสมบูรณ์ด้วยศีลอย่างนี้ ย่อมไม่ประสบภัยแต่ไหน ๆ เลย เพราะสีลสังวรนั้นเปรียบเหมือนกษัตริย์ผู้ได้มุรธาภิเษก[๑] กำจัดราชศัตรูได้แล้ว ย่อมไม่ประสบภัยแต่ไหน ๆ เพราะราชศัตรูนั้น.

มหาราช ! ภิกษุก็ฉันนั้น สมบูรณ์ด้วยศีลอย่างนี้แล้ว ย่อมไม่ประสบภัยแต่ไหน ๆ เพราะสีลสังวรนั้น ภิกษุสมบูรณ์ด้วยอริยสีลขันธ์นี้ ย่อมได้เสวยสุขอันปราศจากโทษในภายใน.

มหาราช ! ด้วยประการดังกล่าวมานี้แล ภิกษุชื่อว่า **เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล.**

๑. น้ำรดพระเศียรในงานราชาภิเษกหรือพระราชพิธีอื่น ๆ

นอกจากพรหมชาลสูตรและสามัญญผลสูตรที่มีการกล่าวถึง
การห้ามทำเดรัจฉานวิชาแล้ว ยังมีปรากฏอยู่ในสูตรอื่นอีก คือ

อัมพัฏฐสูตร ตรัสกับ อัมพัฏฐมาณพ (–บาลี สี. ที. ๙/๑๒๙/๑๖๓.),
โสณทัณฑสูตร ตรัสกับ โสณทัณฑพราหมณ์ (–บาลี สี. ที. ๙/๑๕๙/๑๙๕.),
กูฏทันตสูตร ตรัสกับ กูฏทันตพราหมณ์ (–บาลี สี. ที. ๙/๑๘๘/๒๓๕.),
มหาลิสูตร ตรัสกับ เจ้าโอฏฐัทธลิจฉวี (–บาลี สี. ที. ๙/๒๐๑/๒๕๕.),
ชาลิยสูตร ตรัสกับ มัณฑิยปริพาชกและชาลิยปริพาชก (–บาลี สี. ที. ๙/๒๐๓/๒๕๖.),
มหาสีหนาทสูตร ตรัสกับ อเจลกัสสปะ (–บาลี สี. ที. ๙/๒๑๘/๒๗๐.),
โปฏฐปาทสูตร ตรัสกับ โปฏฐปาทปริพาชก (–บาลี สี. ที. ๙/๒๒๖/๒๗๙.),
สุภสูตร พระอานนท์กล่าวกับ สุภมาณพโตเทยบุตร (–บาลี สี. ที. ๙/๒๕๔ /๓๑๙.),
เกวัฏฏสูตร ตรัสกับ เกวัฏฏะ (ชาวประมง) (–บาลี สี. ที. ๙/๒๗๖/๓๔๒.),
โลหิจจสูตร ตรัสกับ โลหิจจพราหมณ์ (–บาลี สี. ที. ๙/๒๙๓/๓๖๓.),
เตวิชชสูตร ตรัสกับ วาเสฏฐมาณพและภารทวาชมาณพ (–บาลี สี. ที. ๙/๓๑๐/๓๘๓.).

อะไรคือเดรัจฉานกถา ๐๔

–บาลี มหาวาร. สํ. ๑๙/๕๒๖/๑๖๖๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! **เธอทั้งหลาย จงอย่ากล่าวเดรัจฉานกถา**เห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะ เรื่องหมู่บ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องท่าน้ำ เรื่องคนที่ล่วงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้น ๆ ข้อนั้นเพราะเหตุไร

เพราะถ้อยคำนี้ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นเงื่อนต้นของพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย ความคลายกำหนัด ความดับ ความรำงับ ความรู้ยิ่ง ความรู้พร้อม และนิพพานเลย.

พระพุทธเจ้า เว้นขาดจากเดรัจฉานกถา

๐๕

–บาลี สี. ที. ๙/๑๐/๑๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! อีกอย่างหนึ่ง เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังกล่าวเดรัจฉานกถาเห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะ เรื่องหมู่บ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องท่าน้ำ เรื่องคนที่ล่วงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้น ๆ.

ส่วนสมณโคดม เว้นขาดจากเดรัจฉานกถาเห็นปานนี้เสียแล้ว เมื่อปุถุชนจะกล่าวสรรเสริญตถาคต พึงกล่าวสรรเสริญอย่างนี้.

ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากเดรัจฉานกถา ๐๖

–บาลี สี. ที. ๙/๘๗/๑๑๐., –บาลี มหาวาร. สํ. ๑๙/๕๒๖/๑๖๖๓.

... เมื่อสมณะหรือพราหมณ์บางพวก ฉันโภชนะที่เขาให้ด้วยศรัทธาแล้ว ท่านเหล่านั้นยังกล่าวเดรัจฉานกถาเห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะ เรื่องหมู่บ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องท่าน้ำ เรื่องคนที่ล่วงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้น ๆ.

ส่วนภิกษุในธรรมวินัยนี้ เว้นขาดจากเดรัจฉานกถาเห็นปานนี้เสียแล้ว แม้นี้ก็เป็นศีลของเธอประการหนึ่ง.

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอทั้งหลาย จงอย่ากล่าวเดรัจฉานกถาเห็นปานนี้ คือ พูดเรื่องพระราชา เรื่องโจร เรื่องมหาอำมาตย์ เรื่องกองทัพ เรื่องภัย เรื่องการรบ เรื่องข้าว เรื่องน้ำ เรื่องผ้า เรื่องที่นอน เรื่องดอกไม้ เรื่องของหอม เรื่องญาติ เรื่องยานพาหนะ เรื่องหมู่บ้าน เรื่องนิคม เรื่องนคร

เรื่องชนบท เรื่องสตรี เรื่องบุรุษ เรื่องคนกล้าหาญ เรื่องตรอก เรื่องท่าน้ำ เรื่องคนที่ล่วงลับไปแล้ว เรื่องเบ็ดเตล็ด เรื่องโลก เรื่องทะเล เรื่องความเจริญและความเสื่อม ด้วยประการนั้น ๆ เพราะเหตุไรจึงไม่ควรกล่าว เพราะการกล่าวนั้น ๆ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นเงื่อนต้นของพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปพร้อมเพื่อความหน่ายทุกข์ ความคลายกำหนัด ความดับ ความรำงับ ความรู้ยิ่ง ความรู้พร้อม และนิพพานเลย.

ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อพวกเธอจะกล่าว จงกล่าวว่า "เช่นนี้ ๆ เป็นทุกข์ เช่นนี้ ๆ เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เช่นนี้ ๆ เป็นความดับไม่เหลือของทุกข์ และเช่นนี้ ๆ เป็นทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือของทุกข์" ดังนี้ เพราะเหตุไรจึงควรกล่าว เพราะการกล่าวนั้น ๆ ย่อมประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเงื่อนต้นของพรหมจรรย์ เป็นไปพร้อมเพื่อความหน่ายทุกข์ ความคลายกำหนัด ความดับ ความรำงับ ความรู้ยิ่ง ความรู้พร้อม และนิพพาน.

ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเหตุนั้น ในกรณีนี้ พวกเธอพึงทำความเพียร เพื่อให้รู้ตามเป็นจริง ว่า "นี้เป็นทุกข์ นี้เป็นเหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ นี้เป็นความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ นี้เป็นทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์" ดังนี้เถิด.

เดรัจฉานวิชา
ไม่ใช่อิทธิปาฏิหาริย์

ปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง ๐๗

–บาลี ติก. อํ. ๒๐/๒๑๗/๕๐๐.

พราหมณ์ ! ปาฏิหาริย์ ๓ อย่างมีอยู่ ๓ อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทสนาปาฏิหาริย์ อนุสาสนีปาฏิหาริย์.

(๑) พราหมณ์ ! อิทธิปาฏิหาริย์เป็นอย่างไร.

คือ คนบางคนในโลกนี้กระทำอิทธิวิธีมีอย่างต่าง ๆ ผู้เดียวแปลงเป็นหลายคน หลายคนแปลงเป็นคนเดียว ทำที่กำบังให้เป็นที่แจ้ง ทำที่แจ้งให้เป็นที่กำบัง ไปได้ไม่ขัดข้อง ผ่านทะลุฝา ทะลุกำแพง ทะลุภูเขา ดุจไปในอากาศว่าง ๆ ผุดขึ้นและดำลงในแผ่นดินได้เหมือนในน้ำ เดินไปได้เหนือน้ำเหมือนเดินบนแผ่นดิน ไปได้ในอากาศเหมือนนกมีปีก ทั้งที่ยังนั่งสมาธิคู้บัลลังก์ ลูบคลำดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อันมีฤทธิ์อานุภาพมากได้ด้วยฝ่ามือ และแสดงอำนาจทางกายเป็นไปตลอดถึงพรหมโลกได้.

พราหมณ์ ! **นี้แล อิทธิปาฏิหาริย์.**

(๒) พราหมณ์ ! อาเทสนาปาฏิหาริย์เป็นอย่างไร.

คือ คนบางคนในโลกนี้โดยอาศัยนิมิต ย่อมทายใจคนว่า "ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปโดยอาการ

อย่างนี้ ความคิดของท่านเป็นดังนี้”[๑] แม้เขาทายมากเท่าไร ก็ถูกหมดไม่มีผิดเลย บางคนฟังเสียงของมนุษย์หรือของอมนุษย์หรือของเทวดา แล้วทายใจคนว่า “ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปโดยอาการอย่างนี้ ความคิดของท่านเป็นดังนี้” แม้เขาทายมากเท่าไร ก็ถูกหมดไม่มีผิดเลย บางคนฟังเสียงแห่งวิตกวิจาร ของบุคคลที่กำลังวิตกวิจารอยู่ แล้วทายใจคนว่า “ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปโดยอาการอย่างนี้ ความคิดของท่านเป็นดังนี้” แม้เขาทายมากเท่าไร ก็ถูกหมดไม่มีผิดเลย บางคนกำหนดใจของผู้เข้าสมาธิอันไม่มีวิตกวิจาร ด้วยใจของตนแล้วรู้ว่า “มโนสังขาร อันท่านผู้นี้ตั้งไว้เช่นใด ในลำดับแห่งจิตนี้ จักเกิดวิตกชื่อโน้น” ดังนี้ แม้เขาทายมากเท่าไรก็ถูกหมด ไม่มีผิดเลย.

พราหมณ์ ! **นี้แล อาเทสนาปาฏิหาริย์.**

(๓) พราหมณ์ ! อนุสาสนีปาฏิหาริย์เป็นอย่างไร.

คือ คนบางคนในโลกนี้ย่อมพร่ำสอนว่า “ท่านทั้งหลายจงตรึกอย่างนี้ ๆ อย่าตรึกอย่างนั้น ๆ จงทำในใจอย่างนี้ ๆ อย่าทำในใจอย่างนั้น ๆ **จงละสิ่งนี้ ๆ เสีย จงเข้าถึงสิ่งนี้ ๆ แล้วแลอยู่”** ดังนี้.

พราหมณ์ ! **นี้แล อนุสาสนีปาฏิหาริย์.**

---

๑. บาลีเดียวกัน ต่างสำนวนในบางฉบับของไตรปิฏกแต่ละสำนัก

พระสัมมาสัมพุทธะ อึดอัด ขยะแขยง เกลียดชัง อิทธิปาฏิหาริย์ และอาเทสนาปาฏิหาริย์ ๐๘

–บาลี สี. ที. ๙/๒๗๓/๓๓๙.

เกวัฏฏะ ! นี่ปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง ที่เราได้ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ได้ ๓ อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทสนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์.

(๑) เกวัฏฏะ ! อิทธิปาฏิหาริย์นั้นเป็นอย่างไร.

เกวัฏฏะ ! ภิกษุในกรณีนี้ กระทำอิทธิวิธีมีอย่างต่าง ๆ คือ ผู้เดียวแปลงเป็นหลายคน หลายคนแปลงเป็นคนเดียว ทำที่กำบังให้เป็นที่แจ้ง ทำที่แจ้งให้เป็นที่กำบัง ไปได้ไม่ขัดข้อง ผ่านทะลุฝา ทะลุกำแพง ทะลุภูเขา ดุจไปในอากาศว่าง ๆ ผุดขึ้นและดำลงในแผ่นดินได้เหมือนในน้ำ เดินไปได้เหนือน้ำเหมือนเดินบนแผ่นดิน ไปได้ในอากาศเหมือนนกมีปีก ทั้งที่ยังนั่งสมาธิคู้บัลลังก์ ลูบคลำดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อันมีฤทธิ์อานุภาพมากได้ด้วยฝ่ามือ และแสดงอำนาจทางกายเป็นไปตลอดถึงพรหมโลกได้.

เกวัฏฏะ ! กุลบุตรผู้มีศรัทธาเลื่อมใสได้เห็นการแสดงนั้นแล้ว เขาบอกเล่าแก่กุลบุตรอื่นบางคน ที่ไม่ศรัทธาเลื่อมใสว่าน่าอัศจรรย์นัก กุลบุตรผู้ไม่มีศรัทธาเลื่อมใสนั้นก็จะพึงตอบว่า วิชาชื่อคันธารี[๑] มีอยู่ ภิกษุนั้นแสดงอิทธิวิธีด้วยวิชานั่นเท่านั้น **(หาใช่มีปาฏิหาริย์ไม่).**

เกวัฏฏะ ! ท่านจะเข้าใจว่าอย่างไร ก็คนไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใส ย่อมกล่าวตอบผู้เชื่อผู้เลื่อมใสได้อย่างนั้น มิใช่หรือ.

พึงตอบได้ พระองค์.

เกวัฏฏะ ! **เราเห็นโทษในการแสดงอิทธิปาฏิหาริย์**ดังนี้แล **จึงอึดอัด ขยะแขยง เกลียดชัง ต่ออิทธิปาฏิหาริย์.**

(๒) เกวัฏฏะ ! อาเทสนาปาฏิหาริย์นั้นเป็นอย่างไร.

เกวัฏฏะ ! ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมทายจิต ทายความรู้สึกของจิต ทายความตรึก ทายความตรอง ของสัตว์เหล่าอื่นของบุคคลเหล่าอื่นได้ว่า ใจของท่านเป็นอย่างนี้ ใจของท่านเป็นไปโดยอาการอย่างนี้ ความคิดของท่านเป็นดังนี้.

เกวัฏฏะ ! กุลบุตรผู้มีศรัทธาเลื่อมใสได้เห็นภิกษุนั้นทายจิต ทายความรู้สึกของจิต ทายความตรึก ทายความตรอง

---

๑. คันธารี ชื่อมนต์ แต่งโดยฤษีมีนามคันธาระ, อีกอย่างหนึ่งว่าในแคว้นคันธาระ

ของสัตว์เหล่าอื่น ด้วยประการนั้น ๆ แล้ว เขาบอกเล่าแก่กุลบุตรอื่นบางคน ที่ไม่ศรัทธาเลื่อมใสว่าน่าอัศจรรย์นัก กุลบุตรผู้ไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใส ย่อมค้านกุลบุตรผู้เชื่อ ผู้เลื่อมใสว่า วิชาชื่อมณิกา มีอยู่ ภิกษุนั้น กล่าวทายใจได้เช่นนั้น ๆ ก็ด้วยวิชานั้น **(หาใช่มีปาฏิหาริย์ไม่).**

เกวัฏฏะ ! ท่านจะเข้าใจว่าอย่างไร ก็คนไม่เชื่อ ไม่เลื่อมใส ย่อมกล่าวตอบผู้เชื่อผู้เลื่อมใสได้ อย่างนั้น มิใช่หรือ.

พึงตอบได้ พระองค์.

เกวัฏฏะ ! **เราเห็นโทษในการแสดงอาเทสนาปาฏิหาริย์ดังนี้แล จึงอึดอัด ขยะแขยง เกลียดชัง ต่ออาเทสนาปาฏิหาริย์.**

(๓) เกวัฏฏะ ! อนุสาสนีปาฏิหาริย์นั้นเป็นอย่างไร.

เกวัฏฏะ ! **ภิกษุในกรณีนี้ ย่อมพร่ำสอนว่า "ท่านจงตรึกอย่างนี้ ๆ อย่าตรึกอย่างนั้น ๆ จงทำไว้ในใจอย่างนี้ ๆ อย่าทำไว้ในใจอย่างนั้น ๆ จงละสิ่งนี้ ๆ เสีย จงเข้าถึงสิ่งนี้ ๆ แล้วแลอยู่" ดังนี้.**

เกวัฏฏะ ! **นี้เราเรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์.**

เกวัฏฏะ ! ข้ออื่นยังมีอีก ตถาคตเกิดขึ้นในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ชอบเอง สมบูรณ์ด้วยวิชชาและจรณะ

ดำเนินไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกคนควรฝึกไม่มีใครยิ่งไปกว่า เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ เป็นผู้เบิกบานแล้ว จำแนกธรรมออกสอนสัตว์ ตถาคตนั้น ทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้ กับทั้งเทวดา มาร พรหม หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาพร้อมทั้งมนุษย์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้ว สอนผู้อื่นให้รู้แจ้งตาม ตถาคตนั้นแสดงธรรมไพเราะในเบื้องต้น–ท่ามกลาง –ที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถะและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง.

คหบดีหรือบุตรคหบดี หรือผู้เกิดในตระกูลใดตระกูลหนึ่งในภายหลังก็ดี ได้ฟังธรรมนั้นแล้ว เกิดศรัทธาในตถาคต เขาผู้ประกอบด้วยศรัทธา ย่อมพิจารณาเห็นว่า "ฆราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธุลี บรรพชาเป็นโอกาสว่าง การที่คนอยู่ครองเรือน จะประพฤติพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์โดยส่วนเดียวเหมือนสังข์ที่เขาขัดแล้วนั้น ไม่ทำได้โดยง่าย ถ้ากระไร เราจะปลงผมและหนวด ครองผ้ากาสายะ ออกจากเรือนบวชเป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือนเถิด" ดังนี้ โดยสมัยอื่นต่อมา เขาละกองสมบัติน้อยใหญ่ และวงศ์ญาติน้อยใหญ่ ปลงผมและหนวด ออกจากเรือนบวชเป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องด้วยเรือนแล้ว.

ภิกษุนั้น ผู้บวชแล้วอย่างนี้ สำรวมแล้วด้วยความสำรวมในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปกติเห็นเป็นภัยในโทษทั้งหลาย แม้ว่าเป็นโทษเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ประกอบแล้วด้วยกายกรรมวจีกรรมอันเป็นกุศล มีอาชีวะบริสุทธิ์ ถึงพร้อมด้วยศีล มีทวารอันคุ้มครองแล้วในอินทรีย์ทั้งหลาย ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะ มีความสันโดษ.

เกวัฏฏะ ! ภิกษุถึงพร้อมด้วยศีล เป็นอย่างไรเล่า.

เกวัฏฏะ ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละการทำสัตว์มีชีวิตให้ตกล่วงไป เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางท่อนไม้และศัสตราเสียแล้ว มีความละอาย ถึงความเอ็นดูกรุณา หวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงอยู่.

เกวัฏฏะ ! **นี้เราเรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์.**

(ต่อไปนี้ ทรงแสดงด้วยจุลศีล – มัชฌิมศีล – มหาศีล – อินทรียสังวร – สติสัมปชัญญะ – การสันโดษด้วยปัจจัยสี่ – การชำระจิตจากนิวรณ์ในที่สงัดแล้วได้ปฐมฌาน – ทุติยฌาน – ตติยฌาน – จตุตถฌาน – ญาณทัสสนะ – มโนมยิทธิ – อิทธิวิธี – ทิพพโสต – เจโตปริยญาณ – ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ – จุตูปปาตญาณ และตรัสเรียกความสำเร็จในการสอนแต่ละขั้นว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์ อย่างหนึ่ง ๆ จนกระทั่งถึงอาสวักขยญาณซึ่งมีข้อความว่า)

เกวัฏฏะ ! ภิกษุนั้น ครั้นจิตตั้งมั่นบริสุทธิ์ผ่องใส ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส[๑] เป็นธรรมชาติอ่อนโยนควรแก่การงาน ตั้งอยู่ได้อย่างไม่หวั่นไหว เช่นนี้แล้ว เธอก็น้อมจิตไปเฉพาะต่ออาสวักขยญาณ[๒] เธอย่อมรู้ชัด ตามที่เป็นจริงว่า "นี้ทุกข์ นี้เหตุให้เกิดขึ้นแห่งทุกข์ นี้ความดับไม่เหลือแห่งทุกข์ นี้ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งทุกข์" และรู้ชัดตามที่เป็นจริงว่า "เหล่านี้อาสวะ นี้เหตุเกิดขึ้นแห่งอาสวะ นี้ความดับไม่เหลือแห่งอาสวะ นี้ทางดำเนินให้ถึงความดับไม่เหลือแห่งอาสวะ" เมื่อเธอรู้อยู่อย่างนี้เห็นอยู่อย่างนี้ จิตก็พ้นจากกามาสวะ ภวาสวะ อวิชชาสวะ[๓] ครั้นจิตหลุดพ้นแล้ว ก็เกิดญาณหยั่งรู้ว่า "จิตพ้นแล้ว" เธอรู้ชัดว่า "ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นที่จะต้องทำเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีก" ดังนี้.

เกวัฏฏะ ! เปรียบเหมือนห้วงน้ำใสที่ไหล่เขาไม่ขุ่นมัว คนมีจักษุดียืนอยู่บนฝั่งในที่นั้น เขาเห็นหอยต่าง ๆ บ้าง กรวด

---

๑. เครื่องเศร้าหมองแห่งจิต

๒. ความรู้เป็นเหตุสิ้นอาสวะ

๓. กามาสวะ = อาสวะคือกาม (กิเลสที่เป็นเหตุให้ติดในกาม)
ภาวสวะ = อาสวะคือภพ (กิเลสที่เป็นเหตุให้ติดในภพ)
อวิชชาสวะ = อาสวะคืออวิชชา (กิเลสที่เป็นเหตุให้ติดในไม่รู้ตามความเป็นจริง)

และหินบ้าง ฝูงปลาบ้าง อันหยุดอยู่และว่ายไปในห้วงน้ำนั้น เขาจะสำเหนียกใจอย่างนี้ว่า “ห้วงน้ำนี้ใส ไม่ขุ่นเลย หอย ก้อนกรวด ปลาทั้งหลายเหล่านี้หยุดอยู่บ้าง ว่ายไปบ้าง ในห้วงน้ำนั้น” ดังนี้ ฉันใดก็ฉันนั้น.

เกวัฏฏะ ! **นี้เราเรียกว่า อนุสาสนีปาฏิหาริย์.**

เกวัฏฏะ ! เหล่านี้แล ปาฏิหาริย์ ๓ อย่าง ที่เราได้ทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วประกาศให้ผู้อื่นรู้ตามด้วย.

หลักปฏิบัติของภิกษุ
ต่อ
อิทธิปาฏิหาริย์
และ
คุณวิเศษอื่นๆ

พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ๐๙

–บาลี จุลฺล. วิ. ๗/๑๕/๓๓.

พระปิณโฑลภารทวาชะแสดงอิทธิปาฏิหาริย์โดยการเหาะขึ้นไปปลดบาตรของราชคหเศรษฐี ในเมืองราชคฤห์ จากนั้นก็ได้ถือบาตรและเหาะเวียนไปรอบเมืองราชคฤห์ ๓ รอบ เรื่องทราบไปถึงพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคจึงสั่งประชุมสงฆ์เพื่อสอบถาม

ภารทวาชะ ! ข่าวว่าเธอปลดบาตรของราชคหเศรษฐีลงจริงหรือ.

จริง พระพุทธเจ้าข้า.

ภารทวาชะ ! การกระทำของเธอนั่นไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ ไฉนเธอจึงได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นธรรมอันยวดยิ่งของมนุษย์แก่พวกคฤหัสถ์ เพราะเหตุแห่งบาตรไม้ ซึ่งเป็นดุจซากศพเล่า มาตุคามแสดงของลับ เพราะเหตุแห่งทรัพย์ซึ่งเป็นดุจซากศพแม้ฉันใด เธอก็ฉันนั้นเหมือนกัน ได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งเป็นธรรมอันยวดยิ่งของมนุษย์แก่พวกคฤหัสถ์ เพราะเหตุแห่งบาตรไม้ซึ่งเป็นดุจซากศพ การกระทำของเธอนั่นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส

หรือไม่ทำผู้ที่เคยเลื่อมใสแล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นไป **โดยที่แท้ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของผู้ที่ยังไม่เลื่อมใส และทำผู้ที่เคยเลื่อมใสแล้วให้เปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นเท่านั้น.**

ครั้นแล้วทรงทำธรรมีกถารับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกษุทั้งหลาย ! **ภิกษุไม่พึงแสดงอิทธิปาฏิหาริย์ซึ่งเป็นธรรมอันยวดยิ่งของมนุษย์แก่พวกคฤหัสถ์ รูปใดแสดง ต้องอาบัติทุกกฏ.**

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอจงทำลายบาตรไม้นั่นบดให้ละเอียด ใช้เป็นยาหยอดตาของภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง **ภิกษุไม่พึงใช้บาตรไม้ รูปใดใช้ ต้องอาบัติทุกกฏ.**

พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามภิกษุ แกล้งบอกคุณวิเศษที่ตนเองไม่มี ๑๐

–บาลี มหา. วิ. ๑/๑๗๒/๒๓๒

อนึ่ง ภิกษุใด ไม่รู้เฉพาะ **กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม**[๑] อันเป็นความรู้ ความเห็น อย่างประเสริฐ อย่างสามารถน้อมเข้ามาในตนว่า ข้าพเจ้ารู้อย่างนี้ ข้าพเจ้าเห็นอย่างนี้ ครั้นสมัยอื่นแต่นั้น อันผู้ใดผู้หนึ่ง ถือเอาตามก็ตาม ไม่ถือเอาตามก็ตาม **เป็นอันต้องอาบัติแล้ว** มุ่งความหมดจด จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า แน่ะท่าน ข้าพเจ้าไม่รู้อย่างนั้นได้กล่าวว่ารู้ ไม่เห็นอย่างนั้นได้กล่าวว่าเห็น ได้พูดพล่อย ๆ เป็นเท็จเปล่า ๆ **เว้นไว้แต่สำคัญว่าได้บรรลุ แม้ภิกษุนี้ก็เป็นปาราชิก**[๒]**หาสังวาส**[๓]**มิได้.**

---

๑. อุตตริมนุสสธรรม = ธรรมอันยวดยิ่งของมนุษย์

๒. ปาราชิก = อาบัติหนักที่แก้ไขไม่ได้ เมื่อภิกษุกระทำแล้ว ต้องขาดจากความเป็นภิกษุ

๓. สังวาส = การอยู่ร่วมกัน, ธรรมเป็นเครื่องอยู่ร่วมกันของสงฆ์ เช่น การทำสังฆกรรมร่วมกัน, การกินร่วมกัน, การนอนร่วมกัน

พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามภิกษุ บอกคุณวิเศษให้กับผู้ที่ไม่ใช่นักบวช ๑๑

–บาลี มหา. วิ. ๒/๒๑๑/๓๐๕.

อนึ่ง ภิกษุใด**บอกอุตตริมนุสสธรรมแก่อนุปสัมบัน**[๑] **เป็นปาจิตตีย์**[๒] เพราะมีจริง.

๑. อนุปสัมบัน = ผู้ที่ไม่ใช่นักบวช

๒. ปาจิตตีย์ = อาบัติที่แก้ไขได้ ปลงด้วยวาจา หากภิกษุกระทำแล้วต้องพูดเปิดเผยความผิดนั้นแก่ภิกษุด้วยกันอย่างน้อยรูปใดรูปหนึ่งก็ได้

พระสัมมาสัมพุทธะ ห้ามพยากรณ์ (ทำนายทายทัก) บุคคลอื่น

๑๒

–บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๑๕๐/๗๕.

ตรัสกับพระอานนท์ปรารภเหตุนางมิคสาลากล่าวแย้งพระพุทธเจ้าเรื่องการพยากรณ์ความเป็นอริยบุคคลระหว่างบิดาของตนเองผู้ประพฤติพรหมจรรย์และเพื่อนของบิดาผู้ไม่ได้ประพฤติพรหมจรรย์แต่พระพุทธเจ้าพยากรณ์ทั้ง ๒ บุคคลว่าเป็นสกทาคามีได้กายดุสิตเหมือนกัน.

อานนท์ ! **... เพราะกระแสแห่งธรรมย่อมถูกต้องบุคคลนี้ ใครเล่าจะพึงรู้เหตุนั้นได้ นอกจากตถาคต.**

อานนท์ ! **เพราะเหตุนั้นแหละ เธอทั้งหลายอย่าเป็นผู้ชอบประมาณในบุคคล และอย่าได้ถือประมาณในบุคคล** เพราะผู้ถือประมาณในบุคคล ย่อมทำลายคุณวิเศษของตน **เราหรือผู้ที่เหมือนเราพึงถือประมาณในบุคคลได้.**

มหาโจร ๕ จำพวก ๑๓

–บาลี มหา. วิ. ๑/๑๖๙/๒๓๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! มหาโจร ๕ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๕ จำพวกเป็นอย่างไร คือ

(๑) ภิกษุทั้งหลาย ! มหาโจรบางคนในโลกนี้ ย่อมปรารถนาอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอเราจักเป็นผู้อันบุรุษร้อยหนึ่งหรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว ท่องเที่ยวไปในหมู่บ้าน นิคมและราชธานี เบียดเบียนเอง ให้ผู้อื่นเบียดเบียน ตัดเอง ให้ผู้อื่นตัด เผาผลาญเอง ให้ผู้อื่นเผาผลาญ สมัยต่อมา เขาเป็นผู้อันบุรุษร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่ง แวดล้อมแล้วเที่ยวไปในหมู่บ้าน นิคมและราชธานี เบียดเบียนเอง ให้ผู้อื่นเบียดเบียน ตัดเอง ให้ผู้อื่นตัด เผาผลาญเอง ให้ผู้อื่นเผาผลาญฉันใด. ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้เลวทรามบางรูปในธรรมวินัยนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล ย่อมปรารถนาอย่างนี้ว่า เมื่อไรหนอเราจึงจักเป็นผู้อันภิกษุร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้วเที่ยวจาริกไปในหมู่บ้าน นิคมและราชธานี อันคฤหัสถ์และบรรพชิต สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรง ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร[๑] สมัยต่อมา

๑. คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร = ยากับเครื่องใช้ในการรักษาโรค

เธอเป็นผู้อันภิกษุร้อยหนึ่ง หรือพันหนึ่งแวดล้อมแล้ว เที่ยวจาริกไปในหมู่บ้าน นิคมและราชธานี อันคฤหัสถ์และบรรพชิต สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ยำเกรงแล้ว ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขารทั้งหลาย. ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๑ มีปรากฏอยู่ในโลก.

(๒) ภิกษุทั้งหลาย ! อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทราม บางรูปในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนธรรมวินัยอันตถาคตประกาศแล้ว ย่อมอวดอ้างว่าเป็นของตน. ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๒ มีปรากฏอยู่ในโลก.

(๓) ภิกษุทั้งหลาย ! อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทราม บางรูปในธรรมวินัยนี้ ย่อมตามกำจัดเพื่อนพรหมจารี ผู้หมดจด ผู้ประพฤติพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์อยู่ด้วยธรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์อันหามูลมิได้. ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๓ มีปรากฏอยู่ในโลก.

(๔) ภิกษุทั้งหลาย ! อีกข้อหนึ่ง ภิกษุผู้เลวทราม บางรูปในธรรมวินัยนี้ ย่อมสงเคราะห์เกลี้ยกล่อมคฤหัสถ์ทั้งหลาย ด้วยครุภัณฑ์ ครุบริขารของสงฆ์ คือ อาราม พื้นที่อารามวิหาร พื้นที่วิหาร เตียง ตั่ง ฟูก หมอน หม้อโลหะ อ่าง

โลหะ กะถางโลหะ กะทะโลหะ มีด ขวาน ผึ่ง จอบ สว่าน เถาวัลย์ ไม้ไผ่ หญ้ามุงกะต่าย หญ้าปล้อง หญ้าสามัญ ดินเหนียว เครื่องไม้ เครื่องดิน. ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เป็นมหาโจรจำพวกที่ ๔ มีปรากฏอยู่ในโลก.

(๕) ภิกษุทั้งหลาย ! **ภิกษุผู้กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรม อันไม่มีอยู่ อันไม่เป็นจริง นี้จัดเป็นยอดมหาโจร** ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะภิกษุนั้นฉันก้อนข้าวของชาวแว่นแคว้นด้วยอาการแห่งคนขโมย.

อริยบุคคล
ไม่ทำเดรัจฉานวิชา

อริยบุคคล จะเจตนางดเว้นจากมิจฉาอาชีวะ ๑๔

–บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๑๘๑-๑๘๘/๒๗๔-๒๘๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฏฐิย่อมเป็นธรรมนำหน้า[๑] ก็สัมมาทิฏฐิย่อมเป็นธรรมนำหน้าเป็นอย่างไร คือ ภิกษุรู้จักมิจฉาอาชีวะว่ามิจฉาอาชีวะ รู้จักสัมมาอาชีวะว่าสัมมาอาชีวะ ความรู้ของเธอนั้นเป็นสัมมาทิฏฐิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็มิจฉาอาชีวะเป็นอย่างไร คือ การโกง การล่อลวง การตลบตะแลง การยอมมอบตนในทางผิด การเอาลาภต่อลาภ นี้มิจฉาอาชีวะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็สัมมาอาชีวะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวสัมมาอาชีวะเป็น ๒ อย่าง คือ สัมมาอาชีวะที่ยังเป็นสาสวะ[๒] เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์อย่างหนึ่ง สัมมาอาชีวะของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรคอย่างหนึ่ง.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็สัมมาอาชีวะที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์ เป็นอย่างไร คือ อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมละมิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ.

๑. ธรรมนำหน้า = ธรรมที่เริ่มมีมาก่อน (ปุทงฺคม)

๒. สาสวะ = ประกอบด้วยอาสวะ, ยังมีอาสวะ

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้สัมมาอาชีวะที่ยังเป็นสาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลแก่ขันธ์.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็สัมมาอาชีวะของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ[๑] เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค เป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความงด ความเว้น **เจตนางดเว้นจากมิจฉาอาชี**วะของภิกษุผู้มีจิตไกลข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ พรั่งพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่ นี้แล สัมมาอาชีวะของพระอริยะที่เป็นอนาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์มรรค.

ภิกษุนั้นย่อมพยายามเพื่อละมิจฉาอาชีวะ เพื่อบรรลุสัมมาอาชีวะ ความพยายามของเธอนั้น เป็นสัมมาวายามะ.

ภิกษุนั้นมีสติละมิจฉาอาชีวะได้ มีสติบรรลุสัมมา-อาชีวะอยู่ สติของเธอนั้น เป็นสัมมาสติ.

ด้วยอาการนี้ ธรรม ๓ ประการนี้ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาวายามะ สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อม เป็นไปตามสัมมาอาชีวะของภิกษุนั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฏฐิย่อมเป็นธรรมนำหน้า ก็สัมมาทิฏฐิย่อมเป็นธรรมนำหน้าอย่างไร คือ เมื่อมีสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะจึงพอเหมาะ

---

๑. อนาสวะ = ไม่มีอาสวะ

ได้ เมื่อมีสัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจาจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมา-กัมมันตะ สัมมาอาชีวะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาวายามะ สัมมาสติจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาสติ สัมมาสมาธิจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมาสมาธิ สัมมาญาณะจึงพอเหมาะได้ เมื่อมีสัมมา-ญาณะ สัมมาวิมุตติจึงพอเหมาะได้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ด้วยประการนี้แล พระเสขะผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ จึงเป็นพระอรหันต์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๑๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! บรรดาองค์ทั้ง ๗ นั้น สัมมาทิฏฐิย่อมเป็นธรรมนำหน้า ก็สัมมาทิฏฐิย่อมเป็นธรรมนำหน้าอย่างไร คือ ผู้มีสัมมาทิฏฐิ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาทิฏฐิได้ ทั้งอกุศลธรรมอันเป็นบาปเป็นอเนกบรรดามี เพราะมิจฉา-ทิฏฐิเป็นปัจจัยนั้น ก็เป็นอันผู้มีสัมมาทิฏฐิสลัดได้แล้ว และกุศลธรรมเป็นอเนกย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะสัมมาทิฏฐิเป็นปัจจัย.

ผู้มีสัมมาสังกัปปะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาสังกัปปะได้...

ผู้มีสัมมาวาจา ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาวาจาได้...

ผู้มีสัมมากัมมันตะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉากัมมันตะได้...

ผู้มีสัมมาอาชีวะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาอาชีวะได้...

ผู้มีสัมมาวายามะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาวายามะได้...

ผู้มีสัมมาสติ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาสติได้...

ผู้มีสัมมาสมาธิ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาสมาธิได้...

ผู้มีสัมมาญาณะ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาญาณะได้...

ผู้มีสัมมาวิมุตติ ย่อมเป็นอันสลัดมิจฉาวิมุตติได้ ทั้งอกุศลธรรมเป็นบาปเป็นอเนกบรรดามี เพราะมิจฉาวิมุตติเป็นปัจจัยนั้น ก็เป็นอันผู้มีสัมมาวิมุตติสลัดได้แล้ว และกุศลธรรมเป็นอเนก ย่อมถึงความเจริญบริบูรณ์ เพราะสัมมาวิมุตติเป็นปัจจัย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ด้วยประการนี้แล จึงเป็นธรรมฝ่ายกุศล ๒๐ ฝ่ายอกุศล ๒๐ ชื่อ ธรรมบรรยายมหาจัตตารีสกะ[๑] อันเราให้เป็นไปแล้ว สมณะ หรือพราหมณ์ หรือเทวดา หรือมาร หรือพรหม หรือใคร ๆ ในโลก จะให้เป็นไปไม่ได้.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมณะหรือพราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่งพึงสำคัญที่จะติเตียนคัดค้านธรรมบรรยายมหาจัตตารีสกะนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าวตามกัน ๑๐ ประการ อันชอบด้วยเหตุของสมณะหรือพราหมณ์ผู้นั้น ย่อมถึงฐานะน่าตำหนิในปัจจุบันเทียว.

---

๑. มหาจัตตารีสกะ ธัมมะปริยายะ (มหาจตฺตารีสก ธมฺมปริยาย)

ถ้าใครติเตียนสัมมาทิฏฐิ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาทิฏฐิ

ถ้าใครติเตียนสัมมาสังกัปปะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาสังกัปปะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาวาจา เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาวาจา

ถ้าใครติเตียนสัมมากัมมันตะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉากัมมันตะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาอาชีวะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาอาชีวะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาวายามะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาวายามะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาสติ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาสติ

ถ้าใครติเตียนสัมมาสมาธิ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาสมาธิ

ถ้าใครติเตียนสัมมาญาณะ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาญาณะ

ถ้าใครติเตียนสัมมาวิมุตติ เขาก็ต้องบูชา สรรเสริญท่านสมณพราหมณ์ผู้มีมิจฉาวิมุตติ.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมณะหรือพราหมณ์พวกใดพวกหนึ่ง พึงสำคัญที่จะติเตียน คัดค้านธรรมบรรยายมหาจัตตารีสกะนี้ การกล่าวก่อนและการกล่าวตามกัน ๑๐ ประการ อันชอบด้วยเหตุของสมณะหรือพราหมณ์พวกนั้น ย่อมถึงฐานะน่าตำหนิในปัจจุบันเทียว.

ภิกษุทั้งหลาย ! แม้พวกอัสสะและพวกภัญญะชาวอุกกลชนบท ซึ่งเป็นอเหตุกวาทะ อกิริยวาทะ นัตถิกวาทะ[๑]ก็ยังสำคัญที่จะไม่ติเตียน ไม่คัดค้านธรรมบรรยายมหาจัตตารีสกะนั่นเพราะเหตุไร เพราะกลัวถูกนินทา ถูกว่าร้าย และถูกก่อความ.

---

๑. อเหตุกวาทะ = ผู้มีวาทะว่า เหตุไม่มี, อกิริยวาทะ = ผู้มีวาทะว่า การกระทำไม่มี, นัตถิกวาทะ = ผู้มีวาทะว่า ขาดสูญ

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้
ของโสดาบัน

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๑

๑๕

–บาลี ฉกฺก. อํ. ๒๒/๔๘๘/๓๖๔.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ เหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจเข้าถึงสังขารไร ๆ โดยความเป็นของเที่ยง

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจเข้าถึงสังขารไร ๆ โดยความเป็นสุข

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจเข้าถึงธรรมะไร ๆ โดยความเป็นตัวตน

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจกระทำอนันตริยกรรม

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจหวังการถึงความบริสุทธิ์โดยโกตุหลมงคล

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจแสวงหาทักขิเณยยบุคคลภายนอกจากศาสนานี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ.

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๒

๑๖

–บาลี ฉกฺก. อํ. ๒๒/๔๘๘/๓๖๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการเหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพยำเกรง ในพระศาสดา

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพยำเกรง ในพระธรรม

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพยำเกรง ในพระสงฆ์

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่างไม่มีความเคารพยำเกรง ในสิกขา

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่อนาคมนียวัตถุ[๑]

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจยังภพที่แปดให้เกิดขึ้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ.

---

๑. วัตถุที่ไม่ควรเข้าหา

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๓ ๑๗

–บาลี ฉกฺก. อํ. ๒๒/๔๘๘/๓๖๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการเหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

เป็นไปไม่ได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ จะพึงปลงชีวิตมารดา

เป็นไปไม่ได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ จะพึงปลงชีวิตบิดา

เป็นไปไม่ได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ จะพึงปลงชีวิตพระอรหันต์

เป็นไปไม่ได้ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ จะพึงคิดประทุษร้ายตถาคต แม้เพียงทำโลหิตให้ห้อ

เป็นไปไม่ได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ จะพึงทำสงฆ์ให้แตกกัน

เป็นไปไม่ได้ ที่ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ จะพึงถือศาสดาอื่น.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ.

ฐานะที่เป็นไปไม่ได้ของโสดาบัน นัยที่ ๔ ๑๘

–บาลี ฉกฺก. อํ. ๒๒/๔๘๙/๓๖๖.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการเหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า "สุขและทุกข์ตนทำเอง"

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า "สุขและทุกข์ผู้อื่นทำให้"

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า "สุขและทุกข์ตนทำเองก็มีผู้อื่นทำให้ก็มี"

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า "สุขและทุกข์ไม่ต้องทำเองเกิดขึ้นได้ตามลำพัง"

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า "สุขและทุกข์ไม่ต้องใครอื่นทำให้ เกิดขึ้นได้ตามลำพัง"

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจมาสู่ทิฏฐิ ว่า "สุขและทุกข์ไม่ต้องทำเองและไม่ต้องใครอื่นทำให้ เกิดขึ้นได้ตามลำพัง".

ข้อนั้น เพราะเหตุไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนั้นเพราะเหตุว่า เหตุ (แห่งสุขและทุกข์) อันผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิเห็นแล้ว โดยแท้จริง และธรรมทั้งหลายก็เป็นสิ่งที่เกิดมาแต่เหตุด้วย.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ.

อานิสงส์แห่งการทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ๑๙

–บาลี ฉกฺก. อํ. ๒๒/๔๙๐/๓๖๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! อานิสงส์แห่งการทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ๖ อย่างเหล่านี้มีอยู่ ๖ อย่างเป็นอย่างไร คือ

เป็นบุคคลผู้เที่ยงแท้ต่อสัทธรรม

เป็นบุคคลผู้มีธรรมอันไม่รู้เสื่อม

ทุกข์ดับไปทุกขั้นตอนแห่งการกระทำที่กระทำแล้ว

เป็นบุคคลผู้ประกอบด้วยอสาธารณญาณ

เป็นบุคคลผู้เห็นธรรมที่เป็นเหตุ

เป็นบุคคลผู้เห็นธรรมทั้งหลาย ที่เกิดมาแต่เหตุ.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล อานิสงส์ ๖ ประการแห่งการทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล.

ความเข้าใจผิดเรื่องกรรม ๓ แบบ ที่อริยบุคคลจะต้องละได้ ๒๐

–บาลี ติก. อํ. ๒๐/๒๒๒/๕๐๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! ลัทธิ ๓ ลัทธิเหล่านี้มีอยู่ เป็นลัทธิซึ่งแม้บัณฑิตจะพากันไตร่ตรอง จะหยิบขึ้นตรวจสอบ จะหยิบขึ้นวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างไร แม้จะบิดผันกันมาอย่างไร ก็ชวนให้น้อมไป เพื่อการไม่ประกอบกรรมที่ดีงามอยู่นั่นเอง.

ภิกษุทั้งหลาย ! ลัทธิ ๓ ลัทธินั้นเป็นอย่างไร คือ

(๑) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน”

(๒) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะอิศวรเนรมิตให้”

(๓) สมณะและพราหมณ์บางพวก มีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุรุษบุคคลใด ๆ ก็ตาม ที่ได้รับสุข รับทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น ไม่มีอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัยเลย”.

เชื่อว่าสุขและทุกข์ เกิดจากกรรมเก่าอย่างเดียว

ภิกษุทั้งหลาย ! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น สมณ-พราหมณ์พวกใด มีถ้อยคำและความเห็นว่า "บุคคลได้รับสุขหรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ เพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อนอย่างเดียว" มีอยู่ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้น แล้วสอบถามความที่เขายังยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า "ถ้ากระนั้น คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ... ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พูดเท็จ ... พูดคำหยาบ ... พูดยุให้แตกกัน ... พูดเพ้อเจ้อ ... มีใจละโมบเพ่งเล็ง ... มีใจพยาบาท ... มีความเห็นวิปริตเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่ง นั่นก็ต้องเป็นเพราะกรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อน.

เมื่อมัวแต่ถือเอากรรมที่ทำไว้แต่ปางก่อนมาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว คนเหล่านั้นก็ไม่มีความอยากทำหรือความพยายามทำในข้อที่ว่า สิ่งนี้ควรทำ (กรณีย) สิ่งนี้ไม่ควรทำ (อกรณีย) อีกต่อไป.

เมื่อกรณียกิจและอกรณียกิจไม่ถูกทำหรือถูกละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้นก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่า เป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้" ดังนี้.

เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดจากเทพเจ้าบันดาลให้

ภิกษุทั้งหลาย ! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น สมณพราหมณ์พวกใด มีถ้อยคำและความเห็นว่า "บุคคลได้รับสุขหรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น เป็นเพราะอิศวรเนรมิตให้ (อิสฺสรนิมฺมานเหตุ)" ดังนี้ มีอยู่ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้น แล้วสอบถามความที่เขายังยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า "ถ้ากระนั้น คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ... ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พูดเท็จ ... พูดคำหยาบ ... พูดยุให้แตกกัน ... พูดเพ้อเจ้อ ... มีใจละโมบเพ่งเล็ง ... มีใจพยาบาท มีความเห็นวิปริตเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ นั่นก็ต้องเป็นเพราะการเนรมิตของอิศวรด้วย.

เมื่อมัวแต่ถือเอาการเนรมิตของอิศวร มาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว คนเหล่านั้นก็ไม่มีความอยากทำ หรือความพยายามทำในข้อที่ว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ อีกต่อไป.

เมื่อกรณียกิจและอกรณียกิจ ไม่ถูกทำหรือถูกละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้นก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่า เป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้" ดังนี้.

เชื่อว่าสุขและทุกข์เกิดขึ้นเองลอย ๆ ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัย

ภิกษุทั้งหลาย ! ในบรรดาลัทธิทั้ง ๓ นั้น สมณ–พราหมณ์พวกใดมีถ้อยคำและความเห็นว่า “บุคคลได้รับสุข หรือทุกข์ หรือไม่ใช่สุขไม่ใช่ทุกข์ ทั้งหมดนั้น ไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเลย” ดังนี้ มีอยู่ เราเข้าไปหาสมณพราหมณ์เหล่านั้น แล้วสอบถามความที่เขายังยืนยันอยู่ดังนั้นแล้ว เรากล่าวกะเขาว่า “ถ้ากระนั้น คนที่ฆ่าสัตว์ ... ลักทรัพย์ ... ประพฤติผิดพรหมจรรย์ ... พูดเท็จ ... พูดคำหยาบ ... พูดยุให้แตกกัน ... พูดเพ้อเจ้อ ... มีใจละโมบเพ่งเล็ง ... มีใจพยาบาท ... มีความเห็นวิปริตเหล่านี้ อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ นั่นก็ต้องไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเลยด้วย.

เมื่อมัวแต่ถือเอาความไม่มีอะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยเลย มาเป็นสาระสำคัญดังนี้แล้ว คนเหล่านั้นก็ไม่มีความอยากทำ หรือความพยายามทำในข้อที่ว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ อีกต่อไป.

เมื่อกรณียกิจและอกรณียกิจ ไม่ถูกทำหรือถูกละเว้นให้จริง ๆ จัง ๆ กันแล้ว คนพวกที่ไม่มีสติคุ้มครองตนเหล่านั้น ก็ไม่มีอะไรที่จะมาเรียกตนว่า เป็นสมณะอย่างชอบธรรมได้” ดังนี้.

อนุตตริยะ ๖ (สิ่งที่ประเสริฐ ๖ ประการ) ๒๑

–บาลี ฉกฺก. อํ. ๒๒/๓๖๗/๓๐๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! อนุตตริยะ ๖ ประการนี้ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

(๑) ทัสสนานุตตริยะ (๒) สวนานุตตริยะ
(๓) ลาภานุตตริยะ (๔) สิกขานุตตริยะ
(๕) ปาริจริยานุตตริยะ (๖) อนุสสตานุตตริยะ

(๑) ภิกษุทั้งหลาย ! ก็ทัสสนานุตตริยะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไปเพื่อดูช้างแก้วบ้าง ม้าแก้วบ้าง แก้วมณีบ้าง ของใหญ่ของเล็ก หรือสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย ! ทัสสนะนั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าทัสสนะนี้ นั้นแลเป็นกิจเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ประเสริฐ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย ! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมไปเห็นตถาคต หรือสาวกตถาคต

การเห็นนี้ยอดเยี่ยมกว่าการเห็นทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงความโศกและความร่ำไร เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ไปเห็นตถาคต หรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า ทัสสนานุตตริยะ ก็ทัสสนานุตตริยะเป็นอย่างนี้.

(๒) ภิกษุทั้งหลาย ! ก็สวนานุตตริยะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมไปเพื่อฟังเสียงกลองบ้าง เสียงพิณบ้าง เสียงเพลงขับบ้าง หรือเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ ย่อมไปเพื่อฟังธรรมของสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย ! การฟังนี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าการฟังนี้นั้นเป็นกิจเลว ... . ภิกษุทั้งหลาย ! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมไปฟังธรรมของตถาคตหรือสาวกของตถาคต การฟังนี้ยอดเยี่ยมกว่าการฟังทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ... เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่บุคคล

ผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ไปเพื่อฟังธรรมของตถาคตหรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า สวนานุตตริยะ ก็ทัสสนานุตตริยะ สวนานุตตริยะ เป็นดังนี้.

(๓) ภิกษุทั้งหลาย ! ก็ลาภานุตตริยะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมได้ลาภคือบุตรบ้าง ภรรยาบ้าง ทรัพย์บ้าง หรือลาภมากบ้าง น้อยบ้าง หรือได้ศรัทธาในสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย ! ลาภนี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าลาภนี้นั้นเป็นของเลว .... ภิกษุทั้งหลาย ! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมได้ศรัทธาในตถาคตหรือสาวกของตถาคต การได้นี้ยอดเยี่ยมกว่าการได้ทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ... เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมได้ศรัทธาในตถาคตหรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า ลาภานุตตริยะ ก็ทัสสนานุตตริยะ สวนานุตริยะ ลาภานุตตริยะ เป็นดังนี้.

(๔) ภิกษุทั้งหลาย ! ก็สิกขานุตตริยะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมศึกษาศิลปะเกี่ยวกับช้างบ้าง ม้าบ้าง รถบ้าง ธนูบ้าง ดาบบ้าง หรือศึกษาศิลปะชั้นสูงชั้นต่ำ ย่อมศึกษาต่อสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย ! การศึกษานี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าการศึกษานั้นเป็นการศึกษาที่เลว ... . ภิกษุทั้งหลาย ! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมศึกษาอธิศีลบ้าง อธิจิตบ้าง อธิปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว การศึกษานี้ยอดเยี่ยมกว่าการศึกษาทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ... เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมศึกษาอธิศีลบ้าง อธิจิตบ้าง อธิปัญญาบ้าง ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วนี้ เราเรียกว่า สิกขานุตตริยะ ก็ทัสสนานุตตริยะ สวนานุตตริยะ ลาภานุตตริยะ สิกขานุตตริยะ เป็นดังนี้.

(๕) ภิกษุทั้งหลาย ! ก็ปาริจริยานุตตริยะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมบำรุงกษัตริย์บ้าง พราหมณ์บ้าง คฤหบดีบ้าง บำรุงคนชั้นสูงชั้นต่ำ บำรุงสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย ! การบำรุงนี้นั้นมีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าการบำรุงนี้นั้นเป็นการบำรุงที่เลว .... ภิกษุทั้งหลาย ! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมบำรุงตถาคตหรือสาวกของตถาคต การบำรุงนี้ยอดเยี่ยมกว่าการบำรุงทั้งหลาย ย่อมเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย ... เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมบำรุงตถาคตหรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า ปาริจริยานุตตริยะ ก็ทัสสนานุตตริยะ สวนานุตตริยะ ลาภานุตตริยะ สิกขานุตตริยะ ปาริจริยานุตตริยะ เป็นดังนี้.

(๖) ภิกษุทั้งหลาย ! ก็อนุสสตานุตตริยะเป็นอย่างไร

ภิกษุทั้งหลาย ! บุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมระลึกถึงการได้บุตรบ้าง ภริยาบ้าง ทรัพย์บ้าง หรือการได้มากน้อย

ระลึกถึงสมณะหรือพราหมณ์ผู้เห็นผิด ผู้ปฏิบัติผิด. ภิกษุทั้งหลาย ! การระลึกนี้มีอยู่ เราไม่กล่าวว่าไม่มี ก็แต่ว่าการระลึกนี้นั้นเป็นกิจเลว ... . ภิกษุทั้งหลาย ! ส่วนผู้ใดมีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมระลึกถึงตถาคตหรือสาวกของตถาคต การระลึกถึงนี้ยอดเยี่ยมกว่าการระลึกถึงทั้งหลาย ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความบริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงความโศกและความร่ำไร เพื่อความดับสูญแห่งทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อที่บุคคลผู้มีศรัทธาตั้งมั่น มีความรักตั้งมั่น มีศรัทธาไม่หวั่นไหว มีความเลื่อมใสยิ่ง ย่อมระลึกถึงตถาคตหรือสาวกของตถาคตนี้ เราเรียกว่า อนุสสตานุตตริยะ.

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แลอนุตตริยะ ๖ ประการ.

ภิกษุเหล่าใดได้ทัสสนานุตตริยะ สวนานุตตริยะ ลาภานุตตริยะ ยินดีในสิกขานุตตริยะ เข้าไปตั้งการบำรุงเจริญอนุสสติที่ประกอบด้วยวิเวก เป็นแดนเกษม ให้ถึงอมตธรรม ผู้บันเทิงในความไม่ประมาท มีปัญญารักษาตนสำรวมในศีล ภิกษุเหล่านั้นแล ย่อมรู้ชัดซึ่งที่เป็นที่ดับทุกข์โดยกาลอันควร.

ลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา ๒๒

–บาลี เอกาทสก. อํ. ๒๔/๓๖๖/๒๒๑.

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ! บัดนี้เป็นกาลสมควรทรงแสดงลักษณะของผู้มีศรัทธานั้น. ข้าแต่พระสุคต ! บัดนี้เป็นกาลสมควรทรงแสดงลักษณะของผู้มีศรัทธานั้น ขอพระผู้มีพระภาคพึงตรัสลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธาเถิด ข้าพระองค์จักทราบบัดนี้ว่า ภิกษุนี้จะเห็นพร้อมในลักษณะของผู้มีศรัทธาทั้งหลายหรือไม่.

สุภูติ ! ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

(๑) สุภูติ ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีศีล สำรวมแล้วในปาติโมกขสังวร ถึงพร้อมด้วยมารยาทและโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษทั้งหลายมีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีศีล ... สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๒) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีสุตตะมาก ทรงสุตตะสั่งสมสุตตะ เป็นผู้ได้สดับมามาก ทรงไว้ คล่องปาก ขึ้นใจแทงตลอดอย่างดีด้วยทิฏฐิ ซึ่งธรรมทั้งหลายอันงามในเบื้องต้นงามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง. สุภูติ !

ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีสุตตะมาก ... แทงตลอดด้วยดีด้วยทิฏฐิ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๓) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้มีมิตรดี มีสหายดี มีเพื่อนดี แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๔) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน ยอมรับฟังคำสั่งสอนโดยเคารพ. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมเครื่องกระทำให้เป็นผู้ว่าง่าย เป็นผู้อดทน ยอมรับฟังคำสั่งสอนโดยเคารพ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๕) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้านในกรณียกิจทั้งสูงและต่ำของเพื่อนสพรหมจารีทั้งหลาย ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในกรณียกิจนั้น อาจทำ อาจจัดได้. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ขยัน ไม่เกียจคร้าน ... อาจทำ อาจจัดได้ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๖) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ใคร่ธรรม กล่าวคำเป็นที่รัก เป็นผู้มีความปราโมทย์อย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง

ในวินัยอันยิ่ง. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ใคร่ธรรม เป็นผู้กล่าวคำอันเป็นที่รักมีความปราโมทย์อย่างยิ่งในธรรมอันยิ่ง ในวินัยอันยิ่ง แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๗) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อยังกุศลธรรมให้ถึงพร้อม เป็นผู้มีกำลังมีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุปรารภความเพียร ... แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๘) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฌานทั้ง ๔ อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุเป็นผู้ได้ตามปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งฌานทั้ง ๔ อันมีในจิตอันยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

อีกประการหนึ่ง ภิกษุระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติบ้าง ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง ตลอดสังวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้าง ตลอดวิวัฏฏกัป

เป็นอันมากบ้าง ตลอดสังวัฏฏวิวัฏฏกัปเป็นอันมากบ้างว่า ในภพโน้น เราได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้น ๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น แม้ในภพนั้นเราก็ได้มีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้น ๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจุติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้ เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุทเทส ด้วยอาการอย่างนี้. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ... เธอย่อมระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุทเทส ด้วยอาการอย่างนี้ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๙) อีกประการหนึ่ง ภิกษุเห็นหมู่สัตว์กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ติเตียนพระอริยเจ้า เป็นมิจฉาทิฏฐิ ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิจฉาทิฏฐิ เมื่อตายไป

จึงต้องเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ ประกอบด้วย กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ติเตียนพระ–อริยเจ้า เป็นสัมมาทิฏฐิ เมื่อตายไป จึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เธอย่อมเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุ อันบริสุทธิ์ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยอาการอย่างนี้. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุเห็นหมู่สัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลวประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพยจักษุอันบริสุทธิ์ล่วงจักษุของมนุษย์ ... ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยอาการอย่างนี้ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

(๑๐) อีกประการหนึ่ง ภิกษุทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่. สุภูติ ! ข้อที่ภิกษุทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ แม้นี้ ก็เป็นลักษณะแห่งศรัทธาของผู้มีศรัทธา.

อริยบุคคล
จะปฏิบัติตามสิ่งที่
พระศาสดาบัญญัติ

พระสัมมาสัมพุทธะ บัญญัติให้ภิกษุ ฉันอาหารวันหนึ่งเพียงหนเดียว ๒๓

–บาลี ม. ม. ๑๓/๑๖๔/๑๖๓.

สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาครับสั่งกับภิกษุทั้งหลายถึงประโยชน์ของการฉันอาหารมื้อเดียว และบัญญัติให้ภิกษุฉันอาหารมื้อเดียว เพื่อความเป็นผู้มีอาพาธน้อย มีโรคเบาบาง กายเบา มีกำลัง และอยู่สำราญ ซึ่งพระภัททาลิได้แย้งว่าตนเองทำไม่ได้ พระผู้มีพระภาคจึงอนุญาตให้พระภัททาลิสามารถนำอาหารที่ได้จากการรับนิมนต์กลับมาฉันต่ออีกมื้อหนึ่งได้ ซึ่งพระภัททาลิก็ได้แย้งว่าตนเองทำไม่ได้อีก จากนั้นพระภัททาลิก็ไม่กล้าพบหน้าพระผู้มีพระภาคจนตลอด ๓ เดือน จนกระทั่งถึงฤดูทำจีวร ภิกษุทั้งหลายได้ตักเตือนพระภัททาลิถึงการกระทำที่ไม่เหมาะสม พระภัททาลิจึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! โทษได้ครอบงำข้าพระองค์ ผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาด ซึ่งได้ประกาศความไม่อุตสาหะขึ้นแล้ว ในเมื่อพระผู้มีพระภาคกำลังทรงบัญญัติสิกขาบท ในเมื่อภิกษุสงฆ์สมาทานอยู่ซึ่งสิกขา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรับโทษของข้าพระองค์นั้นโดยความเป็นโทษเพื่อความสำรวมระวังต่อไปเถิด.

ภัททาลิ ! เราขอเตือน โทษได้ครอบงำเธอผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาดซึ่งได้ประกาศความอุตสาหะขึ้นแล้ว ในเมื่อเรากำลังจะบัญญัติสิกขาบท ในเมื่อภิกษุสงฆ์กำลังสมาทานอยู่ซึ่งสิกขา.

ภัททาลิ ! เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นอริยบุคคลชื่ออุภโตภาควิมุตติ[๑] เราพึงกล่าวแก่ภิกษุอย่างนี้ว่า มาเถิดภิกษุ เราจะก้าวไปในหล่มดังนี้ ภิกษุนั้นพึงก้าวไป หรือพึงน้อมกายไปด้วยอาการอื่น หรือพึงกล่าวปฏิเสธบ้างหรือ.

ไม่มีเลย พระเจ้าข้า.

ภัททาลิ ! เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นอริยบุคคลชื่อปัญญาวิมุตติ เป็นอริยบุคคลชื่อกายสักขี เป็นอริยบุคคลชื่อทิฏฐิปัตตะ เป็นอริยบุคคลชื่อสัทธาวิมุตติ เป็นอริยบุคคลชื่อธรรมานุสารี เป็นอริยบุคคลชื่อสัทธานุสารี เราพึงกล่าวกะภิกษุอย่างนี้ว่า มาเถิดภิกษุ เราจะก้าวไปในหล่มดังนี้ ภิกษุนั้นพึงก้าวไป หรือพึงน้อมกายไปด้วยอาการอื่น หรือพึงกล่าวปฏิเสธบ้างหรือ

ไม่มีเลย พระเจ้าข้า.

ภัททาลิ ! เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นอย่างไร ในสมัยนั้น เธอเป็นพระอริยบุคคลชื่อว่าอุภโตภาควิมุตติ ปัญญาวิมุตติ กายสักขี ทิฏฐิปัตตะ สัทธาวิมุตติ ธรรมานุสารี หรือสัทธานุสารี บ้างหรือหนอ.

---

๑. หาคำตอบในความหมายของชื่ออริยบุคคลแต่ละจำพวก ได้ในไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ เล่มที่ ๑๓ มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ หน้าที่ ๑๑๙ ข้อที่ ๒๓๐

มิได้เป็นเลย พระเจ้าข้า.

ภัททาลิ ! ในสมัยนั้น เธอยังเป็นคนว่าง คนเปล่า คนผิดมิใช่หรือ.

เป็นอย่างนั้น พระเจ้าข้า. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! โทษได้ครอบงำข้าพระองค์ผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาด ซึ่งได้ประกาศความไม่อุตสาหะขึ้นแล้ว ในเมื่อพระผู้มีพระภาคกำลังทรงบัญญัติสิกขาบท ในเมื่อภิกษุสงฆ์กำลังสมาทานอยู่ซึ่งสิกขา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรับโทษของข้าพระองค์นั้นโดยความเป็นโทษ เพื่อความสำรวมระวังต่อไปเถิด.

ภัททาลิ ! เราขอเตือน โทษได้ครอบงำเธอผู้เป็นคนพาล เป็นคนหลง ไม่ฉลาด ซึ่งได้ประกาศความไม่อุตสาหะขึ้นแล้ว ในเมื่อเรากำลังบัญญัติสิกขาบท ในเมื่อภิกษุสงฆ์กำลังสมาทานอยู่ซึ่งสิกขา แต่เพราะเธอเห็นโทษโดยความเป็นโทษ แล้วทำคืนตามธรรม เราจึงรับโทษของเธอนั้น ข้อที่บุคคลเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมระวังต่อไป นี้เป็นความเจริญในอริยวินัยของผู้นั้น.

อริยสาวกทั้งหลายยอมเสียชีวิต แต่ไม่ยอมก้าวล่วงสิกขาบท ๒๔

–บาลี อฏฺฐก. อํ. ๒๓/๒๐๓/๑๐๙.

ปหาราทะ! มหาสมุทรเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ ไม่ล้นฝั่ง ฉันใด เราบัญญัติสิกขาบทใด ๆ แก่สาวกทั้งหลายของเราแล้ว สาวกทั้งหลายของเรา ย่อมไม่ก้าวล่วงสิกขาบทนั้น ๆ แม้จะต้องเสียชีวิต ก็ฉันนั้นเหมือนกัน.

ปหาราทะ ! **ข้อที่เราบัญญัติสิกขาบทใด ๆ แก่สาวกทั้งหลายของเราแล้ว สาวกทั้งหลายของเรา ย่อมไม่ก้าวล่วงสิกขาบทนั้น ๆ แม้จะต้องเสียชีวิต นี้แลเป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ไม่น่าจะมีได้ ประการที่ ๒ ในธรรมวินัยนี้ ซึ่งเมื่อภิกษุทั้งหลายได้เห็นแล้ว ๆ ซึ่งข้อนี้ ย่อมเกิดความพอใจอย่างยิ่งในธรรมวินัยนี้แล.**

(ในที่นี้ ยกมาเพียง ๑ ข้อจาก ๘ ข้อ ของสิ่งที่น่าอัศจรรย์ในธรรมวินัย)

เครื่องเศร้าหมอง
ของสมณพราหมณ์

เครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ ๒๕

–บาลี จุลฺล. วิ. ๗/๓๙๘/๖๓๔., –บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๖๘/๕๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมองเพราะเครื่องเศร้าหมอง ๔ ประการนี้ จึงไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์ ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ

(๑) ภิกษุทั้งหลาย ! มีสมณพราหมณ์พวกหนึ่ง **ดื่มสุรา ดื่มเมรัย** ไม่งดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย นี้เป็น **เครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่หนึ่ง** ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์.

(๒) อนึ่ง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง**เสพเมถุนธรรม** ไม่งดเว้นจากเมถุนธรรม **นี้เป็นเครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่สอง** ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์.

(๓) อนึ่ง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง**ยินดีทองและเงิน** ไม่งดเว้นจากการรับทองและเงิน **นี้เป็นเครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่สาม** ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์.

(๔) อนึ่ง สมณพราหมณ์พวกหนึ่ง**เลี้ยงชีวิตโดยมิจฉาชีพ** ไม่งดเว้นจากมิจฉาชีพ **นี้เป็นเครื่องเศร้าหมองของสมณพราหมณ์ข้อที่สี่** ซึ่งเป็นเหตุให้สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมอง ไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมณพราหมณ์พวกหนึ่งเศร้าหมองเพราะเครื่องเศร้าหมอง ๔ ประการนี้แล จึงไม่มีสง่า ไม่รุ่งเรือง ไม่ไพโรจน์.

ศีลที่เป็นอกุศล
คือ การเลี้ยงชีพชั่ว

ศีลที่เป็นอกุศล คือ การเลี้ยงชีพชั่ว | ๒๖

–บาลี ม. ม. ๑๓/๓๔๘/๓๖๒.

ถปติ ! ก็ศีลที่เป็นอกุศลนั้นเป็นอย่างไร.

ถปติ ! กายกรรมที่เป็นอกุศล วจีกรรมที่เป็นอกุศล การเลี้ยงชีพชั่ว (มิจฺฉาชีว) เหล่านี้เรากล่าวว่าศีลที่เป็นอกุศล ก็ศีลที่เป็นอกุศลเหล่านี้มีอะไรเป็นเหตุให้เกิด แม้เหตุให้เกิดแห่งศีลเป็นอกุศลเหล่านั้น เราก็ได้กล่าวแล้ว ก็ต้องกล่าวว่ามีจิตเป็นเหตุให้เกิด จิตนั้นเป็นอย่างไร แม้จิตเล่าก็มีมากหลายอย่าง มีประการต่าง ๆ จิตใดมีราคะ มีโทสะ มีโมหะ ศีลที่เป็นอกุศลมีจิตนี้เป็นเหตุให้เกิด ก็ศีลที่เป็นอกุศลเหล่านี้ดับลงหมดสิ้นในที่ไหน แม้ความดับแห่งศีลที่เป็นอกุศลเหล่านั้นเราก็ได้กล่าวแล้ว.

ถปติ ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ละกายทุจริต เจริญกายสุจริต ละวจีทุจริต เจริญวจีสุจริต ละมโนทุจริต เจริญมโนสุจริต ละมิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ ศีลที่เป็นอกุศลเหล่านี้ย่อมดับลงหมดสิ้นด้วยการละทุจริต เจริญสุจริต ด้วยการละมิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตด้วยสัมมาอาชีวะ.

ผู้ปฏิบัติอย่างไร จึงชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งศีลที่เป็นอกุศล.

ถปติ ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมปลูกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อยังอกุศลธรรมอันเป็นบาปทั้งหลายที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้น ย่อมปลูกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อละอกุศลธรรมอันเป็นบาปทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมปลูกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อยังกุศลธรรมทั้งหลายที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ย่อมปลูกความพอใจ ย่อมพยายาม ย่อมปรารภความเพียร ย่อมประคองจิต ย่อมตั้งจิตไว้ เพื่อความตั้งมั่น ความไม่เลือนหาย ความงอกงามยิ่งขึ้น ความไพบูลย์ ความเจริญ ความเต็มเปี่ยมแห่งกุศลธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้ว.

ถปติ ! ผู้ปฏิบัติอย่างนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อความดับแห่งศีลที่เป็นอกุศล.

ภาคผนวก

หลักปฏิบัติต่อคำสอนของสัมมาสัมพุทธะ ๒๗

–บาลี ทุก. อํ. ๒๐/๙๒/๒๙๒.

ภิกษุทั้งหลาย ! สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี่ยหูฟัง ย่อมตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน จึงพากันเล่าเรียน ไต่ถาม ทวนถามแก่กันและกันอยู่ว่า “ข้อนี้เป็นอย่างไร มีความหมายกี่นัย” ดังนี้.

ด้วยการทำดังนี้ เธอย่อมเปิดธรรมที่ถูกปิดไว้ได้ ธรรมที่ยังไม่ปรากฏ เธอก็ทำให้ปรากฏได้ ความสงสัยในธรรมหลายประการที่น่าสงสัย เธอก็บรรเทาลงได้.

ภิกษุทั้งหลาย ! **นี้เราเรียกว่า ปฏิปุจฉาวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา.**

หลักปฏิบัติต่อคำแต่งใหม่ ๒๘

–บาลี ทุก. อํ. ๒๐/๙๒/๒๙๒

ภิกษุทั้งหลาย ! สุตตันตะเหล่าใด ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

การเข้าไปสนใจคำแต่งใหม่ มีผลให้คำตถาคตอันตรธานหายไป ๒๙

–บาลี นิทาน. สํ. ๑๖/๓๑๑/๖๗๒–๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว กลองศึกของกษัตริย์พวกทสารหะ เรียกว่า อานกะ มีอยู่ เมื่อกลองอานกะนี้มีแผลแตก หรือลิ พวกกษัตริย์ทสารหะได้หาเนื้อไม้อื่นทำเป็นลิ่ม เสริมลงในรอยแตกของกลองนั้น. ภิกษุทั้งหลาย ! เมื่อเชื่อมปะเข้าหลายครั้งหลายคราวเช่นนั้น นานเข้าก็ถึงสมัยหนึ่ง ซึ่งเนื้อไม้เดิมของตัวกลองหมดสิ้นไป เหลืออยู่แต่เนื้อไม้ที่ทำเสริมเข้าใหม่เท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฉันใดก็ฉันนั้น ในกาลยืดยาวฝ่ายอนาคต จักมี. ภิกษุทั้งหลาย ! สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้ง เป็นชั้นโลกุตตระว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงี่ยหูฟัง จักไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ส่วนสุตตันตะเหล่าใด ที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำ

ร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุตตันตะที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักฟังด้วยดี จักเงี่ยหูฟัง จักตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกษุทั้งหลาย ! ความอันตรธานของสุตตันตะเหล่านั้นที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา จักมีได้ด้วยอาการอย่างนี้แล.

ผู้ทำสัทธรรมให้อันตรธาน นัยที่ ๑

๓๐

–บาลี เอก. อํ. ๒๐/๒๕/๑๓๑.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าเป็นธรรม ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และได้ชื่อว่าทำสัทธรรมนี้ให้อันตรธานไปอีกด้วย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าไม่ใช่ธรรม .... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าเป็นวินัย .... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าไม่ใช่วินัย .... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้ .... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงกรรมอันตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงกรรมอันตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตบัญญัติไว้ ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และได้ชื่อว่าทำสัทธรรมนี้ให้อันตรธานไปอีกด้วย.[๑]

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! พระองค์ตรัสว่า สังฆเภท (สงฆ์แตกกัน) สังฆเภท (สงฆ์แตกกัน) ดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรเล่า พระเจ้าข้า.

---

๑. บาลีเดียวกัน ต่างสำนวนในบางฉบับของไตรปิฎกแต่ละสำนัก

อานนท์ ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าเป็นธรรม

(๒) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าไม่ใช่ธรรม

(๓) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าเป็นวินัย

(๔) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าไม่ใช่วินัย

(๕) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้

(๖) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้

(๗) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๘) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๙) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตบัญญัติไว้

(๑๐) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้

ภิกษุเหล่านั้น ! ย่อมทอดทิ้งกัน ย่อมแยกจากกัน ย่อมทำสังฆกรรมแยกกัน สวดปาติโมกข์แยกจากกันด้วยวัตถุ ๑๐ ประการนี้.

อานนท์ ! สงฆ์จะเป็นผู้แตกกันด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ก็บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันจะประสบผลอะไร พระเจ้าข้า.

อานนท์ ! บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันนั้นจะประสบผลอันเผ็ดร้อนซึ่งตั้งอยู่ตลอดกัปหนึ่ง.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ก็ผลอันเผ็ดร้อนซึ่งตั้งอยู่ตลอดกัปหนึ่งคืออะไร พระเจ้าข้า.

อานนท์ ! บุคคลผู้ที่ทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันนั้นจะเสวยผลกรรมอยู่ในนรกตลอดกัปหนึ่ง.

(คาถาผนวกท้ายพระสูตร)

บุคคลผู้ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน
ยินดีแล้วในการแตกแยก ตั้งอยู่ในอธรรม
เป็นผู้เข้าถึงอบาย เข้าถึงนรก
ตั้งอยู่ในนรกนั้นตลอดกัปหนึ่ง
ย่อมพลาดจากธรรมอันเกษมจากโยคะ
ย่อมเสวยกรรมอยู่ในนรกตลอดกัปหนึ่ง
เพราะทำลายสงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันให้แตกกัน.

ผู้ทำสัทธรรมให้ดำรงอยู่ นัยที่ ๑

๓๑

–บาลี เอก. อํ. ๒๐/๒๖/๑๓๓.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก และได้ชื่อว่าดำรงสัทธรรมนี้ไว้อีกด้วย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าเป็นธรรม ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าไม่ใช่วินัย ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าเป็นวินัย ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้ภาษิต ไม่ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตได้ภาษิต ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้ ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงกรรมอันตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงกรรมอันตถาคตประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ... .

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่แสดงสิ่งอันตถาคตได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตได้บัญญัติไว้ ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย. ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก และได้ชื่อว่าดำรงสัทธรรมนี้ไว้อีกด้วย.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! พระองค์ตรัสว่า สังฆสามัคคี สังฆสามัคคีดังนี้ สงฆ์จะเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรเล่า พระเจ้าข้า.

อานนท์ ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าไม่ใช่ธรรม

(๒) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าเป็นธรรม

(๓) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าไม่ใช่วินัย

(๔) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าเป็นวินัย

(๕) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้ภาษิต ไม่ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้

(๖) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตได้ภาษิต ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้

(๗) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๘) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๙) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้

(๑๐) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตได้บัญญัติไว้

ภิกษุเหล่านั้น ! ย่อมไม่ทอดทิ้งกัน ไม่แยกจากกัน ไม่ทำสังฆกรรมแยกกัน ไม่สวดปาติโมกข์แยกจากกันด้วยวัตถุ ๑๐ ประการนี้.

อานนท์ ! สงฆ์ย่อมเป็นผู้พร้อมเพรียงกันด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ก็บุคคลผู้สมานสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้พร้อมเพรียงกันจะประสบผลอะไร พระเจ้าข้า.

อานนท์ ! บุคคลผู้ที่ทำสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้พร้อมเพรียงกันนั้น จะประสบสิ่งที่เป็นบุญเป็นอันมาก.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! สิ่งที่เป็นบุญเป็นอันมากคืออะไร พระเจ้าข้า.

อานนท์ ! บุคคลผู้สมานสงฆ์ผู้แตกกันแล้วให้พร้อมเพรียงกันนั้น จะบันเทิงอยู่ในสวรรค์ตลอดกัปหนึ่ง.

(คาถาผนวกท้ายพระสูตร)

ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์ เป็นเหตุให้เกิดความสุข
และบุคคลผู้อนุเคราะห์สงฆ์ผู้พร้อมเพรียงกันแล้ว
ผู้ยินดีแล้วในความพร้อมเพรียงกัน ตั้งอยู่ในธรรม
ย่อมไม่พลาดจากธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะ
ย่อมบันเทิงอยู่ในสวรรค์ตลอดกัปหนึ่ง
เพราะสมานสงฆ์ให้พร้อมเพรียงกัน.

ผู้ทำสัทธรรมให้อันตรธาน นัยที่ ๒ ๓๒

–บาลี เอก. อํ. ๒๐/๔๘/๒๔๖., –บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๗๘/๓๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่คัดค้าน (ปฏิพาหติ)[๑] อรรถและธรรม โดยสูตรซึ่งตน**เรียนไว้ไม่ดี** ด้วยพยัญชนะ–ปฏิรูปนั้น (พฺยญฺชนปฏิรูป)[๒] ภิกษุเหล่านั้นชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และได้ชื่อว่าทำสัทธรรมนี้ให้อันตรธานไปอีกด้วย.

๑. ปฏิพาหติ = คัดค้าน, ห้าม, ขัดขวาง
๒. ปฏิรูป = เหมาะสม, สมควร

ผู้ทำสัทธรรมให้ดำรงอยู่ นัยที่ ๒

๓๓

–บาลี เอก. อํ. ๒๐/๘๘/๒๘๖., –บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๗๙/๓๙.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุพวกที่ยอมรับ (อนุโลม)[๑] อรรถและธรรม โดยสูตรซึ่งตน**เรียนไว้ดี** ด้วยพยัญชนะปฏิรูปนั้น ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก และได้ชื่อว่าดำรงสัทธรรมนี้ไว้อีกด้วย.

๑. อนุโลม = ยอมรับ, คล้อยตาม, พิจารณาตามลำดับ

มูลเหตุแห่งการวิวาท ๓๔

–บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๘๑/๔๑.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้การหมางกัน การทะเลาะ การแก่งแย่ง และการวิวาทกันเกิดขึ้นในสงฆ์ ซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ.

อุบาลี ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าเป็นธรรม

(๒) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าไม่ใช่ธรรม

(๓) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าเป็นวินัย

(๔) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นวินัย ว่าไม่ใช่วินัย

(๕) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้

(๖) ย่อมแสดงสิ่งอันตถาคตได้ภาษิตไว้ ได้กล่าวไว้ ว่าตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้ ไม่ได้กล่าวไว้

(๗) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๘) ย่อมแสดงกรรมอันตถาคตได้ประพฤติปฏิบัติมา ว่าตถาคตไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา

(๙) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตบัญญัติไว้

(๑๐) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้

อุบาลี ! เหล่านี้แลเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้การหมางกัน การทะเลาะ การแก่งแย่ง และการวิวาทกันเกิดขึ้นในสงฆ์ ซึ่งเป็นเหตุให้ภิกษุทั้งหลายอยู่ไม่สำราญ.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! มูลเหตุแห่งการวิวาท มีเท่าไรเล่าพระเจ้าข้า.

อุบาลี ! มูลเหตุแห่งการวิวาท ๑๐ ประการ เหล่านี้มีอยู่. ๑๐ ประการ คือ

อุบาลี ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้

(๑) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่ธรรม ว่าเป็นธรรม

(๒) ย่อมแสดงสิ่งที่เป็นธรรม ว่าไม่ใช่ธรรม

(๓) ย่อมแสดงสิ่งที่ไม่ใช่วินัย ว่าเป็นวินัย

⋮

(๙) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าตถาคตบัญญัติไว้

(๑๐) ย่อมแสดงสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้ ว่าตถาคตไม่ได้บัญญัติไว้

อุบาลี ! เหล่านี้แลมูลเหตุแห่งการวิวาท ๑๐ ประการ.

ผู้เรียกร้องหาศาสดา เพื่อความเป็นมิตร หรือศัตรู ๓๕

–บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๒๔๔/๓๕๕–๓๕๖.

อานนท์ ! สาวกทั้งหลาย เรียกร้องหาศาสดา เพื่อความเป็นศัตรู ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นมิตร เป็นอย่างไรเล่า

อานนท์ ! ในกรณีนี้ ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จึงแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลายว่า “สิ่งนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกเธอทั้งหลาย และสิ่งนี้ก็เป็นไปเพื่อความสุขแก่พวกเธอทั้งหลาย” ดังนี้ เป็นต้น สาวกเหล่านั้นของศาสดา ไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่ตั้งจิตเพื่อรู้ทั่วถึง แต่แกล้งทำให้ผิดจากคำสั่งสอนของศาสดาไปเสีย.

อานนท์ ! สาวกทั้งหลายอย่างนี้แล ชื่อว่า ผู้เรียกร้องหาศาสดาเพื่อความเป็นศัตรู ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นมิตร.

อานนท์ ! สาวกทั้งหลาย เรียกร้องหาศาสดา เพื่อความเป็นมิตร ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นศัตรู เป็นอย่างไรเล่า.

อานนท์ ! ในกรณีนี้ ศาสดาผู้เอ็นดูแสวงหาประโยชน์เกื้อกูล อาศัยความเอ็นดูแล้ว จึงแสดงธรรมแก่

สาวกทั้งหลายว่า “สิ่งนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่พวกเธอทั้งหลาย และสิ่งนี้ก็เป็นไปเพื่อความสุขแก่พวกเธอทั้งหลาย” ดังนี้ เป็นต้น สาวกเหล่านั้นของศาสดา **ย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี่ยหูฟัง ย่อมตั้งจิตเพื่อรู้ทั่วถึง และไม่แกล้งทำให้ผิดจากคำสั่งสอนของศาสดา.**

อานนท์ ! สาวกทั้งหลายอย่างนี้แล ชื่อว่า ผู้เรียกร้องหาศาสดา เพื่อความเป็นมิตร ไม่เรียกร้องเพื่อความเป็นศัตรู.

อานนท์ ! เพราะฉะนั้นในเรื่องนี้ **พวกเธอทั้งหลายจงเรียกร้องหาตถาคตเพื่อความเป็นมิตรเถิด อย่าเรียกร้องเพื่อความเป็นศัตรูเลย ข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่พวกเธอทั้งหลายเองตลอดกาลนาน.**

อานนท์ ! เราไม่พยายามทำกะพวกเธออย่างทะนุ–ถนอม เหมือนพวกช่างหม้อทำแก่หม้อที่ยังเปียก ยังดิบอยู่.

อานนท์ ! เราจักขนาบแล้วขนาบอีก ไม่มีหยุด.

อานนท์ ! เราจักชี้โทษแล้วชี้โทษอีก ไม่มีหยุด ผู้ใดมีมรรคผลเป็นแก่นสาร ผู้นั้นจักทนอยู่ได้.

ขีดจำกัดของสาวก เทียบกับ สัมมาสัมพุทธะ

๓๖

–บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๘๒/๑๒๖.

ภิกษุทั้งหลาย ! ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้ทำมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครรู้ให้มีคนรู้ ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครกล่าวให้เป็นมรรคที่กล่าวกันแล้ว **ตถาคตเป็นผู้รู้มรรค** (มคฺคญฺญู) **เป็นผู้รู้แจ้งมรรค** (มคฺควิทู) **เป็นผู้ฉลาดในมรรค** (มคฺคโกวิโท).

ภิกษุทั้งหลาย ! ส่วน**สาวกทั้งหลายในกาลนี้ เป็นผู้เดินตามมรรค** (มคฺคานุคา) เป็นผู้ตามมาในภายหลัง.

ภิกษุทั้งหลาย ! **นี้แล เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะกับภิกษุผู้ปัญญาวิมุตติ.**

อะไรคือใบไม้ในป่า อะไรคือใบไม้ในกำมือ

๓๗

–บาลี มหาวาร. สํ. ๑๙/๕๔๘/๑๗๑๒.

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกำใบไม้สีสปา ที่ร่วงอยู่ตามพื้นดินขึ้นมาหน่อยหนึ่งแล้ว ตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายว่า

ภิกษุทั้งหลาย ! เธอทั้งหลายเข้าใจว่าอย่างไร ใบไม้สีสปาที่เรากำขึ้นหน่อยหนึ่งนี้มาก หรือว่าใบไม้สีสปาที่ยังอยู่บนต้นเหล่านั้นมาก.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ใบไม้ที่พระผู้มีพระภาคทรงกำขึ้นหน่อยหนึ่งนั้นเป็นของน้อย ส่วนใบไม้ที่ยังอยู่บนต้นสีสปาเหล่านั้นย่อมมีมาก.

ภิกษุทั้งหลาย ! **ฉันใดก็ฉันนั้น ธรรมะส่วนที่เรารู้ยิ่งด้วยปัญญาอันยิ่งแล้วไม่กล่าวสอนนั้น มีมากกว่าส่วนที่นำมากล่าวสอน.**

ภิกษุทั้งหลาย ! เหตุไรเล่าเราจึงไม่กล่าวสอนธรรมะส่วนนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเหตุว่า ธรรมะส่วนนั้น ๆ ไม่ประกอบอยู่ด้วยประโยชน์ ไม่เป็นเงื่อนต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนัด

ไม่เป็นไปเพื่อความดับ ไม่เป็นไปเพื่อความสงบ ไม่เป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อความรู้พร้อม ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน ฉะนั้น เราจึงไม่กล่าวสอน.

ภิกษุทั้งหลาย ! ธรรมะอะไรเล่า เป็นธรรมะที่เรากล่าวสอน.

ภิกษุทั้งหลาย ! ธรรมะที่เรากล่าวสอน คือข้อที่ว่า ความทุกข์เป็นอย่างนี้ ๆ เหตุเป็นที่เกิดของความทุกข์เป็นอย่างนี้ ๆ ความดับสนิทของความทุกข์ เป็นอย่างนี้ ๆ ข้อปฏิบัติเพื่อถึงความดับสนิทของความทุกข์ เป็นอย่างนี้ ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะเหตุไรเล่า ธรรมะส่วนนี้เราจึงนำมากล่าวสอน.

ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะว่าธรรมะส่วนนี้ ประกอบอยู่ด้วยประโยชน์ เป็นเงื่อนต้นแห่งพรหมจรรย์ เป็นไปเพื่อความหน่าย เป็นไปเพื่อความคลายกำหนัด เป็นไปเพื่อความดับ เป็นไปเพื่อความสงบ เป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เป็นไปเพื่อความรู้พร้อม เป็นไปเพื่อนิพพาน เพราะเหตุนั้นแล เราจึงนำมากล่าวสอน.

การบอกสอนมนต์มาจากไหน ๓๘

–บาลี ปา. ที. ๑๑/๑๐๓/๖๔.

... ครั้งนั้นแล สัตว์บางจำพวก ได้มีความคิดขึ้นอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญเอ๋ย การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ จักปรากฏ การติเตียนจักปรากฏ การกล่าวเท็จจักปรากฏ การถือท่อนไม้จักปรากฏ การขับไล่จักปรากฏ ในเพราะอกุศลธรรมอันเป็นบาปเหล่าใด อกุศลธรรมอันเป็นบาปเหล่านั้นเกิดขึ้นแล้วในสัตว์ทั้งหลาย อย่ากระนั้นเลย พวกเราควรไปลอยอกุศลธรรมอันเป็นบาปนี้เถิด” ดังนี้ ครั้นแล้ว สัตว์เหล่านั้นจึงได้พากันลอยอกุศลธรรมอันเป็นบาปทิ้งไป เพราะเหตุที่สัตว์เหล่านั้นพากันลอยอกุศลธรรมอันเป็นบาปอยู่ดังนี้ อักขระว่า **พวกพราหมณ์ พวกพราหมณ์** (พฺราหฺมณ) **จึงเกิดขึ้นเป็นอันดับแรก.**

พราหมณ์เหล่านั้น พากันสร้างกระท่อม ซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า เพ่งอยู่ในกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้นั้น พวกเขาไม่มีการหุงต้ม ไม่มีการตำข้าวทั้งในเวลาเย็นและเวลาเช้า จึงได้พากันเที่ยวแสวงหาอาหาร ตามหมู่บ้าน นิคมและราชธานี เพื่อบริโภคในเวลาเย็นและเวลาเช้า เขาเหล่านั้นครั้นได้อาหารแล้ว จึงพากันกลับไปเพ่งอยู่

ในกระท่อม ซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่าอีก คนทั้งหลายเห็นการกระทำของพวกพราหมณ์นั้นแล้ว จึงพากันพูดอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญเอ๋ย สัตว์พวกนี้พากันมาสร้างกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า แล้วเพ่งอยู่ในกระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้นั้น ไม่มีการหุงต้ม ไม่มีการตำข้าวทั้งในเวลาเย็นและเวลาเช้า จึงพากันเที่ยวแสวงหาอาหาร ตามหมู่บ้าน นิคม และราชธานี เพื่อบริโภคในเวลาเย็นและเวลาเช้า เขาเหล่านั้นครั้นได้อาหารแล้ว จึงพากันกลับไปเพ่งอยู่ในกระท่อม ซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่าอีก” ดังนี้ เพราะเหตุนั้น อักขระว่า **พวกเจริญฌาน พวกเจริญฌาน** (ฌายิกา) **จึงเกิดขึ้นเป็นอันดับที่ ๒.**

บรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์บางพวกเมื่อไม่อาจสำเร็จฌานได้ที่กระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า จึงเที่ยวไปยังหมู่บ้านและนิคมที่ใกล้เคียง แล้วก็จัดทำคัมภีร์อยู่ คนทั้งหลายเห็นการกระทำของพวกพราหมณ์นี้นั้นแล้ว จึงพูดอย่างนี้ว่า “ท่านผู้เจริญเอ๋ย ก็สัตว์เหล่านี้ ไม่อาจสำเร็จฌานได้ที่กระท่อมซึ่งมุงและบังด้วยใบไม้ในราวป่า เที่ยวไปยังหมู่บ้านและนิคมที่ใกล้เคียง จัดทำคัมภีร์อยู่ บัดนี้พวกชนเหล่านี้ไม่เพ่งอยู่ บัดนี้พวกชนเหล่านี้ไม่เพ่งอยู่” ดังนี้

เพราะเหตุนั้น อักขระว่า **พวกไม่เจริญฌาน พวกไม่เจริญฌาน** (อชฺฌายิกา) **จึงเกิดขึ้นเป็นอันดับที่ ๓.**

ก็สมัยนั้นการทรงจำ การสอน การบอกมนต์ ถูกสมมติว่าเลว มาในบัดนี้ สมมติกันว่าประเสริฐ ด้วยเหตุดังที่กล่าวมานี้ การเกิดขึ้นแห่งพวกพราหมณ์นั้นจึงมีขึ้นได้... .

การสาธยายธรรมในแบบพระศาสดา เป็นไปเพื่อวิมุตติ ๓๙

–บาลี ปญฺจก. อํ. ๒๒/๒๓/๒๖.

...ภิกษุทั้งหลาย ! ข้ออื่นยังมีอีก พระศาสดา หรือเพื่อนสพรหมจารี ผู้ตั้งอยู่ในฐานะเป็นครูรูปใดรูปหนึ่ง ก็มิได้แสดงธรรมแก่ภิกษุ และเธอนั้นก็มิได้แสดงธรรมแก่ชนเหล่าอื่นโดยพิสดาร ตามที่เธอได้ฟังมา ได้เล่าเรียนมา แต่เธอกระทำการท่องบ่นซึ่งธรรม (สชฺฌาย) โดยพิสดาร ตามที่ตนฟังมา เล่าเรียนมาอยู่.

เธอย่อมเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งอรรถ รู้พร้อมเฉพาะซึ่งธรรม ในธรรมนั้น ตามที่เธอทำการท่องบ่นซึ่งธรรมโดยพิสดาร ตามที่ได้ฟังมา เล่าเรียนมา.

เมื่อเป็นผู้รู้พร้อมเฉพาะซึ่งอรรถ รู้พร้อมเฉพาะซึ่งธรรม ปราโมทย์ ย่อมเกิดขึ้นแก่เธอนั้น เมื่อปราโมทย์แล้ว ปีติย่อมเกิด เมื่อใจปีติ กายย่อมรำงับ ผู้มีกายรำงับแล้ว ย่อมเสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้คือ ธรรมเป็นเครื่องให้ถึงวิมุตติข้อที่ ๓ ซึ่งในธรรมนั้น เมื่อภิกษุเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร

เผากิเลส มีตนส่งไปแล้วอยู่ จิตที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นรอบ ย่อมถึงซึ่งความสิ้นรอบ หรือว่าเธอย่อมบรรลุตามลำดับ ซึ่งความเกษมจากโยคะอันไม่มีอื่นยิ่งกว่า ที่ตนยังไม่บรรลุตามลำดับ.

(ในที่นี้ ยกมาเพียง ๑ ข้อ จาก ๕ ข้อ ของธรรมเป็นเครื่องให้ถึงวิมุตติ)

ที่มาที่ไปของประเพณีผิด
อันเกิดจากคำแต่งใหม่

ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับอานิสงส์การสร้างพระพุทธรูป ๔๐

อานิสงส์การสร้างพระพุทธรูปมีปรากฏในเรื่องวัฏฏังคุลีราชชาดก กล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูปไม้แก่นจันทน์แดงของพระเจ้าปัสเสนทิโกศล ว่า

“สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยหมู่ภิกษุเสด็จจาริกไปเพื่อโปรดเวไนยสัตว์ที่มาเข้าข่ายคือพระญาณของพระองค์ พระเจ้าปัสเสนทิโกศลเสด็จไปสู่พระเชตวันไม่เห็นพระศาสดาและภิกษุสงฆ์ จึงเกิดความสลดพระทัยว่า ถ้าว่าพระผู้มีพระภาคไม่ประทับอยู่เราจะได้อะไรเป็นตัวแทนของพระองค์เอาไว้กราบไหว้ เมื่อกลับมาจึงดำริว่าจะสร้างพระพุทธปฏิมา เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จกลับมาแล้ว จึงเข้าไปกราบทูลขออนุญาต พระผู้มีพระภาคก็ทรงอนุญาต เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็มาทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าเสด็จไปชมพระพุทธปฏิมา แล้วทูลถามว่าผู้ได้สร้างพระพุทธปฏิมาจะได้ผลอานิสงส์อย่างไร พระศาสดาจึงตรัสบอกอานิสงส์โดยประการต่าง ๆ ว่า ผู้ที่ได้สร้างพระพุทธปฏิมา จะเป็นบุรุษก็ตามสตรีก็ตาม สร้างด้วยดินเหนียวหรือศิลาก็ตาม สร้างด้วยโลหะและทองแดงก็ตาม สร้างด้วยไม้และสังกะสีดีบุกก็ตาม สร้างด้วยรัตนะและเงินทองก็ตาม ผู้นั้นจักได้อานิสงส์พ้นที่จะนับจะประมาณ เมื่อพระพุทธปฏิมาประดิษฐานอยู่ในโลกตราบใด โลกก็ชื่อว่าไม่ว่างเปล่าจากพระพุทธเจ้าตราบนั้น พระพุทธปฏิมานี้ได้ชื่อว่ายังพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นถาวร ผู้ที่ได้สร้างก็จะมีแต่ความสุขเป็นเบื้องหน้า แม้ปรารถนาผลอันใดก็จะสำเร็จ

สมปรารถนา แม้แต่พระองค์เองครั้งเสวยชาติเป็นพระโพธิสัตว์ ก็ได้ทำพระหัตถ์ของพระพุทธปฏิมาที่หักให้บริบูรณ์ด้วยดินเหนียว อานิสงส์อันนั้นทำให้ได้เกิดในเทวโลก เมื่อจุติจากเทวโลกแล้วมาเกิดในเมืองมนุษย์มีพระองคุลีเป็นอาวุธชี้ไปทางข้าศึกศัตรู ๆ ก็ล้มเซซวนไปไม่สามารถจะสู้รบได้ เมื่อตรัสดังนี้แล้วก็ทรงนำเอาอดีตนิทานมาแสดงในเรื่องวัฏฏังคุลีราชกุมารผู้มีนิ้วพระหัตถ์อันวิเศษสามารถเอาชนะข้าศึกได้ด้วยการใช้นิ้วพระหัตถ์ชี้ใส่ข้าศึก”.

... วัฏฏังคุลีราชชาดก เป็นชาดกเรื่องที่ ๒๐ จาก ๕๐ เรื่อง ของหนังสือปัญญาสชาดก แต่สมัยที่แต่ง ประวัติผู้แต่ง และสถานที่แต่ง ยังคงไม่ชัดเจน หลักฐานบางส่วนที่เคยยอมรับกันก็เริ่มไม่เป็นที่แน่ชัด เพราะมีหลักฐานที่ค้นคว้าได้ใหม่บางส่วนมาขัดแย้ง ...

ทัศนะที่ยอมรับกันตามที่สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ไว้ใน “พระนิพนธ์คำนำ” ของปัญญาสชาดก ในการจัดพิมพ์ครั้งแรกว่า

“หนังสือปัญญาสชาดกนี้ คือ ประชุมนิทานเก่าแก่ที่เล่ากันในเมืองไทยแต่โบราณ ๕๐ เรื่อง พระสงฆ์ชาวเชียงใหม่รวบรวมแต่งเปนชาดกไว้ในภาษามคธ เมื่อพระพุทธศักราชประมาณราวในระหว่าง ๒๐๐๐ จน ๒๒๐๐ ปี อันเปนสมัยเมื่อพระสงฆ์ชาวประเทศนี้พากันไปเล่าเรียนมาแต่ลังกาทวีป มีการรู้ภาษามคธแตกฉาน เอาแบบอย่างของพระภิกษุสงฆ์ในลังกาทวีป มาแต่งหนังสือเปนภาษามคธขึ้นในบ้านเมืองของตน แต่งเปนอย่างอรรถาธรรมาธิบาย ...”

นอกจากนี้สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวถึงหนังสือเล่มนี้ไว้ว่า

"... หนังสือปัญญาสชาดกนี้ต้นฉบับเดิมเปนคัมภีร์ลาน จำนวนรวม ๕๐ ผูกด้วยกัน เดี๋ยวนี้เห็นจะมีอยู่แต่ในประเทศสยาม กับที่หัวเมืองหลวงพระบางแลที่กรุงกัมพูชา ที่อื่นหามีไม่ มีเรื่องราวปรากฏว่าเคยได้ฉบับไปถึงเมืองพม่าครั้งหนึ่ง พม่าเรียกว่า 'เชียงใหม่ปัณณาส' ***แต่พระเจ้าแผ่นดินพม่าองค์ใดองค์หนึ่งดำรัสว่าเปนหนังสือแต่งปลอมพระพุทธวจนะสั่งให้เผาเสีย*** *ในเมืองพม่าจึงมิได้มีหนังสือปัญญาสชาดกเหลืออยู่ ..."*

"... นิทานในปัญญาสชาดกเปนนิทานที่ไทยเรารู้จักกันอยู่ซึมทราบหลายเรื่อง เช่นเรื่องสมุทโฆษ เรื่องพระสุธนนางมโนห์รา เรื่องสังข์ทอง เรื่องพระรถเสน แลเรื่องคาวี เปนต้น ..."

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (๒๔๖๗).
"พระนิพนธ์คำอธิบาย" ใน ปัญญาสชาดก ภาคที่ ๒ พระนคร: โสภณพิพรรฒธนากร.
(พิมพ์ในการกุศล งารศพหม่อมเจ้าหญิงพร้อมเพราพรรณ ท.จ. ๑๕ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๖๗).

ธานินทร์ อาทิตวโร, พระมหา. (๒๕๔๖).
ปัญญาสชาดก เรื่อง ๘–๒๗ : การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบาลี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิยะดา เหล่าสุนทร. (๒๕๓๘).
ปัญญาสชาดก : ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรองของไทย. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง,
อ้างถึงใน ปรีชา มโหสโถ, พระมหา. (๒๕๔๑).
อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปรีชา มโหสโถ, พระมหา. (๒๕๔๑).
อิทธิพลของวรรณคดีบาลีเรื่องปัญญาสชาดกที่มีต่อสังคมไทย.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

<u>หมายเหตุผู้รวบรวม</u>

เรื่องอานิสงส์ในการสร้างพระพุทธรูปที่ถูกแต่งขึ้นใหม่ เป็นเหตุให้ขัดแย้งต่อภาษิตและบัญญัติพระศาสดา ที่ตรัสไว้ก่อนปรินิพพานว่า พระองค์ให้ใช้ธรรมและวินัยที่แสดงไว้ดีแล้วเป็นศาสดาแทนต่อไป และยังตรัสให้พึ่งตนเองและพึ่งธรรมะ ไม่ได้ให้ไปพึ่งอย่างอื่น นอกจากนี้ได้ตรัสโทษของการแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้และไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าเป็นสิ่งที่ตถาตได้ภาษิตไว้และได้บัญญัติไว้นั้น ย่อมทำมหาชนให้หมดความสุข เป็นไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน คนนั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และชื่อว่าทำสัทธรรมของพระองค์อันตรธานไป.

ดังพระสูตรในบทที่ ๓๐ หรือในหน้า ๙๔ ของหนังสือเล่มนี้.

ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับ การฟังเทศน์มหาชาติ ๔๑

พระสัมมาสัมพุทธะ นามว่าเมตเตยยะ โดยพุทธวจน

จากพุทธวจนในพระไตรปิฎก ได้แสดงถึงการเสด็จอุบัติแห่งพระสัมมาสัมพุทธะนามว่าเมตเตยยะ ไว้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ! ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘๐,๐๐๐ ปี พระผู้มีพระภาคพระนามว่าเมตเตยยะ จักเสด็จอุบัติขึ้นในโลก พระองค์เป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถี ฝึกบุรุษที่ควรฝึกไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกพระธรรม เหมือนตถาคตอุบัติขึ้นแล้วในโลกในบัดนี้ เป็นอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ... เป็นผู้จำแนกธรรม พระผู้มีพระภาคพระนามว่าเมตเตยยะพระองค์นั้น จักทรงทำโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ให้แจ้งชัดด้วยพระปัญญาอันยิ่งด้วยพระองค์เองแล้ว ทรงสอนหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ให้รู้ตาม เหมือนตถาคตในบัดนี้ ทำโลกนี้ พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ... ให้รู้ตามอยู่ พระผู้มีพระภาคพระนามว่าเมตเตยยะ

พระองค์นั้นจักทรงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง พระผู้มีพระภาคพระนามว่าเมตเตยยะพระองค์นั้น จักทรงบริหารภิกษุสงฆ์หลายพัน เหมือนตถาคตบริหารภิกษุสงฆ์หลายร้อยในบัดนี้ฉะนั้น.

พุทธวจนในพระไตรปิฎกกล่าวถึงพระสัมมาสัมพุทธะนามว่าเมตเตยยะไว้เพียงเท่านี้. (-ไทย ปา. ที. ๑๑/๕๗/๔๘.)

พระสัมมาสัมพุทธะ นามว่าเมตเตยยะ โดยคำแต่งใหม่

... พระมาลัยคำหลวง เป็นวรรณคดีพุทธศาสนาที่ไม่มีในพระไตรปิฎก ศาสนาพระศรีอาริย์มีอยู่ในคัมภีร์เรียกว่า "มาลัยสูตร" ซึ่งเนื้อเรื่องกล่าวถึงพระเถระองค์ชื่อ "มาลัย" ว่าเกิดในเกาะลังกา สำเร็จพระอรหัตตผลมีฤทธิ์เชี่ยวชาญ สามารถลงไปในเมืองนรก ดับไฟนรก ทุบหม้อทองแดง ฯลฯ ช่วยสัตว์นรกให้พ้นจากทรมาน สามารถเหาะขึ้นไปเมืองสวรรค์ เอาดอกบัวบูชาพระจุฬามณีเจดีย์ ได้สนทนากับพระศรีอาริย์ และพระมาลัยก็บอกว่าชาวเมืองมนุษย์ร่ำร้องอยากเกิดในศาสนาพระศรีอาริย์กันทั่วไป พระศรีอาริย์จึงสั่งให้พระมาลัยมาบอกชาวโลกมนุษย์เป็นใจความสำคัญว่า ให้หมั่นทำบุญ ให้ทานรักษาศีล ผู้ใดฟังเทศน์มหาชาติ เรื่องพระเวสสันดร

ซึ่งมีคาถาอยู่พันคาถาให้จบในวันเดียว และในการเทศน์นั้นต้องถวายดอกบัวต่าง ๆ อย่างละพันดอกแล้ว ก็จะได้พบศาสนาพระศรีอาริย์ ดังความในพระมาลัยคำหลวงที่ว่า

... พระเมตไตรยฟังสาร เธอเบิกบานหฤทัย โสมนัสส์ใสศรัทธา ภิรมยาปราโมทย์ ด้วยมนุษย์โสดสร้างกุศล ท้าวธกล่าวกลสารสั่งพระมายังมนุษา เมื่อเธอจะคลานิวัตร ยังชมพูทีปัถคืนคง ขอพระองค์จงนำสาร ข้าบรรหารกล่าวแถลง เธอจงแจ้งแก่เวไนย แม้นผู้ใดจะใคร่พบ จงเคารพตามโอวาท ให้ทำมหาชาติเนืองนันต์ เครื่องสิ่งละพันจงบูชา ให้จบในทิวาวันนั้น ตั้งประทีปพันบูชา ดอกปทุมาถ้วนพันบัวเผื่อนผันอินทนิลา ดอกมณฑาโดยจง เทียนแลธงฉัตรา เครื่องบูชาทั้งนี้ จงถ้วนถี่สิ่งละพัน คนทลิทนั้นตามสม โดยนิยมจะบูชา พระคาถาถ้วนพัน ให้สดับธรรม์เคารพ จนจวบจบอุทาหรณ์ พระเวสสันดรนฤบาล ปัจฉิมกาลสมโพธิ์ สมภารโสดอันอุดม เป็นที่สุดสมในชาตินั้นบูชาพระธรรม์จงครบ จึ่งจะได้ประสบองค์ข้า เมื่อจะลงมาอุบัติ จะได้ดำรัสโพธิญาณ อันโอฬารอลังการ์ อันฝูงมนุสสาเหล่านั้น เขาจึ่งจะทันศาสนา เฉพาะพักตราวิมลพรรณ ก็จะได้ถึงอรหันต์ธรรมวิเศษ โดยประเภทกุศลา อันเขาส่ำสมมา นั้นแล.

ในหนังสือแกะรอยพระมาลัย ได้กล่าวถึงที่มาของเรื่องพระมาลัยมีใจความสำคัญ ดังนี้

"... คัมภีร์พระมาลัย มีหลายสำนวน เรื่องพระมาลัยเกิดขึ้นที่ลังกา พม่ารับต่อมาจากลังกา แต่งคัมภีร์ "มาเลยยสูตร" จากมาเลยยสูตร สู่มาเลยยเทวัตเถรวัตถุ" ในล้านนา แล้วแพร่มาอยุธยา เกิดคัมภีร์มาลัยยวัตถุทีปนีฎีกา ซึ่งแต่งขึ้นใหม่ในกรุงศรีอยุธยา นอกจากนี้ยังได้มีการแต่งเรื่องเกี่ยวกับพระมาลัยออกมามากมายหลายรูปแบบ เป็นต้นว่า พระมาลัยคำหลวง วรรณกรรมราชสำนัก พระมาลัยกลอนสวด พระมาลัยฉบับชาวบ้านพูดถึงเรื่องนรกและสวรรค์ นิทานพระมาลัย คู่มือนักเทศน์สอนเรื่องนรก-สวรรค์ พระมาลัยสูตรสำนวนเทศนา ใช้เทศนาในการกุศลอุทิศแก่ผู้ตาย...

นอกจากนี้ในหนังสือเล่มดังกล่าวได้กล่าวถึงเนื้อหาในพระมาลัยคำหลวงที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตและประเพณีชาวบ้านด้วย เช่น สอนให้กลัวนรก มุ่งไปสวรรค์ การกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ล่วงลับ ฟังเทศน์มหาชาติจะได้พบพระศรีอาริย์ งานแต่ง งานศพ มีสวดพระมาลัย ... .

เด่นดาว ศิลปานนท์. (๒๕๕๓).
แกะรอยพระมาลัย กรุงเทพฯ: มิวเซียมเพรส.

ธรรมธิเบศ, เจ้าฟ้า. (๒๕๕๐).
พระมาลัยคำหลวง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อุดมพร คัมภิรานนท์. (๒๕๕๑).
การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยคำหลวง
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับการกรวดน้ำอุทิศบุญ ๔๒

...การทำบุญควรกรวดน้ำให้ผู้ล่วงลับ มีผลสืบเนื่องมาจากที่พระมาลัยไปโปรดสัตว์นรก เพื่อให้สัตว์นรกทั้งหลายนั้นได้มีความสุข และสัตว์นรกได้ฝากความมาถึงญาติให้ทำบุญอุทิศไปให้ ดังความในพระมาลัยคำหลวงที่ว่า

“สรรพสัตว์นิริยา ดับทุกขาเกษมสานต์ วันทนาการกราบเกล้า พระเจ้ามาแต่ใด จึ่งมาให้สุขแก่ข้า พระเถราพจนาท เรามาแต่ชาติมนุสสา ฝูงนรกาฟังข่าว อันธกล่าวเปรมปรีดิ์ จึ่งทูลคดีพระเป็นเจ้า จงโปรดเกล้าสัตตา บอกฐานาที่อยู่ ขอพระผู้เป็นเจ้า จงบอกเล่าแก่ญาติ แห่งข้าบาทอันมี ในบุรีชื่อนั้น ในบ้านอันชื่อนี้ ชนบทมีชื่อไกล บอกนามในปิตุเรศ อยู่ประเทศที่นั้น นามพงศ์พันธ์นานา บุตรธิดา สามี มาตุภคินีพี่ชาย ให้ทั้งหลายเร่งทำ กุศลกรรมส่งมา ให้บูชาพระพุทธ ธรรมเมศอุดมเลิศ สงฆ์ประเสริฐศีลาจารย์ แล้วให้ทานยาจก ทักษิโณทกส่งมา แต่ฝูงข้าทุกตน จึ่งจะพ้นจากทุกขา”

จากข้อความข้างต้นทำให้คนไทยเชื่อว่าการทำบุญกรวดน้ำ หรือในภาษาโบราณเรียกว่าหลั่งน้ำทักษิโณทก จะทำให้ผู้ตายได้รับผลบุญและพ้นจากความทุกข์ใจ ดังนั้นจึงถือเป็นการปฏิบัติกันว่า เมื่อทำบุญต้องกรวดน้ำเพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับ ให้กับเจ้ากรรมนายเวร...

ธรรมธิเบศ, เจ้าฟ้า. (๒๕๕๐).
พระมาลัยคำหลวง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

อุดมพร คัมภิรานนท์. (๒๕๕๑).
การศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในเรื่องพระมาลัยคำหลวง
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

หมายเหตุผู้รวบรวม

เรื่องพระมาลัยที่แต่งขึ้น เป็นเหตุให้เกิดมิจฉาทิฏฐิว่า กรรมของสัตว์เป็นเพราะผู้อื่นบันดาล ซึ่งคติที่ไปของผู้มีมิจฉาทิฏฐิ ย่อมไม่พ้นจากนรกหรือกำเนิดเดรัจฉาน แต่สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ทำดีก็ตามทำชั่วก็ตาม จักเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น และสุข–ทุกข์ที่เกิดขึ้น เกิดจากผัสสะเป็นเหตุเป็นปัจจัย นอกจากนี้ได้ตรัสโทษของการแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้และไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าเป็นสิ่งที่ตถาตได้ภาษิตไว้และได้บัญญัติไว้นั้น ย่อมทำมหาชนให้หมดความสุข เป็นไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน คนนั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และชื่อว่าทำสัทธรรมของพระองค์อันตรธานไป.

ดังพระสูตรในบทที่ ๓๐ หรือในหน้า ๙๔ ของหนังสือเล่มนี้.

ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับการทำน้ำมนต์ ๔๓

–บาลี สุ. ขุ. อ. ๒/๙.

เรื่องการทำน้ำมนต์มีปรากฏในคัมภีร์อรรถกถาที่แต่งอธิบายรัตนสูตร มีข้อความว่า

“... มีคำถามว่า ก็พระสูตรนี้ใครกล่าวไว้อย่างนี้ กล่าวไว้เมื่อใด ที่ไหนและเพราะเหตุไร การวิสัชนาปัญหา พระโบราณาจารย์ทั้งหลายได้พรรณนาไว้โดยพิสดาร จำเดิมแต่เรื่องเมืองเวสาลี.

ในวันที่พระผู้มีพระภาคเจ้ายังเสด็จไม่ถึงเมืองเวสาลีนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เรียนรัตนสูตรนี้ ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้เพื่อกำจัดอุปัทวะเหล่านั้น ที่ประตูพระนครเวสาลี สวดอยู่เพื่อป้องกันใช้บาตรของพระผู้มีพระภาคเจ้าตักน้ำ เที่ยวประพรมอยู่ทั่วพระนคร ก็เมื่อพระเถระกล่าวคำว่า ยงฺกิญฺจิ เท่านั้น พวกอมนุษย์ทั้งหลายที่อาศัยกองหยากเยื่อ และฝาเรือนเป็นต้น ซึ่งยังไม่หนีไปในกาลก่อน ก็พากันหนีไปทางประตูทั้ง ๔ ประตูทั้งหลายไม่มีที่ว่าง ...”

<u>หมายเหตุผู้รวบรวม</u>

จากในคัมภีร์อรรถกถาที่แต่งขึ้น เป็นเหตุให้ขัดแย้งต่อภาษิตและบัญญัติของพระศาสดา ที่ทรงระบุว่าการทำน้ำมนต์เป็นเดรัจฉานวิชา โดยกล่าวถึงพระองค์เองและสั่งห้ามภิกษุไว้ถึง ๑๓ พระสูตร คือ พระองค์ตรัสว่า ตถาคตเว้นขาดจากการทำเดรัจฉานวิชา และพระสูตรที่ตรัสให้ภิกษุเว้นขาดจากเดรัจฉานวิชา รวมถึงที่ตรัสว่า ผู้ที่เป็นอริยบุคคล จะเจตนางดเว้นจากเดรัจฉานวิชา นอกจากนี้ได้ตรัสโทษของการแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้และไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าเป็นสิ่งที่ตถาตได้ภาษิตไว้และได้บัญญัติไว้นั้น ย่อมทำมหาชนให้หมดความสุข เป็นไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน คนนั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และชื่อว่าทำสัทธรรมของพระองค์อันตรธานไป.

ดังพระสูตรในบทที่ ๓๐ หรือในหน้า ๙๔ ของหนังสือเล่มนี้.

ความเข้าใจผิด เกี่ยวกับอานิสงส์ของการสวดมนต์ ๔๔

–บาลี ชา. ขุ. อ. ๓/๕๑., –บาลี ขุ. ขุ. อ. ๒/๓๔., –บาลี สุ. ขุ. อ. ๒/๙., –บาลี ธ. ขุ. อ. ๑/๖๙๔.

ในคัมภีร์อรรถกถามีกล่าวว่า อานุภาพพระปริตรคุ้มครองผู้สวดได้ เช่นเรื่องที่กล่าวว่าพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นนกยูงทอง พระองค์ได้หมั่นสาธยายโมรปริตรที่กล่าวถึงคุณของพระพุทธเจ้าเป็นประจำ ทำให้แคล้วคลาดจากบ่วงที่นายพรานดักไว้.

นอกจากนี้ในอรรถกถาอีกคัมภีร์ได้แต่งไว้ว่า ในสมัยพุทธกาลมีภิกษุห้าร้อยรูปไปเจริญภาวนาในป่า ได้ถูกเทวดารบกวนจนกระทั่งปฏิบัติธรรมไม่ได้ ต้องเดินทางกลับเมืองสาวัตถี พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสเมตตสูตร ซึ่งกล่าวถึงการเจริญเมตตา ครั้นภิกษุเหล่านั้นหมั่นเจริญเมตตาภาวนา เทวดาจึงมีไมตรีจิตตอบด้วย และช่วยพิทักษ์คุ้มครองให้ภิกษุหมู่นั้นปฏิบัติธรรมได้โดยสะดวก.

ในคัมภีร์อรรถกถาเล่มอื่นมีกล่าวว่า อานุภาพพระปริตรสามารถคุ้มครองผู้ฟังได้โดยแต่งไว้ว่า ในสมัยพุทธกาลเมื่อเมืองเวสาลีประสบภัย ๓ อย่าง คือ ความอดอยากแร้นแค้น การเบียดเบียนจากอมนุษย์ และการแพร่ของโรคระบาด พระพุทธเจ้าได้รับนิมนต์เสด็จไปโปรด พระองค์รับสั่งให้พระอานนท์สวดรัตนปริตรที่กล่าวถึงคุณของพระรัตนตรัย ภัยดังกล่าวในเมืองนั้นจึงได้สงบลง.

นอกจากนี้ในอรรถกถาอีกคัมภีร์หนึ่งแต่งไว้ว่า ในสมัยพุทธกาลมีเด็กคนหนึ่งจะถูกยักษ์จับกินภายใน ๗ วัน พระพุทธเจ้าจึงทรงแนะนำให้ภิกษุสวดพระปริตรตลอด ๗ คืน และพระองค์ได้เสด็จไปสวดด้วยพระองค์เองในคืนที่ ๘ เด็กนั้นก็สามารถรอดพ้นจากภัยพิบัติของอมนุษย์นั้นได้.

หมายเหตุผู้รวบรวม

(๑) บทสวดมนต์ที่แต่งขึ้นใหม่ เป็นเหตุให้ขัดแย้งต่อภาษิตและบัญญัติของพระศาสดา ที่ห้ามภิกษุบัญญัติเพิ่มหรือเพิกถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติ และพระองค์ก็ไม่ให้สนใจคำที่แต่งขึ้นใหม่ เพราะเมื่อมีการบัญญัติเพิ่มหรือเพิกถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติ และการไปสนใจศึกษาคำแต่งใหม่จะเป็นเหตุให้คำสอนของตถาคตสูญสิ้นไป นอกจากนี้ได้ตรัสโทษของการแสดงสิ่งที่ตถาคตไม่ได้ภาษิตไว้และไม่ได้บัญญัติไว้ ว่าเป็นสิ่งที่ตถาตได้ภาษิตไว้และได้บัญญัติไว้นั้น ย่อมทำมหาชนให้หมดความสุข เป็นไปเพื่อความฉิบหายแก่มหาชน คนนั้นย่อมประสบสิ่งไม่ใช่บุญเป็นอันมาก และชื่อว่าทำสัทธรรมของพระองค์อันตรธานไป.

ดังพระสูตรในบทที่ ๓๐ หรือในหน้า ๙๔ ของหนังสือเล่มนี้.

(๒) คัมภีร์อรรถกถาที่อธิบายวินัยปิฎก สุตตันตปิฎกและอภิธรรมปิฎกที่ใช้กันในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นคัมภีร์ที่รจนาโดยพระพุทธโฆสะ และในบางส่วน (ซึ่งมีเป็นส่วนน้อย) ก็ปรากฏว่ามีภิกษุรูปอื่นร่วมรจนาด้วย โดยการนำเนื้อหาในมหาอรรถกถา กุรุนทีอรรถกถา และมหาปัจจรีอรรถกถา ที่เป็นภาษาสิงหลมาเรียบเรียงแต่งใหม่เป็นภาษามคธ เมื่อประมาณ พ.ศ.๙๕๖ ซึ่งอยู่ในช่วงของการสังคายนาครั้งที่ ๖ เกิดเป็นอรรถกถารุ่นใหม่ที่ใช้กันในปัจจุบัน รวมถึงหนังสือวิสุทธิมรรคด้วย ส่วนอรรถกถาของขุททกปาฐะ และ สุตตนิบาต ในขุททกนิกาย (ขุ. ขุ. อ., สุ. ขุ. อ. หรือ ปรมัตถโชติกา), ชาดก ในขุททกนิกาย (ชา. ขุ. อ. หรือชาตกัฏฐกถา) ธรรมบท ในขุททกนิกาย (ธ. ขุ. อ. ธัมมปทัฏฐกถา) ที่อ้างอิงในหนังสือเล่มนี้ก็ล้วนแต่ถูกรจนาโดยพระพุทธโฆสะเช่นกัน ส่วนอรรถกถาของอปทาน ในขุททกนิกาย (อป. ขุ. อ. หรือวิสุทธชนวิลาสินี) ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้รจนา.

บทสวดมนต์ยอดนิยม เป็นคำแต่งใหม่　　๔๕

บทสวดสัพพมังคลคาถา เป็นคำแต่งใหม่

สัพพมังคลคาถา คือ คาถาที่กล่าวถึงมงคลทั้งหมด คาถานี้อาราธนาคุณของพระพุทธเจ้า และเทวดาทั้งปวงมาพิทักษ์ให้มีความสวัสดี เป็นคาถาที่โบราณาจารย์ประพันธ์ขึ้นภายหลัง เพราะไม่มีปรากฏในพระสูตร สันนิษฐานว่าได้รับการประพันธ์นานกว่า ๘๐๐ ปี เพราะมีอ้างไว้ในคัมภีร์สัททนีติ (สุตตมาลา สูตร ๕๐๘) ซึ่งรจนาที่ประเทศสหภาพพม่าในราว พ.ศ. ๑๗๐๐.[๑]

ตัวอย่าง สัพพมังคลคาถา

ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง
รักขันตุ สัพพะเทวตา
สัพพะพุทธานุภาเวนะ
สะทา โสตถิ ภะวันตุ เม...

๑. พระคันธสาราภิวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดพาหุง (พุทธชัยมังคลคาถา) เป็นคำแต่งใหม่

บทสวดพาหุง (พุทธชัยมังคลคาถา) คือ คาถาที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้า ๘ ครั้งแล้วอ้างสัจวาจานั้นมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสวัสดี ชัยชนะเหล่านั้น คือ ชนะมาร ชนะอาฬวกยักษ์ ชนะช้างนาฬาคิรี ชนะโจรองคุลิมาล ชนะนางจิญจมาณวิกา ชนะสัจจกนิครนถ์ ชนะนันโทปนันทนาคราช และชนะพกพรหม.

นักวิชาการบางท่านสันนิษฐานว่า ผู้ประพันธ์คาถานี้คือพระมหาพุทธสิริเถระซึ่งรจนาคัมภีร์ฎีกาพาหุง ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และประพันธ์ในราว พ.ศ. ๒๐๐๖ คาถานี้ยังมีชื่อเรียกว่า บทถวายพรพระ เพราะแต่งถวายพรพระเจ้าแผ่นดินเพื่อให้ทรงชนะศึก (วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย หน้า ๓๐๑-๒) อนึ่ง คาถาที่นิยมสวดอยู่ในปัจจุบันมี ๙ คาถา.[๑]

ตัวอย่าง บทสวดพาหุง

พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง
ครีเมขะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง
ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เม ชะยะมังคะลานิ ...

๑. พระคันธสาราภิวงศ์, ๒๕๕๐.

คาถาชินบัญชร เป็นคำแต่งใหม่

ชินบัญชร คือ เกราะแก้วของพระชินเจ้า คาถาชินบัญชรนี้กล่าวอาราธนาพระพุทธเจ้า พระสาวก และพระปริตร ให้มาดำรงอยู่ในกายเพื่อพิทักษ์คุ้มครอง ผู้แต่งและสถานที่แต่งไม่มีหลักฐานปรากฏในประวัติศาสตร์ไทย แต่มีหลักฐานปรากฏในประวัติศาสตร์พม่า คือ เรื่องพุทธนวมวินิจฉัย ในวินยสมูหวินิจฉัย (เล่ม ๒ หน้า ๕๐๕-๙) กล่าวว่า แต่งที่เมืองเชียงใหม่ในรัชสมัยพระเจ้าอโนรธาเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่รัชกาลที่ ๒๐ ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๒๑-๒๑๕๐ เพราะในสมัยนั้นชาวเมืองเชียงใหม่นิยมบูชาดาวนพเคราะห์ ในหลวงจึงปรึกษากับพระเถระในยุคนั้น แล้วรับสั่งให้ชาวเมืองสวดคาถาชินบัญชรและคาถาอื่น ๆ แทนการบูชาดาวนพเคราะห์ที่ไม่คล้อยตามคำสอนในพระพุทธศาสนา ดังนั้น คาถาชินบัญชรจึงแต่งโดยพระเถระชาวไทยที่เมืองเชียงใหม่ คาถานี้ยังแพร่หลายถึงประเทศสหภาพพม่าและศรีลังกาอีกด้วย.

คาถาชินบัญชรฉบับที่แพร่หลายอยู่ในประเทศไทยมี ๒ ฉบับ เช่น ฉบับแรกของวัดระฆังโฆสิตาราม เป็นต้น.[๑]

---

๑. พระคันธสาราภิวงศ์, ๒๕๕๐.

ตัวอย่าง คาถาชินบัญชร

ชะยาสะนะคะตา พุทธา
เชต๎วา มารัง สะวาหนัง
จะตุสัจจาสะภัง ระสัง
เย ปิวิงสุ นะราสะภา ...

บทสวดอภยปริตร เป็นคำแต่งใหม่

อภยปริตร คือ ปริตรไม่มีภัย เป็นพระปริตรที่โบราณาจารย์ประพันธ์ขึ้น โดยอ้างคุณพระรัตนตรัยมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสวัสดี พระปริตรนี้มีปรากฏในบทสวดเจ็ดตำนานและบทสวดสิบสองตำนานของไทย ได้แพร่หลายไปถึงประเทศสหภาพพม่าและศรีลังกาอีกด้วย สันนิษฐานว่ารจนาโดยพระเถระชาวเชียงใหม่ในสมัยรจนาคาถาชินบัญชร สังเกตจากการอธิษฐานให้เคราะห์ร้ายพินาศไป เพราะชาวเมืองเชียงใหม่ในสมัยนั้นนิยมบูชาดาวนพเคราะห์ จึงได้มีนักปราชญ์ประพันธ์คาถานี้ เพื่อให้สวดแทนการบูชาดาวนพเคราะห์ คาถานี้ยังมีปรากฏในคัมภีร์ปริตตฎีกาที่รจนาใน พ.ศ. ๒๑๕๑.[๑]

ตัวอย่าง อภยปริตร

ยัน ทุนนิมิตัง อะวะมังคะลัญจะ
โย จามะนาโป สะกุณัสสะ สัทโท
ปาปัคคะโห ทุสสุปนัง อะกันตัง
พุทธานุภาเวะ วินาสะเมนตุ ...

๑. พระคันธสาราภิวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดอาฏานาฏิยปริตร เป็นคำแต่งใหม่

อาฏานาฏิยสูตรที่ปรากฏใน ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค (-บาลี ปา. ที. ๑๑/๒๐๙/๒๐๙) มีทั้งหมด ๕๑ คาถา แต่อาฏานาฏิยปริตรที่นิยมสวดกันเป็นบทสวดที่โบราณาจารย์ปรับปรุงเพิ่มเติมในภายหลัง โดยนำคาถาจากพระบาลี ๖ คาถาแรก แล้วเพิ่มคาถาอื่นที่อ้างพระพุทธคุณและเทวานุภาพ เพื่อเป็นสัจวาจาพิทักษ์คุ้มครองผู้สวด สำหรับคาถาสุดท้าย ท่านนำมาจากในคัมภีร์ธรรมบท (-บาลี ขุ. ธ. ๒๕/๒๙/๑๘.) ผู้รู้บางท่านกล่าวว่าพระเถระชาวลังกาเป็นผู้ปรับปรุงเพิ่มเติมพระปริตรนี้ (พระปริตรแปลพิเศษ ฉบับพม่า หน้า ๔-๕).[๑]

ตัวอย่าง อาฏานาฏิยปริตร

วิปัสสะ จะ นะมัตถุ
จักขุมันตัสสะ สิรีมะโต
สิขิสสะปิ จะ นะมัตถุ
สัพพะภูตานุกัมปิโน ...

---

๑. พระคันธสาราภิวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดโพชฌงคปริตร เป็นคำแต่งใหม่

โพชฌงค์ ๗ ที่เป็นพุทธวจน พระพุทธองค์ตรัสไว้เป็นร้อยแก้ว พบในคิลานสูตรที่ ๑ คิลานสูตรที่ ๒ และคิลานสูตรที่ ๓ ในสังยุตนิกาย มหาวรรค (-บาลี มหาวาร. สํ. ๑๙/๑๑๓-๑๑๖/๔๑๕-๔๒๗.) ส่วนโพชฌงคปริตรที่สวดกันในปัจจุบันเป็นร้อยกรองที่พระเถระชาวสิงหลประพันธ์ขึ้น โดยนำข้อความจากพระสูตรมาประพันธ์เป็นร้อยกรอง (พระปริตรแปลพิเศษ ฉบับพม่า หน้า ๙).[๑]

ตัวอย่าง โพชฌงคปริตร

โพชฌังโค สะติสังขาโต
ธัมมานัง วิจะโย ตะถา
วีริยัง ปีติ ปัสสิทธิ
โพชฌังคา จะ ตะถาปะเร ...

---

๑. พระคันธสาราภิวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดชัยปริตร เป็นคำแต่งใหม่

ชัยปริตร คือ ปริตรที่กล่าวถึงชัยชนะของพระพุทธเจ้า แล้วอ้างสัจวาจานั้นมาพิทักษ์คุ้มครองให้มีความสวัสดี คาถา ๑-๓ แสดงชัยชนะของพระพุทธเจ้าเป็นคาถาที่โบราณาจารย์ประพันธ์ขึ้นภายหลัง คาถา ๔-๕-๖ เป็นพุทธวจนที่นำมาจากอังคุตตรนิกาย ปุพพัณหสูตร (-บาลี ติก. อํ. ๒๐/๓๗๘/๕๙๕.).[๑]

ตัวอย่าง ชัยปริตร

มะหาการุณิโก นาโถ
หิตายะ สัพพะปาณินัง
ปูเรต์วา ปาระมี สัพพา
ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง ...

---

๑. พระคันธสาราภิวงศ์, ๒๕๕๐.

บทสวดอุทิศบุญกุศล (ปัตติทานคาถา) เป็นคำแต่งใหม่

ปัตติทานคาถา คือ คาถาอุทิศส่วนบุญ สันนิษฐานว่าเป็นคาถาประพันธ์ที่ประเทศไทย และคงประพันธ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยาหรือกรุงรัตนโกสินทร์ คาถานี้ประพันธ์โดยอิงอาศัยคำอุทิศส่วนบุญของพระเจ้าจักรพรรดิติโลกวิชัยที่มีปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา (อป. ขุ. อ. ๒/๑๙๔.) เพราะมีเนื้อความคล้ายคลึงกับคาถาเหล่านั้น[๑]

ตัวอย่าง ปัตติทานคาถา

ปุญญัสสิทานิ กะตัสสะ
ยานัญญานิ กะตานิ เม
เตสัญจะ ภาคิโน โหนตุ
สัตตานันตัปปะมาณะกา ...

---

๑. พระคันธสาราภิวงศ์, ๒๕๕๐.

ผู้ประสงค์การสาธยายธรรม

<u>หมายเหตุผู้รวบรวม</u>

สำหรับผู้ประสงค์การสาธยายธรรม (สชฺฌาย) ***คำที่ตรัสจากพระโอษฐ์ของตถาคตนั้นเป็นสิ่งที่สมควรต่อการสาธยายได้ทั้งหมด*** *แต่บทที่พระองค์สาธยายด้วยพระองค์เองเมื่ออยู่วิเวกหลีกเร้นผู้เดียวนั้นคือ อิทัปปัจจยตาและปฏิจจสมุปบาท นอกจากนี้สามารถเลือกดูบทอื่น ๆ ได้จากหนังสือ พุทธวจน ฉบับ ๑๐ สาธยายธรรม*

อิทัปปัจจยตาและปฏิจจสมุปบาท

–บาลี นิทาน. สํ. ๑๖/๘๕/๑๕๙.

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมกระทำไว้ในใจโดยแยบคายเป็นอย่างดี ซึ่งปฏิจจสมุปบาทนั่นเทียว ดังนี้ว่า

เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้ย่อมมี
เพราะความเกิดขึ้นแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น
เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้ย่อมไม่มี
เพราะความดับไปแห่งสิ่งนี้ สิ่งนี้จึงดับไป

ได้แก่สิ่งเหล่านี้ คือ

เพราะมีอวิชชาเป็นปัจจัย จึงมีสังขารทั้งหลาย
เพราะมีสังขารเป็นปัจจัย จึงมีวิญญาณ
เพราะมีวิญญาณเป็นปัจจัย จึงมีนามรูป
เพราะมีนามรูปเป็นปัจจัย จึงมีสฬายตนะ
เพราะมีสฬายตนะเป็นปัจจัย จึงมีผัสสะ
เพราะมีผัสสะเป็นปัจจัย จึงมีเวทนา

เพราะมีเวทนาเป็นปัจจัย	จึงมีตัณหา
เพราะมีตัณหาเป็นปัจจัย	จึงมีอุปาทาน
เพราะมีอุปาทานปัจจัย	จึงมีภพ
เพราะมีภพเป็นปัจจัย	จึงมีชาติ
เพราะมีชาติเป็นปัจจัย	ชรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะ โทมนัสอุปายาสะทั้งหลาย จึงเกิดขึ้นครบถ้วน

ความเกิดขึ้นพร้อมแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้.

เพราะความจางคลายดับไปโดยไม่เหลือแห่งอวิชชานั้นนั่นเทียว จึงมีความดับแห่งสังขาร

เพราะมีความดับแห่งสังขาร	จึงมีความดับแห่งวิญญาณ
เพราะมีความดับแห่งวิญญาณ	จึงมีความดับแห่งนามรูป
เพราะมีความดับแห่งนามรูป	จึงมีความดับแห่งสฬายตนะ
เพราะมีความดับแห่งสฬายตนะ	จึงมีความดับแห่งผัสสะ
เพราะมีความดับแห่งผัสสะ	จึงมีความดับแห่งเวทนา
เพราะมีความดับแห่งเวทนา	จึงมีความดับแห่งตัณหา
เพราะมีความดับแห่งตัณหา	จึงมีความดับแห่งอุปาทาน
เพราะมีความดับแห่งอุปาทาน	จึงมีความดับแห่งภพ
เพราะมีความดับแห่งภพ	จึงมีความดับแห่งชาติ
เพราะมีความดับแห่งชาตินั่นแล	ชรามรณะ โสกะปริเทวะทุกขะ โทมนัสอุปายาสะทั้งหลาย จึงดับสิ้น

ความดับลงแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี ด้วยอาการอย่างนี้ ดังนี้.

ทางออก
ของผู้ประพฤติมิจฉาทิฏฐิไปแล้ว

กรณีของภิกษุ ๔๖

หากเห็นโทษโดยความเป็นโทษ ให้ทำคืนตามธรรม

-บาลี นิทาน. สํ. ๑๖/๑๕๑/๒๙๐-๓๐๔.

(พระผู้มีพระภาคและภิกษุสงฆ์ มีประชาชนเคารพ นับถือ บูชา สมบูรณ์ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ส่วนพวกปริพพาชกผู้เป็นอัญญเดียรถีย์อื่น ไม่มีประชาชนเคารพนับถือบูชา ปริพพาชกผู้หนึ่งชื่อสุสิมะ ได้รับคำแนะนำจากศิษย์ให้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อเรียนธรรมมาสอนประชาชน โดยหวังจะให้พวกตนมีประชาชนเคารพนับถือและสมบูรณ์ด้วยลาภสักการะบ้าง ครั้นบวชแล้วก็ได้เที่ยวสอบถามภิกษุเหล่าอื่นเพื่อหาวิธีให้ได้มาซึ่งคุณวิเศษ แต่ก็ได้รับคำตอบในทำนองว่าการบรรลุธรรมไม่จำเป็นต้องได้คุณวิเศษ จึงได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคและกราบทูลเรื่องราวให้ฟัง พระผู้มีพระภาคได้แสดงธรรมจนทำให้สุสิมะได้บรรลุธรรม)

ลำดับนั้นเอง ท่านสุสิมะหมอบลงแทบพระบาททั้งสองของพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยเศียรเกล้าแล้วได้ กล่าวถ้อยคำนี้กะพระผู้มีพระภาคเจ้า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! โทษได้ท่วมทับข้าพระองค์แล้ว ตามที่เป็นคนพาลอย่างไร ตามที่เป็นคนหลงอย่างไร ตามที่มีความคิดเป็นอกุศลอย่างไร คือ ข้อที่ข้าพระองค์บวชแล้วเพื่อขโมยธรรมวินัยที่พระองค์ตรัสดีแล้วอย่างนี้. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ขอพระผู้มีพระภาคจงทรงรับซึ่งโทษโดยความเป็นโทษของข้าพระองค์ เพื่อความสำรวมระวังต่อไปเถิดพระเจ้าข้า.

เอาละ สุสิมะ ! โทษได้ท่วมทับเธอ ผู้เป็นคนพาล อย่างไร ผู้เป็นคนหลงอย่างไร ผู้มีความคิดเป็นอกุศลอย่างไร คือข้อที่เธอบวชแล้วเพื่อขโมยธรรมในธรรมวินัย ที่ตถาคต กล่าวดีแล้วอย่างนี้.

สุสิมะ ! เปรียบเหมือนราชบุรุษจับโจรผู้ประพฤติผิด มาแสดงแก่พระราชาแล้ว กราบทูลว่า "ข้าแต่เทวะ ! โจรนี้ ประพฤติผิดแด่พระองค์ ขอพระองค์จงทรงลงอาชญาแก่ โจรนี้ ตามที่พระองค์ทรงพระประสงค์เถิด" ดังนี้ พระราชา ทรงรับสั่งกะราชบุรุษเหล่านั้นดังนี้ว่า "บุรุษผู้เจริญ ! ท่าน ทั้งหลาย จงไป จงมัดบุรุษนี้ให้มีแขนในเบื้องหลัง ให้มีการ ผูกมัดที่แน่นหนาด้วยเชือกอันเหนียว แล้วโกนศีรษะเสีย พาเที่ยวตระเวนตามถนนต่าง ๆ ตามทางแยกต่าง ๆ ด้วย กลองปณวะเสียงแข็ง พาออกทางประตูด้านทักษิณ แล้ว จงตัดศีรษะเสีย ทางด้านทักษิณของนคร" ราชบุรุษมัดโจรนั้น กระทำตามที่พระราชาได้รับสั่งแล้วอย่างไร. สุสิมะ ! เธอ จะสำคัญความข้อนี้ว่าอย่างไร บุรุษนั้นต้องเสวยทุกขโทมนัส เพราะข้อนั้นเป็นเหตุหรือหนอ.

อย่างนั้น พระเจ้าข้า.

สุสิมะ ! บุรุษนั้นต้องเสวยทุกขโทมนัสเพราะข้อนั้นเป็นเหตุเพียงใด แต่การบวชของเธอเพื่อขโมยธรรม ในธรรมวินัยที่ตถาคตกล่าวดีแล้วอย่างนี้ นี้ยังมีวิบากเป็นทุกข์ยิ่งกว่า มีวิบากเผ็ดร้อนยิ่งกว่า แล้วยังเป็นไปเพื่อวินิบาตอีกด้วย. สุสิมะ ! แต่เพราะเธอเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคืนตามธรรม เราจึงรับโทษนั้นของเธอ ผู้ใดเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมระวังต่อไป ข้อนี้เป็นความเจริญในอริยวินัยของผู้นั้น ดังนี้.

ข้อควรปฏิบัติของภิกษุเมื่อเข้าบ้าน

-บาลี มหาวิ. วิ. ๑/๑๘/๙. , -บาลี สี. ที. ๙/๑๙๐/๒๓๘., -บาลี ม. ม. ๑๓/๓๘๑, ๕๓๒/๔๑๖, ๕๘๙.

(กิจที่ภิกษุควรทำเมื่อเข้าบ้านนั้นมีปรากฏในหลายพระสูตร โดยสรุปก็คือ มีการฉันอาหาร การอนุโมทนา การสนทนาธรรม ดังตัวอย่างพระสูตรต่อไปนี้)

... อานนท์ ! ครั้งนั้นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปะ ผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงนุ่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังพระราชนิเวศน์ของพระเจ้ากิกิกาสิราช ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวายพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ลำดับนั้นพระเจ้ากิกิกาสิราช ทรงอังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ให้อิ่มหนำเพียงพอด้วยของเคี้ยวของฉันอันประณีต ด้วยพระหัตถ์ของท้าวเธอ ครั้นพระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยเสร็จ วางพระหัตถ์จากบาตรแล้ว

พระเจ้ากิกิกาสิราช ทรงถืออาสนะต่ำอันหนึ่ง ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! ขอพระผู้มีพระภาคทรงรับการอยู่จำพรรษา

ณ เมืองพาราณสีของหม่อมฉันเถิด หม่อมฉันจักได้บำรุงพระสงฆ์เห็นปานนี้.

พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่ากัสสปอรหันต–สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า อย่าเลยมหาราช ! เรารับการอยู่จำพรรษาเสียแล้ว ... .

... ขณะนั้นเป็นเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงอันตรวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเสด็จพระพุทธดำเนินไปสู่นิเวศน์ของเวรัญชพราหมณ์ ครั้นถึงแล้ว ประทับนั่งเหนืออาสนะที่เขาจัดถวาย พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ จึงเวรัญชพราหมณ์อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยของเคี้ยวของฉันอันประณีต ด้วยมือของตนจนให้ห้ามภัตแล้ว ได้ถวายไตรจีวรแด่พระผู้มีพระภาคผู้เสวยเสร็จทรงนำพระหัตถ์ออกจากบาตรแล้วให้ทรงครอง และถวายผ้าคู่ให้ภิกษุครองรูปละสำรับ จึงพระองค์ทรงชี้แจงให้เวรัญชพราหมณ์เห็นแจ้ง สมาทาน อาจหาญ ร่าเริง ด้วยธรรมีกถาแล้ว ทรงลุกจากที่ประทับเสด็จกลับ

... ลำดับนั้น เป็นเวลาเช้าพระผู้มีพระภาคทรงนุ่งแล้ว ทรงถือบาตรและจีวร พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์เสด็จไปสู่สถานที่บูชายัญของพราหมณ์กูฏทันตะแล้ว ประทับนั่ง ณ อาสนะที่เขาแต่งตั้งไว้ ต่อนั้น

พราหมณ์กูฏทันตะได้อังคาสภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ด้วยมือของตนเอง ด้วยขาทนียโภชนียาหารอย่างประณีต เมื่อทราบว่าพระผู้มีพระภาคเสวยเสร็จแล้ว ทรงลดพระหัตถ์ลงจากบาตรแล้ว จึงได้ถือเอาอาสนะที่ต่ำแห่งหนึ่งนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาค ทรงยังพราหมณ์กูฏทันตะผู้นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งนั้นแล ให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมีกถาแล้ว เสด็จลุกจากอาสนะหลีกไป.

... พระสมณโคดมนั้น ฉันแล้ว นั่งนิ่งอยู่ขณะหนึ่ง และไม่ปล่อยให้เวลาแห่งการอนุโมทนาล่วงเลยไป ฉันแล้วก็อนุโมทนา โดยไม่ติเตียนอาหารนั้นยกย่องอาหารอื่น ย่อมสนทนาชักชวนบริษัทนั้น ๆ ให้อาจหาญร่าเริงด้วยธรรมีกถาโดยแท้ แล้วจึงลุกจากอาสนะหลีกไป พระสมณโคดมนั้น ไม่ผลุนผลันไป ไม่เฉื่อยชาไป และไม่ไปโดยเขาไม่รู้ไม่เห็น.

สิ่งที่ภิกษุควรทำเมื่ออยู่ร่วมกัน

–บาลี มู. ม. ๑๒/๓๑๗/๓๑๓., –บาลี อฏฺจก. อํ. ๒๓/๑๕๒–๑๕๖/๙๒.

ภิกษุนั้นไปสู่หมู่สงฆ์แล้ว ไม่พูดเรื่องนอกเรื่อง ไม่กล่าวเดรัจฉานกถา ย่อมกล่าวธรรมเองบ้าง เชื้อเชิญผู้อื่นให้กล่าวบ้าง ย่อมไม่ดูหมิ่นการนิ่งอย่างพระอริยเจ้า.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เป็นเหตุ เป็นปัจจัยข้อที่ ๗ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความงอกงามไพบูลย์ เจริญบริบูรณ์ แห่งปัญญาที่ได้แล้ว.

(ในที่นี้ยกมาเพียง ๑ ข้อ จากทั้งหมด ๘ ข้อ ของเหตุปัจจัยในการได้มาซึ่งปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้)

ภิกษุทั้งหลาย ! การที่พวกเธอผู้เป็นกุลบุตร ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา นั่งสนทนาธรรมีกถากัน เป็นการสมควร พวกเธอเมื่อนั่งประชุมกัน ควรทำกิจสองอย่าง คือ **สนทนาธรรมกัน หรือนั่งนิ่งอย่างพระอริยเจ้า.**

ข้อที่ภิกษุควรพิจารณาให้มาก ๔๗

ผู้สร้างสุขหรือสร้างทุกข์ให้แก่มหาชน นัยที่ ๑

–บาลี ติก. อํ. ๒๐/๑๓๗/๔๕๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป เมื่อมีการกระทำ ๓ อย่างนี้แล้ว ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข เป็นความพินาศแก่มหาชน และไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย การกระทำ ๓ อย่างเป็นอย่างไร คือ

(๑) ชักชวนในกายกรรมที่ไม่สมควร

(๒) ชักชวนในวจีกรรมที่ไม่สมควร

(๓) ชักชวนในธรรมที่ไม่สมควร

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป เมื่อมีการกระทำ ๓ อย่างเหล่านี้แล้ว ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข เป็นความพินาศแก่มหาชน และไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป เมื่อมีการกระทำ ๓ อย่างนี้แล้ว ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูลเพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย การกระทำ ๓ อย่างเป็นอย่างไร คือ

(๑) ชักชวนในกายกรรมที่สมควร

(๒) ชักชวนในวจีกรรมที่สมควร

(๓) ชักชวนในธรรมที่สมควร

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุผู้เป็นที่เชื่อถือของมหาชนทั่วไป เมื่อมีการกระทำ ๓ อย่างเหล่านี้แล้ว ได้ชื่อว่าเป็นผู้ทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ผู้สร้างสุขหรือสร้างทุกข์ให้แก่มหาชน นัยที่ ๒

–บาลี ปญฺจก. อํ. ๒๒/๑๒๙/๘๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความพินาศแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๕ อย่าง คือ

(๑) ภิกษุเป็นเถระ บวชมานาน มีพรรษายุกาลมาก

(๒) เป็นที่รู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวาร ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต

(๓) เป็นผู้ร่ำรวยลาภด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร

(๔) เป็นพหุสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สั่งสมธรรมที่ฟังแล้วมาก คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดอย่างดีด้วยทิฏฐิ

(๕) (แต่) เป็นมิจฉาทิฏฐิ มีทัศนะวิปริต

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุนี้ ทำคนเป็นอันมากให้เลิกละจากพระสัทธรรม ให้ตั้งอยู่ในอสัทธรรม ประชาชนทั้งหลายย่อมถือเอาแบบอย่างของภิกษุนั้นไป เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ บวชมานาน มีพรรษายุกาลมากบ้าง เพราะคิดว่า

เธอเป็นภิกษุเถระ ที่มหาชนเชื่อถือรู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวารมาก ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่ร่ำรวยลาภด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระที่เป็นพหุสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สั่งสมธรรมที่ฟังแล้วได้บ้าง ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้เสื่อมเสีย ทำมหาชนให้หมดความสุข ทำไปเพื่อความพินาศแก่มหาชน ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล เป็นไปเพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุข ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๕ อย่าง คือ

(๑) ภิกษุเป็นเถระ บวชมานาน มีพรรษายุกาลมาก

(๒) เป็นที่รู้จักกันมาก มีเกียรติยศ มีบริวาร ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต

(๓) เป็นผู้ร่ำรวยลาภด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร

(๔) เป็นพหุสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สั่งสมธรรมที่ฟังแล้วมาก ...

(๕) (และ) เป็นสัมมาทิฏฐิ มีทัศนะอันถูกต้อง

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุนี้ ทำคนเป็นอันมาก ให้เลิกละจากอสัทธรรมให้ตั้งอยู่ในพระสัทธรรม ประชาชนทั้งหลายย่อมถือเอาแบบอย่างของภิกษุนั้นไป เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ บวชมานาน มีพรรษายุกาลมากบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่มหาชนเชื่อถือ รู้จักกันมาก มีเกียรติยศมีบริวารมาก ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิตบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระ ที่ร่ำรวยลาภด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขารบ้าง เพราะคิดว่า เธอเป็นภิกษุเถระที่เป็นพหุสูต ทรงจำธรรมที่ฟังแล้ว สั่งสมธรรมที่ฟังแล้วได้บ้างดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเถระที่ประกอบด้วยองค์ประกอบ ๕ อย่างเหล่านี้แล้ว ย่อมเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อทำมหาชนให้ได้รับประโยชน์ ทำมหาชนให้ได้รับความสุข เป็นไปเพื่อความเจริญแก่มหาชน และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูลเพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ลักษณะแบบใด คือ คนของสัมมาสัมพุทธะ

–บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๓๓/๒๖.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่าใด เป็นคนหลอกลวง กระด้าง พูดพล่าม ยกตัว จองหอง เป็นผู้จิตไม่ตั้งมั่น.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้น ไม่ใช่ “คนของเรา”.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้น ได้ออกไปนอกธรรม–วินัยนี้เสียแล้ว และพวกภิกษุเหล่านั้น ย่อมไม่ถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้ได้เลย.

ส่วนภิกษุเหล่าใด **เป็นคนไม่หลอกลวง ไม่พูดพล่าม เป็นบัณฑิต ไม่เป็นผู้กระด้าง เป็นผู้มีจิตตั้งมั่น.**

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้นเป็น **“คนของเรา”.**

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุเหล่านั้น ไม่ได้ออกไปนอกธรรมวินัยนี้ และย่อมถึงความเจริญ งอกงาม ไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้.

ได้ชื่อว่าเป็นภิกษุ ไม่ใช่เพราะเครื่องแบบ

-บาลี ติก. อํ. ๒๐/๒๙๔/๕๒๒.

ภิกษุทั้งหลาย ! ลาที่เดินตามฝูงโคไปข้างหลัง ๆ แม้จะร้องอยู่ว่า "กู ก็เป็นโค กู ก็เป็นโค" ดังนี้ก็ตามที แต่สีของมันก็หาเป็นโคไปได้ไม่ เสียงของมันก็หาเป็นโคไปได้ไม่ เท้าของมันก็หาเป็นโคไปได้ไม่ มันก็ได้แต่เดินตามฝูงโคไปข้างหลัง ๆ ร้องเอาเองว่า "กู ก็เป็นโค กู ก็เป็นโค" ดังนี้เท่านั้น ข้อนี้ฉันใด.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุบางรูปในกรณีเช่นนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน คือ แม้จะเดินตามหมู่ภิกษุไปข้างหลัง ๆ ร้องประกาศอยู่ว่า "ข้า ก็เป็นภิกษุ ข้า ก็เป็นภิกษุ" ดังนี้ ก็ตามที แต่ความใคร่ในการประพฤติสีลสิกขาของเธอ ไม่เหมือนของภิกษุทั้งหลาย ความใคร่ในการประพฤติจิตตสิกขาของเธอ ไม่เหมือนของภิกษุทั้งหลาย ความใคร่ในการประพฤติปัญญาสิกขาของเธอ ไม่เหมือนของภิกษุทั้งหลาย ภิกษุรูปนั้นได้แต่เดินตามหมู่ภิกษุไปข้างหลัง ๆ ร้องประกาศเอาเองว่า "ข้า ก็เป็นภิกษุ ข้า ก็เป็นภิกษุ" ดังนี้เท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! เพราะฉะนั้น ในเรื่องนี้ พวกเธอทั้งหลายพึงสำเหนียกใจไว้ว่า "ความใคร่ในการประพฤติสีลสิกขาของเรา ต้องเข้มงวดเสมอ ความใคร่ในการประพฤติจิตตสิกขาของเรา ต้องเข้มงวดเสมอ ความใคร่ในการประพฤติปัญญาสิกขาของเรา ต้องเข้มงวดเสมอ" ดังนี้.

ภิกษุทั้งหลาย ! พวกเธอทั้งหลาย พึงสำเหนียกใจไว้อย่างนี้แล.

ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต

–บาลี อิติวุ. ขุ. ๒๕/๓๐๐/๒๗๒.

ภิกษุทั้งหลาย ! แม้ภิกษุจับชายสังฆาฏิ เดินตามรอยเท้าเราไปข้างหลัง ๆ แต่ถ้าเธอนั้นมากไปด้วยอภิชฌา มีกามราคะกล้า มีจิตพยาบาท มีความดำริแห่งใจเป็นไปในทางประทุษร้าย มีสติหลงลืม ไม่มีสัมปชัญญะ มีจิตไม่เป็นสมาธิ แกว่งไปแกว่งมา ไม่สำรวมอินทรีย์แล้วไซร้ ภิกษุนั้นชื่อว่าอยู่ไกลจากเรา แม้เราก็อยู่ไกลจากภิกษุนั้นโดยแท้. ข้อนั้นเพราะเหตุไร. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนั้นเพราะเหตุว่า ภิกษุนั้นไม่เห็นธรรม เมื่อไม่เห็นธรรม ก็ชื่อว่าไม่เห็นเรา.

ภิกษุทั้งหลาย ! แม้ภิกษุนั้น จะอยู่ห่างตั้งร้อยโยชน์ แต่ถ้าเธอนั้น ไม่มากไปด้วยอภิชฌา ไม่มีกามราคะกล้า ไม่มีจิตพยาบาท ไม่มีความดำริแห่งใจเป็นไปในทางประทุษร้าย มีสติตั้งมั่น มีสัมปชัญญะ มีจิตเป็นสมาธิ ถึงความเป็นเอกัคคตา สำรวมอินทรีย์แล้วไซร้ ภิกษุนั้นชื่อว่าอยู่ใกล้กับเรา แม้เราก็อยู่ใกล้กับภิกษุนั้นโดยแท้. ข้อนั้นเพราะเหตุไร. ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนั้นเพราะเหตุว่า ภิกษุนั้นเห็นธรรม เมื่อเห็นธรรม ก็ชื่อว่าเห็นเรา.

ลักษณะของผู้อยู่ในอริยวงศ์

–บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๓๕/๒๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยวงศ์ ๔ อย่างเหล่านี้ ปรากฏว่าเป็นธรรมอันเลิศ ยั่งยืน เป็นแบบแผนมาแต่ก่อน ไม่ถูกทอดทิ้งแล้ว ไม่เคยถูกทอดทิ้งเลย ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ จักไม่ถูกทอดทิ้ง เป็นธรรมอันสมณพราหมณ์ทั้งหลายที่เป็นผู้รู้ไม่คัดค้านแล้ว อริยวงศ์ ๔ อย่างเป็นอย่างไร คือ

(๑) ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้ และเป็นผู้สรรเสริญความสันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้ ไม่ทำการแสวงหาอันไม่สมควร เพราะจีวรเป็นเหตุ ไม่ได้จีวรก็ไม่ทุรนทุราย ได้จีวรแล้วก็ไม่ยินดีเมาหมกพัวพัน เห็นส่วนที่เป็นโทษแห่งสังสารวัฏฏ์ มีปัญญาในอุบายที่จะถอนตัวออกอยู่เสมอ นุ่งห่มจีวรนั้น อนึ่ง ไม่ยกตนไม่ข่มผู้อื่นเพราะความสันโดษด้วยจีวรตามมีตามได้นั้น ...

(๒) อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเป็น ผู้สันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ และเป็นผู้สรรเสริญความสันโดษด้วยบิณฑบาตตามมีตามได้ ไม่ทำการแสวงหาอันไม่สมควร เพราะบิณฑบาตเป็นเหตุ ไม่ได้บิณฑบาตก็ไม่ทุรนทุราย ได้บิณฑบาตแล้วก็

ไม่ยินดีเมาหมกพัวพัน เห็นส่วนที่เป็นโทษแห่งสังสารวัฏฏ์ มีปัญญาในอุบายที่จะถอนตัวออกอยู่เสมอ บริโภคบิณฑบาตนั้น อนึ่ง ไม่ยกตนไม่ข่มผู้อื่น เพราะความสันโดษด้วยบิณฑบาต ตามมีตามได้นั้น ...

(๓) อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้สันโดษด้วยเสนาสนะ ตามมีตามได้ และเป็นผู้สรรเสริญความสันโดษด้วยเสนาสนะ ตามมีตามได้ ไม่ทำการแสวงหาอันไม่สมควรเพราะเสนาสนะ เป็นเหตุ ไม่ได้เสนาสนะก็ไม่ทุรนทุราย ได้เสนาสนะแล้วก็ ไม่ยินดีเมาหมกพัวพัน เห็นส่วนที่เป็นโทษแห่งสังสารวัฏฏ์ มีปัญญาในอุบายที่จะถอนตัวออกอยู่เสมอ ใช้สอยเสนาสนะนั้น อนึ่ง ไม่ยกตน ไม่ข่มผู้อื่น เพราะความสันโดษด้วยเสนาสนะ ตามมีตามได้นั้น ...

(๔) อีกอย่างหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีใจยินดีในการบำเพ็ญ สิ่งที่ควรบำเพ็ญ ยินดีแล้วในการบำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญ เป็นผู้มีใจยินดีในการละสิ่งที่ควรละ ยินดีแล้วในการละสิ่งที่ ควรละ อนึ่ง ไม่ยกตนไม่ข่มผู้อื่น เพราะเหตุดังกล่าวนั้น.

ก็ภิกษุใดเป็นผู้ฉลาด ไม่เกียจคร้าน มีสัมปชัญญะ มีสติมั่นในการบำเพ็ญสิ่งที่ควรบำเพ็ญและการละสิ่งที่ควรละ นั้น เราเรียกภิกษุนี้ว่า ผู้สถิตอยู่ในอริยวงศ์ อันปรากฏว่าเป็น ธรรมเลิศมาแต่เก่าก่อน.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยวงศ์ ๔ อย่างเหล่านี้แล ปรากฏว่าเป็นธรรมอันเลิศ ยั่งยืน เป็นแบบแผนมาแต่เก่าก่อน ไม่ถูกทอดทิ้งแล้ว ไม่เคยถูกทอดทิ้งเลย ไม่ถูกทอดทิ้งอยู่ จักไม่ถูกทอดทิ้ง เป็นธรรมอันสมณพราหมณ์ทั้งหลายที่เป็นผู้รู้ไม่คัดค้านแล้ว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็แลภิกษุผู้ประกอบพร้อมแล้วด้วยอริยวงศ์ ๔ อย่างเหล่านี้ แม้หากอยู่ในทิศตะวันออก ... ทิศตะวันตก ... ทิศเหนือ ... ทิศใต้ เธอย่อมย่ำยีความไม่ยินดีเสียได้ข้างเดียว ความไม่ยินดีหาย่ำยีเธอได้ไม่ ที่เป็นเช่นนั้นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า ภิกษุผู้มีปัญญา ย่อมเป็นผู้ย่ำยีเสียได้ ทั้งความไม่ยินดีและความยินดี ดังนี้.

กรณีของคฤหัสถ์ ๔๘

หากเห็นโทษโดยความเป็นโทษ ให้ทำคืนตามธรรม

–บาลี มหา. ที. ๙/๑๑๒/๑๓๙.

(กรณีตัวอย่างของพระเจ้าอชาตศัตรูที่ทำการฆ่าบิดาของตนเอง)

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ! โทษได้ครอบงำหม่อมฉัน ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง คนไม่ฉลาด หม่อมฉันได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรมเพราะเหตุแห่งความเป็นใหญ่ ขอพระผู้มีพระภาค จงทรงรับทราบความผิดของหม่อมฉันโดยเป็นความผิด เพื่อสำรวมระวังต่อไปด้วยเถิด.

มหาราช ! จริงทีเดียว ความผิดได้ครอบงำพระองค์ ซึ่งเป็นคนเขลา คนหลง คนไม่ฉลาด พระองค์ได้ปลงพระชนม์ชีพพระบิดาผู้ดำรงธรรม เป็นพระราชาโดยธรรม เพราะเหตุแห่งความเป็นใหญ่ แต่เพราะพระองค์ทรงเห็นความผิดโดยเป็นความผิด แล้วทรงสารภาพตามเป็นจริง ฉะนั้น เราขอรับทราบความผิดของพระองค์ไว้ ก็การที่บุคคลเห็นโทษโดยความเป็นโทษ แล้วทำคืนตามธรรม ถึงความสำรวมระวังต่อไป นี้เป็นความเจริญในอริยวินัยของผู้นั้น.

ลักษณะการเกี่ยวข้องกับนักบวช

–บาลี ปญฺจก. อํ. ๒๒/๒๗๑/๑๙๙.

ภิกษุทั้งหลาย ! นักบวชผู้มีศีล เข้าไปสู่สกุลใด มนุษย์ทั้งหลายในสกุลนั้น ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก ด้วยฐานะ ๕ อย่าง ฐานะ ๕ อย่างเป็นอย่างไร คือ

(๑) ในสมัยใด จิตของมนุษย์ทั้งหลาย ย่อมเลื่อมใส เพราะได้เห็นนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อสวรรค์

(๒) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลายพากันต้อนรับ กราบไหว้ ให้อาสนะแก่นักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการเกิดในสกุลสูง

(๓) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย กำจัดมลทินคือความตระหนี่เสียได้ในนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการได้เกียรติศักดิ์อันใหญ่

(๔) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมแจกจ่ายทานตามสติ ตามกำลังในนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการได้โภคทรัพย์ใหญ่

(๕) ในสมัยใด มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมไต่ถาม สอบสวน ย่อมฟังธรรมในนักบวชผู้มีศีล ซึ่งเข้าไปสู่สกุล ในสมัยนั้น สกุลนั้น ชื่อว่า ปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการได้ปัญญาใหญ่

ภิกษุทั้งหลาย ! นักบวชผู้มีศีล เข้าไปสู่สกุลใด มนุษย์ทั้งหลายในสกุลนั้น ย่อมประสบบุญเป็นอันมาก ด้วยฐานะ ๕ อย่างเหล่านี้แล.

ผู้จัดว่าเป็นอุบาสกจัณฑาล

–บาลี ปญฺจก. อํ. ๒๒/๒๓๐/๑๗๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นอุบาสกผู้จัณฑาล เศร้าหมอง และน่ารังเกียจ ธรรม ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ

(๑) เป็นผู้ไม่มีศรัทธา

(๒) เป็นผู้ทุศีล

(๓) เป็นผู้ถือโกตุหลมงคล[๑] เชื่อมงคล ไม่เชื่อกรรม

(๔) แสวงหาผู้ควรรับทักษิณาภายนอกศาสนานี้

(๕) ทำการสนับสนุนในที่นอกศาสนานั้น

ภิกษุทั้งหลาย ! อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการเหล่านี้แล ย่อมเป็นอุบาสกผู้จัณฑาล เศร้าหมอง และน่ารังเกียจ.

---

๑. มงคลภายนอกของสมณพราหมณ์เหล่าอื่น

ผู้จัดว่าเป็นอุบาสกรัตนะ

–บาลี ปญฺจก. อํ. ๒๒/๒๓๐/๑๗๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นอุบาสกรัตนะ อุบาสกปทุม อุบาสกบุณฑริก ธรรม ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ

(๑) เป็นผู้มีศรัทธา
(๒) เป็นผู้มีศีล
(๓) ไม่เป็นผู้ถือโกตุหลมงคล เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคล
(๔) ไม่แสวงหาผู้ควรรับทักษิณาภายนอกศาสนานี้
(๕) ทำการสนับสนุนในศาสนานี้

ภิกษุทั้งหลาย ! อุบาสกผู้ประกอบด้วยธรรม ๕ ประการเหล่านี้แล ย่อมเป็นอุบาสกรัตนะ อุบาสกปทุม อุบาสกบุณฑริก.

การให้ทาน เป็นเหตุให้เกิดทรัพย์

–บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๓๗๖/๕๗๙.

มาณพ ! บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรี ก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่อยู่ และประทีปโคมไฟแก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรั่งพร้อมสมาทานไว้อย่างนี้ หากตายไป ไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีโภคทรัพย์มาก.

สังคมเลว เพราะคนดีอ่อนแอ

–บาลี ทุก. อํ. ๒๐/๘๗/๒๘๔.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมัยใด พวกโจรมีกำลัง สมัยนั้น พระราชาย่อมเสื่อมกำลัง คราวนั้นทั้งพระราชาเองก็หมดความผาสุกที่จะเข้าใน ออกนอก หรือจะออกคำสั่งไปยังชนบทชายแดน ถึงแม้พวกพราหมณ์และคหบดีก็หมดความสะดวกที่จะเข้าใน ออกนอก หรือที่จะอำนวยการงานนอกเมือง ข้อนี้ฉันใด.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมัยใด พวกภิกษุเลวทรามมีกำลัง สมัยนั้นหมู่ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักย่อมเสื่อมกำลัง คราวนั้นหมู่ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก จำต้องเป็นผู้นิ่ง เงียบเชียบอยู่ในท่ามกลางสงฆ์ หรือถึงกับต้องไปอยู่ตามชนบทชายแดน ฉันนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนี้ย่อมไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่มหาชนทั้งหลาย ไม่เป็นไปเพื่อความสุข เป็นความเสียหายแก่มหาชนเป็นอันมาก และไม่เป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความทุกข์ทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมัยใด พระราชามีกำลัง สมัยนั้น พวกโจรย่อมเสื่อมกำลัง คราวนั้นทั้งพระราชาเอง ก็มีความผาสุกที่จะเข้าในออกนอก หรือที่จะออกคำสั่งไปยังชนบทชายแดน แม้พวกพราหมณ์และคหบดี ก็มีความสะดวกที่จะเข้าในออกนอก หรือที่จะอำนวยการงานนอกเมือง ข้อนี้ฉันใด.

ภิกษุทั้งหลาย ! สมัยใด ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รักมีกำลัง สมัยนั้นพวกภิกษุเลวทรามย่อมเสื่อมกำลัง คราวนั้นพวกภิกษุเลวทราม จำต้องเป็นผู้นิ่ง เงียบเชียบ อยู่ในท่ามกลางสงฆ์ หรือเป็นพวกที่ต้องหล่นไปเอง ฉันนั้นเหมือนกัน.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนี้ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่มหาชนทั้งหลาย ให้มหาชนมีความสุข เป็นความเจริญแก่มหาชนเป็นอันมาก และเป็นไปเพื่อความเกื้อกูล เพื่อความสุขทั้งแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย.

หลักการกำจัดเสี้ยนหนาม (คนไม่ดี)

–บาลี สี. ที. ๙/๑๗๑/๒๐๖.

(พระพุทธเจ้าตรัสกับกูฏทันตพราหมณ์ เล่าถึงเรื่องของพระเจ้ามหาวิชิตราชที่เรียกพราหมณ์ปุโรหิตมาเฝ้าเพื่อให้สอนวิธีการบูชามหายัญญ์)

พราหมณ์ ! ปุโรหิตได้ทูลสนองพระดำรัสนั้นว่า 'แว่นแคว้นของพระองค์ยังมีเสี้ยนหนาม ยังมีการเบียดเบียนกัน การปล้นฆ่าในหมู่บ้านก็ยังปรากฏ การปล้นฆ่าในนิคมก็ยังปรากฏ การปล้นฆ่าในนครก็ยังปรากฏ การแย่งชิงตามระยะหนทางก็ยังปรากฏ และถ้าพระองค์จะให้เลิกเก็บส่วยในขณะที่แว่นแคว้นเป็นไปด้วยเสี้ยนหนาม เต็มไปด้วยการเบียดเบียนเช่นนี้ ก็จะได้ชื่อว่าทำกิจไม่ควรทำ อีกประการหนึ่ง พระองค์อาจทรงพระดำริว่า เรากำจัดเสี้ยนหนาม คือโจรผู้ร้ายเสียได้ด้วยการประหาร การจองจำ การริบทรัพย์ การประจาน หรือการเนรเทศดังนี้ ข้อนี้ก็ไม่ชื่อว่าเป็นการกำจัดได้ราบคาบด้วยดี เพราะผู้ที่ยังเหลือจากการถูกประหารก็ยังมี ชนพวกนี้จะเบียดเบียนชนบทของพระองค์ในภายหลัง แต่ว่ามีอุบายที่จะกำจัดเสี้ยนหนามเหล่านั้นให้ราบคาบด้วยดีได้ คือ

(๑) ชนเหล่าใดอุตสาหะในการทำเกษตรกรรมและปศุสัตว์ ขอพระองค์จงประทานพืชพันธุ์และอาหารแก่ชนเหล่านั้น

(๒) ชนเหล่าใดอุตสาหะในพาณิชยกรรม ขอพระองค์จงเพิ่มทุนให้ชนเหล่านั้น

(๓) ข้าราชการเหล่าใดอุตสาหะ ขอพระองค์จงประทานเบี้ยเลี้ยงและเงินเดือนแก่ชนพวกนั้นในโอกาสอันสมควร

ชนเหล่านั้นนั่นแหละ จักเป็นผู้ขวนขวายในการงานของตน ไม่เบียดเบียนแว่นแคว้นของพระองค์ และพระคลังก็จะเพิ่มพูนมากมาย แว่นแคว้นจะตั้งอยู่ด้วยความเกษมปราศจากเสี้ยนหนามและการเบียดเบียน พวกมนุษย์จะร่าเริงบันเทิง นอนชูบุตรให้เต้นฟ้อนอยู่บนอก แม้จักไม่ปิดประตูเรือน ในเวลาค่ำคืน ก็เป็นอยู่ได้’.

กรณีศึกษาเรื่องภิกษุชาวกรุงโกสัมพีแตกสามัคคีกัน

–บาลี มหา. วิ. ๕/๓๑๒/๒๓๘.

เรื่องมีอยู่ว่าภิกษุ ๒ รูปทะเลาะกัน คือรูปหนึ่งหาว่าอีกรูปหนึ่งต้องอาบัติแล้วไม่เห็นอาบัติ จึงพาพวกมาประชุมสวดประกาศลงอุกเขปนียกรรมแก่ภิกษุรูปนั้น แต่ละรูปต่างก็มีเพื่อนฝูงมากด้วยกันทั้งสองฝ่าย และต่างก็หาว่าอีกฝ่ายหนึ่งทำไม่ถูก ถึงกับสงฆ์แตกกันเป็นสองฝ่าย และแยกทำอุโบสถ แม้พระผู้พระภาคจะทรงแนะนำตักเตือนให้ประนีประนอมกันก็ไม่ฟัง ในที่สุดถึงกับทะเลาะวิวาทและแสดงอาการทางกายทางวาจาที่ไม่สมควรต่อกัน พระผู้มีพระภาคจึงทรงตักเตือน.

ภิกษุทั้งหลาย ! พอที พวกเธอทั้งหลาย อย่าหมายมั่นกันเลย อย่าทะเลาะกันเลย อย่าโต้เถียงกันเลย อย่าวิวาทกันเลย.

มีภิกษุบางรูปทูลขึ้นว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นธรรมสามี ! ขอพระองค์จงหยุดไว้ก่อนเถิดพระเจ้าข้า ขอจงทรงขวนขวายน้อยเถิดพระเจ้าข้า. ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ! ขอจงทรงประกอบในสุขวิหารในทิฏฐธรรมอยู่เถิด พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ทั้งหลายจักทำให้เห็นดำเห็นแดงกัน ด้วยการหมายมั่นกัน ด้วยการทะเลาะกัน ด้วยการโต้เถียงกันด้วยการวิวาทกัน อันนี้เอง”.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสคำนี้แก่ภิกษุเหล่านั้นเป็นคำรบ ๒ ว่า

ภิกษุทั้งหลาย ! พอที พวกเธอทั้งหลาย อย่าหมายมั่นกันเลย อย่าทะเลาะกันเลย อย่าโต้เถียงกันเลย อย่าวิวาทกันเลย.

มีภิกษุบางรูปทูลคำนี้ขึ้นเป็นคำรบ ๒ ว่า "ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้เป็นธรรมสามี ! ขอพระองค์จงหยุดไว้ก่อนเถิดพระเจ้าข้า ขอจงทรงขวนขวายน้อยเถิดพระเจ้าข้า. ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ! ขอจงทรงประกอบในสุขวิหารในทิฏฐธรรมอยู่เถิด พระเจ้าข้า พวกข้าพระองค์ทั้งหลายจักทำให้เห็นดำเห็นแดงกัน ด้วยการหมายมั่นกัน ด้วยการทะเลาะกัน ด้วยการโต้เถียงกัน ด้วยการวิวาทกัน อันนี้เอง".

พระผู้มีพระภาคจึงทรงสั่งสอนให้ดูตัวอย่างทีฆาวุกุมารแห่งแคว้นโกศลผู้คิดแก้แค้นพระเจ้าพรหมทัตแห่งแคว้นกาสีในการที่จับพระราชบิดาของพระองค์ คือพระเจ้าทีฆีติไปทรมานประจานและประหารชีวิต เมื่อมีโอกาสจะแก้แค้นได้ก็ยังระลึกถึงโอวาทของบิดา ที่ไม่ให้เห็นแก่ยาว (คือไม่ให้ผูกเวรจองเวรไว้นาน) ไม่ให้เห็นแก่สั้น (คือไม่ให้ตัดไมตรี) และให้สำนึกว่า เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร จึงไว้ชีวิตพระเจ้าพรหมทัต แล้วกลับได้ราชสมบัติที่เสียไปคืนพร้อมทั้งได้พระราชธิดาของพระเจ้าพรหมทัตด้วย.

ทรงสรุปว่า พระราชาที่จับศัสตราอาวุธยังทรงมีขันติและโสรัจจะได้ จึงควรที่ภิกษุทั้งหลายผู้บวชในธรรมวินัยนี้จะมีความอดทนและความสงบเสงี่ยม แต่ภิกษุเหล่านั้นก็มิได้เชื่อฟัง

กาลนั้นแล ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงครองจีวรถือบาตร เสด็จเข้าไปสู่เมือง โกสัมพี เพื่อบิณฑบาต ครั้นทรงเที่ยวบิณฑบาตในเมืองโกสัมพีแล้ว ภายหลังภัตตกาล กลับจากบิณฑบาตแล้ว ทรงเก็บบริขารขึ้นมาถือไว้ แล้วประทับยืน ตรัสคาถานี้ว่า

คนไพร่ ๆ ด้วยกัน ส่งเสียงเอ็ดตะโร แต่หามีคนไหนสำคัญตัวว่า เป็นพาลไม่ เมื่อหมู่แตกกัน ก็หาได้มีใครรู้สึกเป็นอย่างอื่น ให้ดีขึ้นไปกว่านั้นได้ไม่.

พวกบัณฑิตลืมตัว สมัครที่จะพูดตามทางที่ตนปรารถนาจะพูดอย่างไร ก็พูดพล่ามไปอย่างนั้น หาได้นำพาถึงกิเลสที่เป็นเหตุแห่งการทะเลาะกันไม่.

พวกใด ยังผูกใจเจ็บอยู่ว่า ‘ผู้นั้นได้ด่าเรา ได้ทำร้ายเรา ได้เอาชนะเรา ได้ลักทรัพย์ของเรา’ เวรของพวกนั้นย่อมระงับไม่ลง.

พวกใด ไม่ผูกใจเจ็บว่า ‘ผู้นั้นได้ด่าเรา ได้ทำร้ายเรา ได้เอาชนะเรา ได้ลักทรัพย์ของเรา’ เวรของพวกนั้น ย่อมระงับได้.

ในยุคไหนก็ตาม เวรทั้งหลาย ไม่เคยระงับได้ด้วยการผูกเวรเลย แต่ระงับได้ด้วยไม่มีการผูกเวร ธรรมนี้เป็นของเก่าที่ใช้ได้ตลอดกาล.

คนพวกอื่น ไม่รู้สึกว่า 'พวกเราจะแหลกลาญก็เพราะเหตุนี้' พวกใด สำนึกตัวได้ในเหตุที่มีนั้น ความมุ่งร้ายกันย่อมระงับได้ เพราะความรู้สึกนั้น.

ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ยังมีได้แม้แก่พวกคนกักขฬะเหล่านั้น ที่ปล้นเมืองหักแข้งขาชาวบ้าน ฆ่าฟันผู้คน แล้วต้อนม้า โค และขนเอาทรัพย์ไป แล้วทำไมจะมีแก่พวกเธอไม่ได้เล่า

ถ้าหากไม่ได้สหายที่พาตัวรอด เป็นปราชญ์ ที่มีความเป็นอยู่ดี เป็นเพื่อนร่วมทางแล้วไซร้ ก็จงทำตัวให้เหมือนพระราชา ที่ละแคว้นซึ่งพิชิตได้แล้วไปเสีย แล้วเที่ยวไปคนเดียว ดุจช้างมาตังคะ เที่ยวไปในป่าตัวเดียว ฉะนั้น.

การเที่ยวไปคนเดียว ดีกว่า เพราะไม่มีความเป็นสหายกันได้กับคนพาล พึงเที่ยวไปคนเดียว และไม่ทำบาป เป็นคนมักน้อย ดุจช้างมาตังคะ เป็นสัตว์มักน้อย เที่ยวไปในป่า ฉะนั้น.

ครั้นแล้วจึงเสด็จไปจากที่นั้นสู่พาลกโลณการกคาม สู่ป่าชื่อปาจีนวังสะโดยลำดับ ได้ทรงพบปะกับพระเถระต่าง ๆ ในที่ที่เสด็จไปนั้น ในที่สุดได้เสด็จไปพำนักอยู่ ณ โคนไม้สาละอันร่มรื่น ณ ป่าชื่อปาริเลยยกะ และได้มีพญาช้างชื่อปาริเลยยกะ มาอุปัฏฐากดูแลพระผู้มีพระภาค ต่อจากนั้นจึงได้เสด็จไปยังกรุงสาวัตถี.

ครั้งนั้น อุบาสกอุบาสิกาชาวพระนครโกสัมพีได้หารือกันดังนี้ว่า พระคุณเจ้าเหล่าภิกษุชาวพระนครโกสัมพีนี้ ทำความพินาศใหญ่โตให้พวกเรา พระผู้มีพระภาคถูกท่านเหล่านี้รบกวนจึงเสด็จหลีกไปเสีย เอาละ พวกเราไม่ต้องอภิวาท ไม่ต้องลุกรับ ไม่ต้องทำอัญชลีกรรมสามีจิกรรม ไม่ต้องทำสักการะ ไม่ต้องเคารพ ไม่ต้องนับถือ ไม่ต้องบูชาซึ่งพระคุณเจ้าเหล่าภิกษุชาวพระนครโกสัมพี แม้เข้ามาบิณฑบาต ก็ไม่ต้องถวายบิณฑบาต ท่านเหล่านี้ถูกพวกเราไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา เป็นผู้ไม่มีสักการะอย่างนี้ จักหลีกไปเสีย หรือจักสึกเสีย หรือจักให้พระผู้มีพระภาคทรงโปรด ครั้นแล้วไม่อภิวาท ไม่ลุกรับ ไม่ทำอัญชลีกรรมสามีจิกรรม ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา ซึ่งพวกภิกษุชาวพระนครโกสัมพี แม้เข้ามาบิณฑบาตก็ไม่ถวายบิณฑบาต.

ครั้งนั้น พวกภิกษุชาวพระนครโกสัมพี ถูกอุบาสกอุบาสิกาชาวพระนครโกสัมพีไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา เป็นผู้ไม่มีสักการะ จึงพูดกันอย่างนี้ว่า อาวุโสทั้งหลาย ! มิฉะนั้น พวกเราพึงไปพระนครสาวัตถี แล้วระงับอธิกรณ์นี้ในสำนักพระผู้มีพระภาค ครั้นแล้ว เก็บงำเสนาสนะ ถือบาตรจีวร พากันเดินทางไปพระนครสาวัตถี.

ภิกษุเหล่านั้นได้รับความลำบากก็รู้สึกสำนึกผิด จึงพากันเดินทางไปกรุงสาวัตถีและยอมตกลงระงับข้อวิวาทแตกแยกกัน โดยภิกษุรูปที่เป็นต้นเหตุยอมแสดงอาบัติ ภิกษุฝ่ายที่สวดประกาศลงโทษยอมถอนประกาศ พระผู้มีพระภาคจึงตรัสให้ประชุมสงฆ์สวดประกาศระงับเรื่องนั้นเป็นสังฆสามัคคีด้วยทุติยกรรมวาจา เสร็จแล้วให้สวดปาติโมกข์.

บทส่งท้าย

การเกี่ยวข้องกันของนักบวชกับคฤหัสถ์ ๔๙

–บาลี อิติวุ. ขุ. ๒๕/๓๑๔/๒๘๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! พราหมณ์และคหบดีทั้งหลาย ผู้บำรุงเธอทั้งหลายด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ชื่อว่าเป็นผู้มีอุปการะมากแก่เธอทั้งหลาย.

ภิกษุทั้งหลาย ! การที่เธอทั้งหลายแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถะ พร้อมทั้งพยัญชนะ ประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่พราหมณ์และคหบดีเหล่านั้น ชื่อว่าเธอทั้งหลายก็เป็นผู้มีอุปการะมากแก่ชนเหล่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย ! คฤหัสถ์และบรรพชิตทั้งหลาย ต่างอาศัยซึ่งกันและกันอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อถอนกิเลสอันเปรียบเหมือนห้วงน้ำ เพื่อจะทำซึ่งที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบด้วยประการอย่างนี้.

สิ่งที่ใคร ๆ ในโลกไม่ได้ตามปราถนา ๕๐

–บาลี ปญฺจก. อํ. ๒๒/๕๙/๔๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! ฐานะ ๕ ประการเหล่านี้ อันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก ไม่พึงได้ตามปรารถนา ๕ ประการเป็นอย่างไร คือ

สมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใครๆ ในโลก ไม่อาจได้ตามปรารถนาว่า

(๑) สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา อย่าแก่เลย

(๒) สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา อย่าเจ็บไข้เลย

(๓) สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา อย่าตายเลย

(๔) สิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา อย่าสิ้นไปเลย

(๕) สิ่งที่มีความวินาศเป็นธรรมดา อย่าวินาศเลย

ภิกษุทั้งหลาย ! สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา ก็ย่อมแก่สำหรับปุถุชนผู้มิได้สดับ เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่แล้ว เขาก็ไม่พิจารณาเห็นโดยประจักษ์ว่า “ไม่ใช่สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา จะแก่สำหรับเราผู้เดียวเท่านั้น โดยที่แท้แล้ว สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา ย่อมแก่สำหรับสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็เมื่อ

สิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาแก่แล้ว เราจะมามัวเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน ทุบอกร่ำไห้ ถึงความหลงใหล แม้อาหารก็ไม่ย่อย กายก็เศร้าหมอง การงานก็หยุดชงัก พวกอมิตรก็ดีใจ มิตรสหายก็เศร้าใจ” ดังนี้.

ปุถุชนนั้น เมื่อสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดา แก่แล้ว ย่อมเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน เป็นผู้ทุบอกร่ำไห้ ย่อมถึงความหลงใหล. ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวว่าปุถุชน ผู้มิได้สดับนี้ ถูกลูกศรแห่งความโศก อันมีพิษเสียบแทงแล้ว ทำตนเองให้เดือดร้อนอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ก็ย่อมเจ็บไข้สำหรับปุถุชนผู้มิได้สดับ เมื่อสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดาเจ็บไข้แล้ว เขาก็ไม่พิจารณาเห็นโดยประจักษ์ว่า “ไม่ใช่สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จะเจ็บไข้สำหรับเรา ผู้เดียวเท่านั้น โดยที่แท้แล้ว สิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ย่อมเจ็บไข้สำหรับสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็เมื่อสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา เจ็บไข้แล้ว เราจะมามัวเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน ทุบอกร่ำไห้ ถึงความหลงใหล แม้อาหารก็ไม่ย่อย กายก็เศร้าหมอง การงานก็หยุดชงัก พวกอมิตรก็ดีใจ มิตรสหายก็เศร้าใจ” ดังนี้.

ปุถุชนนั้น เมื่อสิ่งที่มีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา เจ็บไข้แล้ว ย่อมเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน เป็นผู้ทุบอกร่ำไห้ ย่อมถึงความหลงใหล. ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวว่า ปุถุชนผู้มิได้สดับนี้ ถูกลูกศรแห่งความโศก อันมีพิษเสียบแทงแล้ว ทำตนเองให้เดือดร้อนอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ก็ย่อมตายสำหรับปุถุชนผู้มิได้สดับ เมื่อสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดาตายแล้ว เขาก็ไม่พิจารณาเห็นโดยประจักษ์ว่า "ไม่ใช่สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา จะตายสำหรับเราผู้เดียวเท่านั้น โดยที่แท้แล้ว สิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ย่อมตายสำหรับสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ที่มีการมา การไป การจุติ การอุบัติ ก็เมื่อสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ตายแล้ว เราจะมามัวเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน ทุบอกร่ำไห้ ถึงความหลงใหล แม้อาหารก็ไม่ย่อย กายก็เศร้าหมอง การงานก็หยุดชงัก พวกอมิตรก็ดีใจ มิตรสหายก็เศร้าใจ" ดังนี้.

ปุถุชนนั้น เมื่อสิ่งที่มีความตายเป็นธรรมดา ตายแล้ว ย่อมเศร้าโศก กระวนกระวาย ร่ำไรรำพัน เป็นผู้ทุบอกร่ำไห้ ย่อมถึงความหลงใหล. ภิกษุทั้งหลาย ! เรากล่าวว่า ปุถุชนผู้มิได้สดับนี้ ถูกลูกศรแห่งความโศก อันมีพิษเสียบแทงแล้ว ทำตนเองให้เดือดร้อนอยู่.

(ในกรณีแห่งสิ่งที่มีความสิ้นไปเป็นธรรมดา มีความวินาศไปเป็นธรรมดา ก็ได้ตรัสไว้ด้วยถ้อยคำอย่างเดียวกันกับในกรณีแห่งสิ่งที่มีความแก่เป็นธรรมดาข้างบนนี้ และพระองค์ยังได้ตรัสไว้ในลักษณะที่ตรงกันข้ามจากข้อความนี้ สำหรับอริยสาวกผู้ได้สดับ)

เหตุให้สำเร็จตามปรารถนา นัยที่ ๑

๕๑

–บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๘๕/๖๑.

คหบดี ! **ธรรม ๔ ประการนี้ น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก** ธรรม ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ

ขอโภคทรัพย์จงเกิดขึ้นแก่เราโดยทางธรรม นี้เป็น**ธรรมประการที่ ๑** อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.

เราได้โภคทรัพย์ทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว **ขอยศจงเฟื่องฟูแก่เราพร้อมด้วยญาติและมิตรสหาย** นี้เป็น**ธรรมประการที่ ๒** อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.

เราได้โภคทรัพย์ทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว ได้ยศพร้อมด้วยญาติและมิตรสหายแล้ว **ขอเราจงเป็นอยู่นานจงรักษาอายุให้ยั่งยืน** นี้เป็น**ธรรมประการที่ ๓** อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.

เราได้โภคทรัพย์ทั้งหลายโดยทางธรรมแล้ว ได้ยศพร้อมด้วยญาติและมิตรสหายแล้ว เป็นอยู่นานรักษาอายุ

ให้ยั่งยืนแล้ว **เมื่อตายแล้ว ขอเราจงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์** นี้เป็น**ธรรมประการที่ ๔** อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.

คหบดี ! ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล น่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.

คหบดี ! **ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้ธรรม ๔ ประการ** อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก ธรรม ๔ ประการเป็นอย่างไร คือ

(๑) **สัทธาสัมปทา** (ความถึงพร้อมด้วยศรัทธา)
(๒) **สีลสัมปทา** (ความถึงพร้อมด้วยศีล)
(๓) **จาคสัมปทา** (ความถึงพร้อมด้วยการบริจาค)
(๔) **ปัญญาสัมปทา** (ความถึงพร้อมด้วยปัญญา)

คหบดี ! ก็ **สัทธาสัมปทา**เป็นอย่างไรเล่า

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมเป็นผู้มีศรัทธา เชื่อปัญญาตรัสรู้ของตถาคตว่า “เพราะเหตุอย่างนี้ ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง เป็นผู้สามารถ

ฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม เป็นผู้มีความจำเริญจำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์”. คหบดี ! **นี้เรียกว่า สัทธาสัมปทา.**

คหบดี ! ก็ **สีลสัมปทา** เป็นอย่างไรเล่า

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากอทินนาทาน เป็นผู้เว้นขาดจากกาเมสุมิจฉาจาร เป็นผู้เว้นขาดจากมุสาวาท เป็นผู้เว้นขาดจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท. คหบดี ! **นี้เรียกว่า สีลสัมปทา.**

คหบดี ! ก็ **จาคสัมปทา** เป็นอย่างไรเล่า

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ มีใจปราศจากมลทิน คือความตระหนี่อยู่ครองเรือน มีการบริจาคอันปล่อยอยู่เป็นประจำ มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ เป็นผู้ควรแก่การขอ ยินดีในการให้และการแบ่งปัน. คหบดี ! **นี้เรียกว่า จาคสัมปทา.**

คหบดี ! ก็ **ปัญญาสัมปทา** เป็นอย่างไรเล่า

บุคคลมีใจอันความโลภอย่างแรงกล้า คือ อภิชฌาครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจที่ไม่ควรทำ ละเลยกิจที่ควรทำ

เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำและละเลยกิจที่ควรทำเสีย ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข บุคคลมีใจอันพยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ อันวิจิกิจฉาครอบงำแล้ว ย่อมทำกิจที่ไม่ควรทำ ละเลยกิจที่ควรทำ เมื่อทำกิจที่ไม่ควรทำและละเลยกิจที่ควรทำเสีย ย่อมเสื่อมจากยศและความสุข.

คหบดี ! อริยสาวกนั้นแลรู้ว่า อภิชฌาวิสมโลภะ (ความโลภอย่างแรงกล้า) เป็นอุปกิเลสแห่งจิต ย่อมละอภิชฌาวิสมโลภะอันเป็นอุปกิเลสแห่งจิตเสียได้ รู้ว่า พยาบาท (คิดร้าย) ถีนมิทธะ (ความหดหู่ซึมเซา) อุทธัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านรำคาญ) วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) เป็นอุปกิเลสแห่งจิต ย่อมละเสียซึ่งสิ่งที่เป็นอุปกิเลสแห่งจิตเหล่านั้น.

คหบดี ! เมื่อใดอริยสาวกรู้ว่าอภิชฌาวิสมโลภะเป็นอุปกิเลสแห่งจิตดังนี้แล้ว เมื่อนั้นย่อมละเสียได้ เมื่อใดอริยสาวกรู้ว่าพยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจกุกกุจจะ วิจิกิจฉา เป็นอุปกิเลสแห่งจิตดังนี้แล้ว เมื่อนั้นย่อมละสิ่งเหล่านั้นเสียได้ อริยสาวกนี้เราเรียกว่า เป็นผู้มีปัญญามาก มีปัญญาหนาแน่น เป็นผู้เห็นทาง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา คหบดี ! **นี้เรียกว่า ปัญญาสัมปทา.**

คหบดี ! **ธรรม ๔ ประการเหล่านี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อให้ได้ธรรม ๔ ประการ อันน่าปรารถนา น่ารักใคร่ น่าพอใจ หาได้ยากในโลก.**

เหตุให้สำเร็จตามปรารถนา นัยที่ ๒

๕๒

–บาลี อุปริ. ม. ๑๔/๒๑๗/๓๑๘.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงเหตุสำเร็จความปรารถนาแก่เธอทั้งหลาย พวกเธอจงฟังเหตุสำเร็จความปรารถนานั้น จงทำในใจให้ดี เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้**ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา** เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งกษัตริย์มหาศาลเถิด” ดังนี้ก็มี ... ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพราหมณ์มหาศาลเถิด” ดังนี้ก็มี ... ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งคหบดีมหาศาลเถิด” ดังนี้ก็มี **เธอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น ๆ.**

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอได้ฟังมาว่าเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา ... เทวดาชั้นดาวดึงส์ ... เทวดาชั้นยามา ... เทวดาชั้นดุสิต ... เทวดาชั้นนิมมานรดี ... เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัสดี มีอายุยืน มีวรรณะ มากด้วยความสุข.

เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า "โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึง**ความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัสดี**เถิด" เธอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอได้ฟังมาว่าสหัสสพรหม ... ทวิสหัสสพรหม ... ติสหัสสพรหม ... จตุสหัสสพรหม ... ปัญจสหัสสพรหม ... ทสสหัสสพรหม ... สตสหัสสพรหม มีอายุยืน มีวรรณะ มากด้วยความสุข ...

เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ "โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งสตสหัสสพรหมเถิด"

เธอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอได้ฟังมาว่า เทวดาชั้นอาภา ... เทวดาชั้นปริตตาภา ... เทวดาชั้นอัปปมาณาภา ... เทวดาชั้นอาภัสสรา ... เทวดาชั้นสุภา... เทวดาชั้นปริตตสุภา... เทวดาชั้นอัปปมาณสุภา ... เทวดาชั้นสุภกิณหา ... เทวดาชั้นเวหัปปผลา ... เทวดาชั้นอวิหา ... เทวดาชั้นอตัปปา ... เทวดาชั้นสุทัสสา ... เทวดาชั้นสุทัสสี ... เทวดาชั้นอกนิฏฐา มีอายุยืน มีวรรณะ มากด้วยความสุข

เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า “โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นอกนิฏฐาเถิด” เธอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอได้ฟังมาว่า

เทวดาผู้เข้าถึงอากาสานัญจายตนภพ ... เทวดาผู้เข้าถึงวิญญาณัญจายตนภพ ... เทวดาผู้เข้าถึงอากิญจัญญายตนภพ ... เทวดาผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภพ มีอายุยืนดำรงอยู่นาน มากด้วยความสุข เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า "โอหนอ ! เราเมื่อตายไปแล้ว พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาผู้เข้าถึงเนวสัญญานาสัญญายตนภพเถิด" เธอจึงตั้งจิตนั้น อธิษฐานจิตนั้น เจริญจิตนั้น ความปรารถนาและวิหารธรรมเหล่านั้น อันเธอเจริญแล้วอย่างนี้ ทำให้มากแล้วอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความสำเร็จในภาวะนั้น ๆ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุเป็นผู้ประกอบด้วย ศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา เธอมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า "โอหนอ ! เราพึงเข้าถึงเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงแล้วแลอยู่" เธอจึงเข้าถึงเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงแล้วแลอยู่.

ภิกษุทั้งหลาย ! **ภิกษุนี้ ย่อมไม่เกิดในที่ไหน ๆ.**

เทวดาไหว้ใคร ๕๓

–บาลี สคาถ. สํ. ๑๕/๓๔๔/๙๒๙.

ภิกษุทั้งหลาย ! ครั้งนั้นแล ได้ทราบว่าท้าวสักกะจอมเทพขณะเสด็จลงจากเวชยันตปราสาท ทรงประนมอัญชลีนมัสการทิศเป็นอันมาก.

ภิกษุทั้งหลาย ! ครั้งนั้นแล มาตลีสังคาหกเทพบุตรได้ทูลถามท้าวสักกะจอมเทพด้วยคาถาว่า

“พราหมณ์ทั้งหลายผู้บรรลุไตรวิชชา กษัตริย์ทั้งหลาย ณ ภูมิภาคทั้งหมด ท้าวมหาราชทั้ง ๔ และทวยเทพชาวไตรทศผู้มียศย่อมนอบน้อมพระองค์ ข้าแต่ท้าวสักกะ ! เมื่อเป็นเช่นนั้นพระองค์ทรงนอบน้อมท่านผู้ควรบูชาคนใด ท่านผู้ควรบูชาคนนั้นชื่อไรเล่า ขอเดชะ”.

ท้าวสักกะตรัสตอบว่า

“พราหมณ์ทั้งหลายผู้บรรลุไตรวิชชา กษัตริย์ทั้งหลาย ณ ภูมิภาคทั้งหมด ท้าวมหาราชทั้ง ๔ และทวยเทพชาวไตรทศ ผู้มียศ นอบน้อมท่านผู้ใด ซึ่งเป็นผู้สมบูรณ์ด้วยศีล มีจิตตั้งมั่นตลอดกาลนาน ผู้บวชแล้วโดยชอบ มีพรหมจรรย์เป็นเบื้องหน้า คฤหัสถ์เหล่าใดเป็นผู้ทำบุญ มีศีล เป็นอุบาสก

เลี้ยงดูภรรยาโดยชอบธรรม. มาตลี ! เรานอบน้อมคฤหัสถ์เหล่านั้น”.

มาตลีสังคาหกเทพบุตรกล่าวว่า

“ข้าแต่ท้าวสักกะ ! ได้ยินว่า พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลกเทียว ข้าแต่ท้าววาสวะ พระองค์ทรงนอบน้อมบุคคลเหล่าใด ถึงข้าพระองค์ก็ขอนอบน้อมบุคคลเหล่านั้น”.

ท้าวมฆวาสุชัมบดีเทวราชผู้เป็นประมุขของเทวดาทั้งหลาย ครั้นตรัสดังนี้แล้ว ทรงน้อมนมัสการทิศเป็นอันมากแล้วเสด็จขึ้นรถ.

ฤกษ์ดี ยามดี ในแบบพุทธวจน ๕๔

–บาลี ติก. อํ. ๒๐/๓๗๘/๕๙๕.

ภิกษุทั้งหลาย ! สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริตด้วยกาย ประพฤติสุจริตด้วยวาจา ประพฤติสุจริตด้วยใจ ในเวลาเช้า เวลาเช้าก็เป็นเวลาเช้าที่ดีของสัตว์เหล่านั้น.

สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริตด้วยกาย ประพฤติสุจริตด้วยวาจา ประพฤติสุจริตด้วยใจ ในเวลาเที่ยง เวลาเที่ยงก็เป็นเวลาเที่ยงที่ดีของสัตว์เหล่านั้น.

สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริตด้วยกาย ประพฤติสุจริตด้วยวาจา ประพฤติสุจริตด้วยใจ ในเวลาเย็น เวลาเย็นก็เป็นเวลาเย็นที่ดีของสัตว์เหล่านั้น.

สัตว์ทั้งหลายประพฤติชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่าเป็นฤกษ์ดี มงคลดี สว่างดี รุ่งดี ขณะดี ยามดี และบูชาดีในพรหมจารีบุคคลทั้งหลาย.

ที่พึ่งผิด ที่พึ่งถูก ๕๕

–บาลี ธ. ขุ. ๒๕/๔๐/๒๔.

มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก ถูกความกลัวคุกคามเอาแล้ว ย่อมยึดถือเอาภูเขาบ้าง ป่าไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์บ้าง สวนศักดิ์สิทธิ์บ้าง รุกขเจดีย์บ้าง ว่าเป็นที่พึ่งของตน ๆ นั่นไม่ใช่ที่พึ่งอันทำความเกษมให้ได้เลย นั่นไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุด ผู้ใดถือเอาสิ่งนั้น ๆ เป็นที่พึ่งแล้ว ย่อมไม่หลุดพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวงได้.

ส่วนผู้ใดที่ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง แล้วเห็นอริยสัจทั้งสี่ด้วยปัญญาอันถูกต้อง คือ เห็นทุกข์ เห็นเหตุเป็นเครื่องให้เกิดขึ้นของทุกข์ เห็นความก้าวล่วงเสียได้ซึ่งทุกข์ และเห็นมรรคประกอบด้วยองค์แปดอันประเสริฐ ซึ่งเป็นเครื่องให้ถึงความเข้าไปสงบรำงับแห่งทุกข์ นั่นแหละ คือ ที่พึ่งอันเกษม นั่นคือ ที่พึ่งอันสูงสุด ผู้ใดถือเอาที่พึ่งนั้นแล้ว ย่อมหลุดพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวงได้แท้.

พิธีปลงบาปในอริยวินัย นัยที่ ๑

๕๖

-บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๒๖๗/๑๕๖.

ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าชาณุสโสณีสระเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ถือกำหญ้าคาสดไปยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งในที่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นชาณุสโสณีพราหมณ์ผู้สระเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ถือกำหญ้าคาสดยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งในที่ไม่ไกล ครั้นแล้วได้ตรัสถามชาณุสโสณีพราหมณ์ว่า

พราหมณ์ ! เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงสระเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ถือกำหญ้าคาสดมายืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง วันนี้เป็นวันอะไรของสกุลพราหมณ์.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! วันนี้เป็นวันปลงบาปของสกุลพราหมณ์.

พราหมณ์ ! ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วยประการใดเล่า.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! พราหมณ์ทั้งหลายในกรณีนี้ สระเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ทาแผ่นดินด้วยโคมัยสด ลาดด้วยหญ้าคาที่เขียวสดแล้ว สำเร็จการนอนในระหว่างกองทรายและเรือนไฟ ในราตรีนั้นพราหมณ์เหล่านั้นย่อมลุกขึ้นประนมอัญชลีนมัสการไฟ ๓ ครั้ง ด้วยการกล่าวว่า ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ดังนี้ และย่อมหล่อเลี้ยงไฟไว้ด้วยเนยใส น้ำมันและเนยข้นอันเพียงพอ พอล่วงราตรีนั้นไป ย่อมเลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อิ่มหนำด้วยขาทนีย-

โภชนียาหารอันประณีต. ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล.

พราหมณ์ ! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง ส่วนพิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีโดยประการอื่น.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! พิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีด้วยประการใดเล่า. ขอประทานพระวโรกาส ขอพระโคดมผู้เจริญ ! โปรดทรงแสดงธรรมแก่ข้าพระองค์ตามพิธีปลงบาปในอริยวินัยด้วยเถิด.

พราหมณ์ ! ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว. พราหมณ์ ! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากของปาณาติบาตเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปาณาติบาต ย่อมปลงบาปจากปาณาติบาต.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งอทินนาทานเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละอทินนาทาน ย่อมปลงบาปจากอทินนาทาน.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งกาเมสุมิจฉาจารเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละกาเมสุมิจฉาจาร ย่อมปลงบาปจากกาเมสุมิจฉาจาร.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมุสาวาทเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมุสาวาท ย่อมปลงบาปจากมุสาวาท.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งปิสุณาวาจาเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปิสุณาวาจา ย่อมปลงบาปจากปิสุณาวาจา.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งผรุสวาจาเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละผรุสวาจา ย่อมปลงบาปจากผรุสวาจา.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งสัมผัปปลาปะเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละสัมผัปปลาปะ ย่อมปลงบาปจากสัมผัปปลาปะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งอภิชฌาเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละอภิชฌา ย่อมปลงบาปจากอภิชฌา.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งพยาบาทเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละพยาบาท ย่อมปลงบาปจากพยาบาท.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาทิฏฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาทิฏฐิ.

พราหมณ์ ! พิธีปลงบาปในอริยวินัย ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง ส่วนพิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีโดยประการอื่น.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งพิธีปลงบาปในอริยวินัยนี้.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ภาษิตของพระองค์ไพเราะนัก พระองค์ทรงแสดงธรรมโดยอเนกปริยายอย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด ด้วยตั้งใจว่าคนมีตาดีจักได้เห็นรูปดังนี้ ข้าพระองค์ขอถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ. ขอพระโคดมผู้เจริญ ! โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป.

พิธีปลงบาปในอริยวินัย นัยที่ ๒

๕๗

–บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๒๕๑/๑๑๙.

ก็โดยสมัยนั้นแล พราหมณ์ชื่อว่าชาณุสโสณีสระเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ถือกำหญ้าคาสดไปยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งในที่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตรเห็นชาณุสโสณีพราหมณ์ผู้สระเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ถือกำหญ้าคาสดยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งในที่ไม่ไกล ครั้นแล้วได้ตรัสถามชาณุสโสณีพราหมณ์ว่า

พราหมณ์ ! เพราะเหตุไรหนอ ท่านจึงสระเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ถือกำหญ้าคาสดมายืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง วันนี้เป็นวันอะไรของสกุลพราหมณ์.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! วันนี้เป็นวันปลงบาปของสกุลพราหมณ์.

พราหมณ์ ! ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วยประการใดเล่า.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! พราหมณ์ทั้งหลายในกรณีนี้ สระเกล้าในวันอุโบสถ นุ่งห่มผ้าไหมคู่ใหม่ ทาแผ่นดินด้วยโคมัยสด ลาดด้วยหญ้าคาที่เขียวสดแล้ว สำเร็จการนอนในระหว่างกองทรายและเรือนไฟ ในราตรีนั้นพราหมณ์เหล่านั้นย่อมลุกขึ้นประนมอัญชลีนมัสการไฟ ๓ ครั้ง ด้วยการกล่าวว่า ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปลงบาปกะท่านผู้เจริญ

ดังนี้ และย่อมหล่อเลี้ยงไฟไว้ด้วยเนยใส น้ำมันและเนยข้นอันเพียงพอ พอล่วงราตรีนั้นไป ย่อมเลี้ยงพราหมณ์ทั้งหลายให้อิ่มหนำด้วยขาทนีย-โภชนียาหารอันประณีต. ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล.

พราหมณ์ ! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง ส่วนพิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีโดยประการอื่น.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! พิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีด้วยประการใดเล่า. ขอประทานพระวโรกาส ขอพระโคดมผู้เจริญ ! โปรดทรงแสดงธรรมตามที่เป็นพิธีปลงบาปในอริยวินัยแก่ข้าพระองค์ด้วยเถิด.

พราหมณ์ ! ถ้าเช่นนั้นท่านจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว. พราหมณ์ ! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาทิฏฐิเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาทิฏฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาทิฏฐิ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาสังกัปปะเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาสังกัปปะ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาสังกัปปะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาวาจาเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาวาจา ย่อมปลงบาปจากมิจฉาวาจา.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉากัมมันตะเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉากัมมันตะ ย่อมปลงบาปจากมิจฉากัมมันตะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาอาชีวะเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาอาชีวะ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาอาชีวะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาวายามะเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาวายามะ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาวายามะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาสติเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาสติ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาสติ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาสมาธิเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาสมาธิ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาสมาธิ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาญาณะเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาญาณะ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาญาณะ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาวิมุตติเป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้นครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาวิมุตติ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาวิมุตติ.

พราหมณ์ ! พิธีปลงบาปในอริยวินัย ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้แล.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายเป็นอย่างหนึ่ง ส่วนพิธีปลงบาปในอริยวินัยย่อมมีโดยประการอื่น.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! ก็พิธีปลงบาปของพราหมณ์ทั้งหลายย่อมไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งพิธีปลงบาปในอริยวินัยนี้.

ข้าแต่พระโคดมผู้เจริญ ! ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งยิ่งนัก ... ขอพระโคดมผู้เจริญ ! โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกถึงสรณะตลอดชีวิตตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป.

พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ นัยที่ ๑

๕๘

–บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๒๖๙/๑๕๗.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะเป็นอย่างไร.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากของปาณาติบาต เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละปาณาติบาต ย่อมปลงบาปจากปาณาติบาต.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งอทินนาทาน ... วิบากแห่งกาเมสุมิจฉาจาร ... วิบากแห่งมุสาวาท ... วิบากแห่งปิสุณาวาจา ... วิบากแห่งผรุสวาจา ... สัมผัปปลาปะ ... วิบากแห่งอภิชฌา ... วิบากแห่งพยาบาท ... วิบากแห่งมิจฉาทิฐิ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันและในอภิสัมปรายะ

อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้วย่อมละมิจฉาทิฏฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาทิฏฐิ.

ภิกษุทั้งหลาย ! นี้เรียกว่าพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ.

พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ นัยที่ ๒

๕๙

-บาลี ทสก. อํ. ๒๔/๒๕๓/๑๒๐.

ภิกษุทั้งหลาย ! เราจักแสดงพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว.

ภิกษุทั้งหลาย ! ก็พิธีปลงบาปอันเป็นอริยะเป็นอย่างไรเล่า.

ภิกษุทั้งหลาย ! อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาทิฏฐิ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบันทั้งและในอภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาทิฏฐิ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาทิฏฐิ.

ย่อมพิจารณาเห็นดังนี้ว่า วิบากแห่งมิจฉาสังกัปปะ ... วิบากแห่งมิจฉาวาจา ... วิบากแห่งมิจฉากัมมันตะ ... วิบากแห่งมิจฉาอาชีวะ ... วิบากแห่งมิจฉาวายามะ ... วิบากแห่งมิจฉาสติ ... วิบากแห่งมิจฉาสมาธิ ... วิบากแห่งมิจฉา–ญาณะ ... วิบากแห่งมิจฉาวิมุตติ เป็นสิ่งที่ชั่วช้าทั้งในปัจจุบัน

อภิสัมปรายะ อริยสาวกนั้น ครั้นพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ย่อมละมิจฉาวิมุตติ ย่อมปลงบาปจากมิจฉาวิมุตติ.

ภิกษุทั้งหลาย ! ข้อนี้เรากล่าวว่า เป็นพิธีปลงบาปอันเป็นอริยะ.

ขอนอบน้อมแด่

ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธะ

พระองค์นั้นด้วยเศียรเกล้า

ตถาคตสาวโก

(สาวกตถาคต)

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง

(กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม)

หากมีความประสงค์รับสื่อ พุทธวจน เพื่อนำไปศึกษา
หรือนำไปแจกเป็นธรรมทาน สามารถแจ้งความจำนงและขอรับ

ได้ที่ **พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล**

วัดนาป่าพง WATNAPAPONG

เลขที่ 29 หมู่ที่ 7 ตำบลบึงทองหลาง อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี 12150

โทรศัพท์ 09 2526 1236, 09 9087 8986

29 Moo 7, Bueng Thong Lang, Lam Luk Ka, Pathumthani 12150, Thailand

- **สนับสนุนการเผยแผ่พุทธวจน ได้ที่**

ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขา คลอง 10 (ธัญบุรี)

ชื่อบัญชี วัดนาป่าพง

เลขที่บัญชี 318-2-46175-6

หรือ

PromptPay

e-Donation วัดนาป่าพง

1. เปิดแอปฯ Mobile Banking
2. เลือกสแกน QR
3. ระบุจำนวนเงิน
4. กดยืนยันบริจาค

- **กรณีโอนเงินจากต่างประเทศ ได้ที่**

ธนาคารไทยพาณิชย์ (Siam Commercial Bank)

Account name : WATNAPAPONG

Account Number : **318-2-46175-6**

SWIFT CODE : SICOTHBK

Bank Code : 0014

Branch Code : 0318

- **ติดตามข่าวสารและข่าวประชาสัมพันธ์ พร้อมสื่อธรรมพุทธวจน**

พุทธวจนเรียล
Buddhawajana Real

ติดต่อสอบถามได้ที่ พี่ตา ตัวแทนคณะศิษย์ 092-526-1236

ขอกราบขอบพระคุณแด่

พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล และคณะสงฆ์วัดนาป่าพง

ที่กรุณาให้คำปรึกษาในการจัดทำหนังสือเล่มนี้

ติดตามการเผยแผ่พระธรรมคำสอนตามหลักพุทธวจน

โดย พระอาจารย์คึกฤทธิ์ โสตฺถิผโล ได้ที่

พุทธวจนเรียล
Buddhawajana Real

เว็บไซต์

- http://www.watnapp.com : หนังสือ และสื่อธรรมะ บนอินเทอร์เน็ต
- http://media.watnapahpong.org : ศูนย์บริการมัลติมีเดียวัดนาป่าพง
- http://www.buddha-net.com : เครือข่ายพุทธวจน
- http://etipitaka.com : โปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน
- http://www.watnapahpong.com : เว็บไซต์วัดนาป่าพง
- http://www.buddhakos.org : มูลนิธิพุทธโฆษณ์

ดาวน์โหลดโปรแกรมตรวจหาและเทียบเคียงพุทธวจน (E-Tipitaka)

สำหรับคอมพิวเตอร์

- ระบบปฏิบัติการ Windows, Macintosh, Linux
  http://etipitaka.com/download

สำหรับโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
  ดาวน์โหลดได้ที่ Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
  ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ e-tipitaka

ดาวน์โหลดโปรแกรมพุทธวจน (Buddhawajana)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
  ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
  ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ buddhawajana

ดาวน์โหลดโปรแกรมวิทยุวัดนาป่าพง (Watnapahpong Radio)

เฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และแท็บเล็ต

- ระบบปฏิบัติการ Android
  ดาวน์โหลดได้ที่ Google Play Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ วิทยุวัดนาป่าพง
- ระบบปฏิบัติการ iOS (สำหรับ iPad, iPhone, iPod)
  ดาวน์โหลดได้ที่ App Store โดยพิมพ์คำว่า พุทธวจน หรือ วิทยุวัดนาป่าพง

วิทยุ

- คลื่น ส.ว.พ. FM ๙๑.๐ MHz ช่วงบ่าย

บรรณานุกรม

พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง

ร่วมสนับสนุนการจัดทำโดย

พุทธวจนภิกขุคึกฤทธิ์มูลนิธิ

คณะศิษย์วัดนาป่าพงผู้สนับสนุนจากทั่วประเทศและทั่วโลก

คณะงานธัมมะ วัดนาป่าพง (กลุ่มอาสาสมัครพุทธวจน-หมวดธรรม)

พุทธวจนสถาบันภาคกลาง

พุทธวจนสถาบันภาคเหนือ

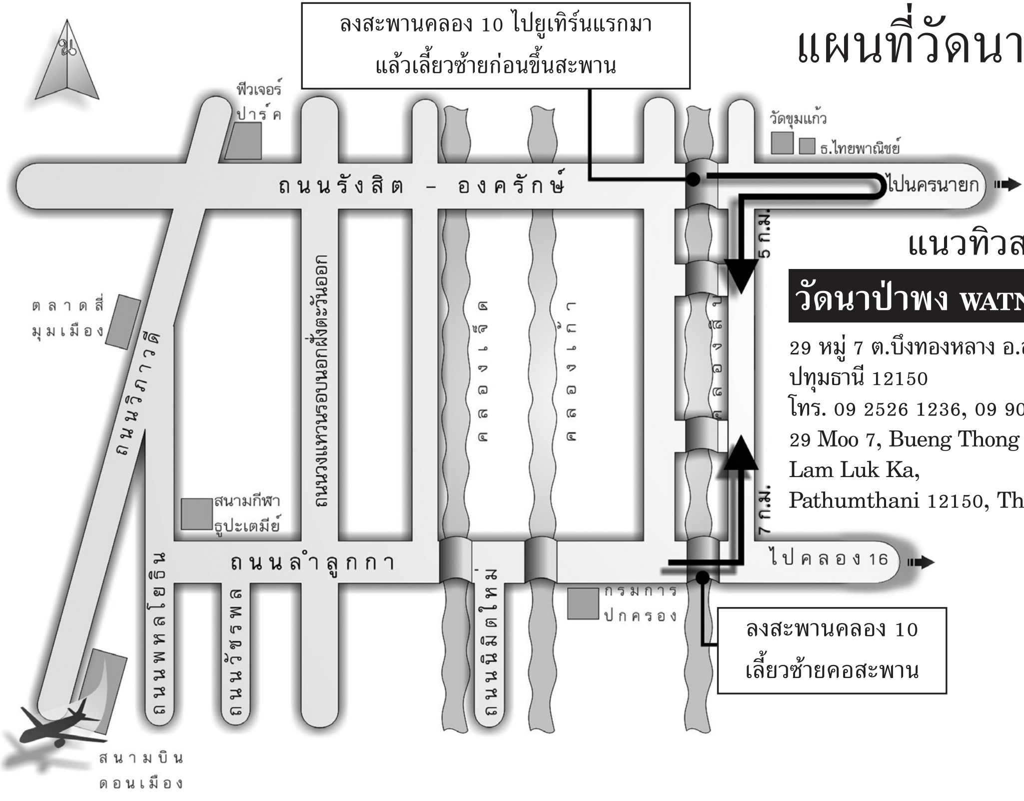
พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พุทธวจนสถาบันภาคตะวันออก

พุทธวจนสถาบันภาคใต้

พุทธวจนสถาบันภาคตะวันตก

แผนที่วัดนาป่าพง

แนวทิวสน

วัดนาป่าพง WATNAPAPONG

29 หมู่ 7 ต.บึงทองหลาง อ.ลำลูกกา
ปทุมธานี 12150
โทร. 09 2526 1236, 09 9087 8986
29 Moo 7, Bueng Thong Lang,
Lam Luk Ka,
Pathumthani 12150, Thailand.

๑๐ พระสูตรของความสำคัญ ที่ชาวพุทธต้องศึกษา แต่คำสอนจากพระพุทธเจ้า เท่านั้น

ผ่านมา ๒,๕๐๐ กว่าปี
คำสอนทางพระพุทธศาสนาเกิดความหลากหลายมากขึ้น
มีสำนักต่างๆ มากมาย ซึ่งแต่ละหมู่คณะก็มีความเห็นของตน
หามาตรฐานไม่ได้ แม้จะกล่าวในเรื่องเดียวกัน
ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะคำสอนของพระพุทธเจ้าไม่สมบูรณ์
แล้วเราควรเชื่อและปฏิบัติตามใคร?
ลองพิจารณาหาคำตอบง่ายๆ ได้จาก ๑๐ พระสูตร
ซึ่งพระตถาคตทรงเตือนเอาไว้
แล้วตรัสบอกวิธีป้องกันและแก้ไขเหตุเสื่อมแห่งธรรมเหล่านี้.
ขอเชิญมาตอบตัวเองกันเถอะว่า ถึงเวลาแล้วหรือยัง?
ที่พุทธบริษัทจะมีมาตรฐานเพียงหนึ่งเดียว คือ "พุทธวจน" ธรรมวินัย
จากองค์พระสังฆบิดาอันวิญญูชนพึงปฏิบัติและรู้ตามได้เฉพาะตน ดังนี้.

๑.พระองค์ทรงสามารถกำหนดสมาธิ เมื่อจะพูด ทุกถ้อยคำจึงไม่ผิดพลาด

-บาลี มู. ม. ๑๒/๔๕๘/๔๓๐.

อัคคิเวสนะ! เรานั้นหรือ จำเดิมแต่เริ่มแสดง กระทั่งคำสุดท้ายแห่งการกล่าวเรื่องนั้นๆ ย่อม**ตั้งไว้ซึ่งจิตในสมาธินิมิตอันเป็นภายในโดยแท้ ให้จิตดำรงอยู่ ให้จิตตั้งมั่นอยู่ กระทำให้มีจิตเป็นเอก** ดังเช่นที่คนทั้งหลายเคยได้ยินว่าเรากระทำอยู่เป็นประจำ ดังนี้.

๒.แต่ละคำพูดเป็นอกาลิโก คือ ถูกต้องตรงจริงไม่จำกัดกาลเวลา

-บาลี มู. ม. ๑๒/๔๘๕/๔๕๑.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกเธอทั้งหลายเป็นผู้ที่เรานำไปแล้วด้วยธรรมนี้อันเป็น**ธรรมที่บุคคลจะพึงเห็นได้ด้วยตนเอง** (สนฺทิฏฺฐิโก) **เป็นธรรมให้ผลไม่จำกัดกาล** (อกาลิโก) **เป็นธรรมที่ควรเรียกกันมาดู** (เอหิปสฺสิโก) **ควรน้อมเข้ามาใส่ตัว** (โอปนยิโก) **อันวิญญูชนจะพึงรู้ได้เฉพาะตน** (ปจฺจตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ).

๓.คำพูดที่พูดมาทั้งหมดนับแต่วันตรัสรู้นั้น สอดรับไม่ขัดแย้งกัน

-บาลี อิติวุ. ขุ. ๒๕/๓๒๑/๒๙๓.

ภิกษุทั้งหลาย! นับตั้งแต่ราตรี ที่ตถาคตได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ จนกระทั่งถึงราตรีที่ตถาคตปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ตลอดเวลาระหว่างนั้น ตถาคตได้กล่าวสอน พร่ำสอนแสดงออก ซึ่งถ้อยคำใด **ถ้อยคำเหล่านั้นทั้งหมด ย่อมเข้ากันได้โดยประการเดียวทั้งสิ้น** ไม่แย้งกันเป็นประการอื่นเลย.

๔.ทรงบอกเหตุแห่งความอันตรธานของคำสอนเปรียบด้วยกลองศึก

-บาลี นิทาน. สํ. ๑๖/๓๑๑/๖๗๒-๓.

ภิกษุทั้งหลาย! เรื่องนี้เคยมีมาแล้ว กลองศึกของกษัตริย์พวกทสารหะ เรียกว่า อานกะ มีอยู่ เมื่อกลองอานกะนี้ มีแผลแตกหรือลิ พวกกษัตริย์ทสารหะได้หาเนื้อไม้อื่นทำเป็นลิ่ม เสริมลงในรอยแตกของกลองนั้น (ทุกคราวไป). ภิกษุทั้งหลาย! เมื่อเชื่อมปะเข้าหลายครั้งหลายคราวเช่นนั้น นานเข้าก็ถึงสมัยหนึ่ง ซึ่งเนื้อไม้เดิมของตัวกลองหมดสิ้นไป เหลืออยู่แต่เนื้อไม้ที่ทำเสริมเข้าใหม่เท่านั้น.

ภิกษุทั้งหลาย! ฉันใดก็ฉันนั้น ในกาลยืดยาวฝ่ายอนาคต จักมีภิกษุทั้งหลาย สุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี จักไม่เงี่ยหูฟัง จักไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วนสุตตันตะเหล่าใดที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุตตันตะที่นักกวีแต่งขึ้นใหม่เหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักฟังด้วยดี จักเงี่ยหูฟัง จักตั้งจิต เพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียนไป.

ภิกษุทั้งหลาย! ความอันตรธานของสุตตันตะเหล่านั้น ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้ง เป็นชั้นโลกุตตระ ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา จักมีได้ด้วยอาการอย่างนี้ แล.

๕.ทรงกำชับให้ศึกษาปฏิบัติเฉพาะจากคำของพระองค์เท่านั้น อย่าฟังคนอื่น

-บาลี ทุก. อํ. ๒๐/๙๑-๙๒/๒๙๒.

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุบริษัทในกรณีนี้ สุตตันตะเหล่าใด ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอจักไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และจักไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ภิกษุทั้งหลาย! ส่วนสุตตันตะเหล่าใด ที่เป็นคำของตถาคต เป็นข้อความลึก มีความหมายซึ้ง เป็นชั้นโลกุตตระ **ว่าเฉพาะด้วยเรื่องสุญญตา** เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านั้นมากล่าวอยู่ เธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี่ยหูฟัง ย่อมตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน จึงพากันเล่าเรียน ไต่ถาม ทวนถามแก่กันและกันอยู่ว่า “ข้อนี้เป็นอย่างไร มีความหมายกี่นัย” ดังนี้ ด้วยการทำดังนี้ เธอย่อมเปิดธรรมที่ถูกปิดไว้ได้ ธรรมที่ยังไม่ปรากฏ เธอก็ทำให้ปรากฏได้ ความสงสัยในธรรมหลายประการที่น่าสงสัย เธอก็บรรเทาลงได้.

ภิกษุทั้งหลาย! **บริษัทชื่อ อุกกาจิตวินีตา ปริสา โน ปฏิปุจฉาวินีตา** เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุตตันตะทั้งหลาย อันเป็นตถาคตภาษิต (ตถาคตภาสิตา) อันลึกซึ้ง (คมฺภีรา) มีอรรถอันลึกซึ้ง (คมฺภีรตฺถา) เป็นโลกุตตระ (โลกุตฺตรา) ประกอบด้วยเรื่องสุญญตา (สุญฺญตปฏิสํยุตฺตา) อันบุคคลนำมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน.

ส่วนสุตตันตะเหล่าใด ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวก เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านี้มากล่าวอยู่

พวกเธอย่อมฟังด้วยดี เงี่ยหูฟัง ตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และสำคัญไปว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน พวกเธอเล่าเรียนธรรมอันกวีแต่งใหม่นั้นแล้ว ก็ไม่สอบถามซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมาว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้น เปิดเผยสิ่งที่ยังไม่เปิดเผยไม่ได้ ไม่หงายของที่คว่ำอยู่ให้หงายขึ้นได้ ไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้. ภิกษุทั้งหลาย! นี้เราเรียกว่า **อุกกาจิตวินีตา ปริสา โน ปฏิปุจฉาวินีตา.**

ภิกษุทั้งหลาย! **บริษัทชื่อ ปฏิปุจฉาวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา** เป็นอย่างไรเล่า?

ภิกษุทั้งหลาย! ในกรณีนี้คือ ภิกษุทั้งหลายในบริษัทใด เมื่อสุตตันตะทั้งหลาย ที่กวีแต่งขึ้นใหม่ เป็นคำร้อยกรองประเภทกาพย์กลอน มีอักษรสละสลวย มีพยัญชนะอันวิจิตร เป็นเรื่องนอกแนว เป็นคำกล่าวของสาวกอันบุคคลนำมากล่าวอยู่ ก็ไม่ฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และไม่สำคัญว่าเป็นสิ่งที่ตนควรศึกษาเล่าเรียน ส่วน **สุตตันตะเหล่าใด อันเป็นตถาคตภาษิต อันลึกซึ้ง มีอรรถอันลึกซึ้ง เป็นโลกุตตระประกอบด้วยเรื่องสุญญตา เมื่อมีผู้นำสุตตันตะเหล่านี้ มากล่าวอยู่ พวกเธอย่อมฟังด้วยดี ย่อมเงี่ยหูฟัง ย่อมเข้าไปตั้งจิตเพื่อจะรู้ทั่วถึง และย่อมสำคัญว่าเป็นสิ่งที่ควรศึกษาเล่าเรียน** พวกเธอเล่าเรียนธรรมที่เป็นตถาคตภาษิตนั้นแล้ว ก็สอบถามซึ่งกันและกัน ทำให้เปิดเผยแจ่มแจ้งออกมาว่า ข้อนี้พยัญชนะเป็นอย่างไร อรรถะเป็นอย่างไร ดังนี้ เธอเหล่านั้น

เปิดเผยสิ่งที่ยังไม่เปิดเผยได้ หงายของที่คว่ำอยู่ให้หงายขึ้นได้ บรรเทาความสงสัยในธรรมทั้งหลายอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยมีอย่างต่างๆ ได้. ภิกษุทั้งหลาย! นี้เราเรียกว่า **ปฏิปุจฉาวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา.**

ภิกษุทั้งหลาย! เหล่านี้แลบริษัท ๒ จำพวกนั้น. ภิกษุทั้งหลาย! **บริษัทที่เลิศในบรรดาบริษัททั้งสองพวกนั้น คือ บริษัทปฏิปุจฉาวินีตา ปริสา โน อุกกาจิตวินีตา** (บริษัทที่อาศัยการสอบสวนทบทวนกันเอาเองเป็นเครื่องนำไป ไม่อาศัยความเชื่อจากบุคคลภายนอกเป็นเครื่องนำไป) แล.

๖.ทรงห้ามบัญญัติเพิ่มหรือตัดทอนสิ่งที่บัญญัติไว้

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๙๐/๗๐.

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุทั้งหลาย **จักไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่เคยบัญญัติ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว จักสมาทานศึกษาในสิกขาบทที่บัญญัติไว้แล้วอย่างเคร่งครัด** อยู่เพียงใด ความเจริญก็เป็นสิ่งที่ภิกษุทั้งหลายหวังได้ ไม่มีความเสื่อมเลย อยู่เพียงนั้น.

๗.สำนึกเสมอว่าตนเองเป็นเพียงผู้เดินตามพระองค์เท่านั้น ถึงแม้จะเป็นอรหันต์ผู้เลิศทางปัญญาก็ตาม

-บาลี ขนฺธ. สํ. ๑๗/๘๒/๑๒๖.

ภิกษุทั้งหลาย! **ตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ ได้ทำมรรคที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น** ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครรู้ให้มีคนรู้ ได้ทำมรรคที่ยังไม่มีใครกล่าวให้เป็นมรรคที่กล่าวกันแล้ว **ตถาคตเป็นผู้รู้มรรค** (มคฺคญฺญู) **เป็นผู้รู้แจ้งมรรค** (มคฺควิทู) **เป็นผู้ฉลาดในมรรค** (มคฺคโกวิโท). ภิกษุทั้งหลาย! **ส่วนสาวกทั้งหลายในกาลนี้ เป็นผู้เดินตามมรรค** (มคฺคานุคา) **เป็นผู้ตามมาในภายหลัง.**

ภิกษุทั้งหลาย! นี้แล เป็นความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นความมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เป็นเครื่องกระทำให้แตกต่างกัน ระหว่างตถาคตผู้อรหันตสัมมาสัมพุทธะ กับภิกษุผู้ปัญญาวิมุตติ.

๘.ตรัสไว้ว่าให้ทรงจำบทพยัญชนะและคำอธิบายอย่างถูกต้อง พร้อมขยันถ่ายทอดบอกสอนกันต่อไป

-บาลี จตุกฺก. อํ. ๒๑/๑๙๗/๑๖๐.

ภิกษุทั้งหลาย! **พวกภิกษุในธรรมวินัยนี้ เล่าเรียนสูตรอันถือกันมาถูก ด้วยบทพยัญชนะที่ใช้กันถูก ความหมายแห่งบทพยัญชนะที่ใช้กันก็ถูก ย่อมมีนัยอันถูกต้องเช่นนั้น.** ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น มูลกรณีที่หนึ่ง ซึ่งทำให้พระสัทธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

ภิกษุทั้งหลาย! พวกภิกษุเหล่าใด เป็นพหุสูต คล่องแคล่ว ในหลักพระพุทธวจน ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา (แม่บท) **พวกภิกษุเหล่านั้นเอาใจใส่ บอกสอน เนื้อความแห่งสูตรทั้งหลายแก่คนอื่นๆ** เมื่อท่านเหล่านั้นล่วงลับไป สูตรทั้งหลาย ก็ไม่ขาดผู้เป็นมูลราก (อาจารย์) มีที่อาศัยสืบกันไป. ภิกษุทั้งหลาย! นี่เป็น **มูลกรณีที่สาม** ซึ่งทำให้พระสัทธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป...

*** ในที่นี้ยกมา ๒ นัย จาก ๔ นัย ของมูลเหตุสี่ประการ ที่ทำให้พระสัทธรรมตั้งอยู่ได้ไม่เลอะเลือนจนเสื่อมสูญไป

๙. ทรงบอกวิธีแก้ไขความผิดเพี้ยนในคำสอน

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๔๔/๑๑๓-๖.

๑. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ผู้มีอายุ! ข้าพเจ้าได้สดับรับมาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๒. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีสงฆ์อยู่พร้อมด้วยพระเถระ พร้อมด้วยปาโมกข์ ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าสงฆ์นั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๓. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้เป็นเถระอยู่จำนวนมาก เป็นพหุสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระเหล่านั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

๔. (หากมี) ภิกษุในธรรมวินัยนี้กล่าวอย่างนี้ว่า ในอาวาสชื่อโน้นมีภิกษุผู้เป็นเถระอยู่รูปหนึ่ง เป็นพหุสูต เรียนคัมภีร์ ทรงธรรม ทรงวินัย ทรงมาติกา ข้าพเจ้าได้สดับมาเฉพาะหน้าพระเถระรูปนั้นว่า “นี้เป็นธรรม นี้เป็นวินัย นี้เป็นคำสอนของพระศาสดา”...

เธอทั้งหลายยังไม่พึงชื่นชม ยังไม่พึงคัดค้านคำกล่าวของผู้นั้น พึงเรียนบทและพยัญชนะเหล่านั้นให้ดี แล้วพึงสอบสวนลงในพระสูตร เทียบเคียงดูในวินัย

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ไม่ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ไม่ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี้มิใช่พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนี้รับมาผิด” **เธอทั้งหลาย พึงทิ้งคำนั้นเสีย**

ถ้าบทและพยัญชนะเหล่านั้น สอบลงในสูตรก็ได้ เทียบเข้าในวินัยก็ได้ พึงลงสันนิษฐานว่า “นี้เป็นพระดำรัส ของพระผู้มีพระภาคพระองค์นั้นแน่นอน และภิกษุนั้นรับมาด้วยดี” เธอทั้งหลาย พึงจำมหาปเทส... นี้ไว้.

๑๐. ทรงตรัสแก่พระอานนท์ ให้ใช้ธรรมวินัยที่ตรัสไว้เป็นศาสดาแทนต่อไป

-บาลี มหา. ที. ๑๐/๑๗๘/๑๔๑.

-บาลี ม. ม. ๑๓/๔๒๗/๔๖๓.

-บาลี มหาวาร. สํ. ๑๙/๒๑๗/๗๔๐

อานนท์! ความคิดอาจมีแก่พวกเธออย่างนี้ว่า ‘ธรรมวินัยของพวกเรามีพระศาสดาล่วงลับไปเสียแล้ว พวกเราไม่มีพระศาสดา’ ดังนี้. อานนท์! พวกเธออย่าคิดอย่างนั้น. อานนท์! **ธรรมก็ดี วินัยก็ดี ที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้ว แก่พวกเธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอทั้งหลาย โดยกาลล่วงไปแห่งเรา.**

อานนท์! ในกาลบัดนี้ก็ดี ในกาลล่วงไปแห่งเราก็ดี ใครก็ตาม จักต้องมีตนเป็นประทีป มีตนเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ มีธรรมเป็นประทีป มีธรรมเป็นสรณะ ไม่เอาสิ่งอื่นเป็นสรณะ เป็นอยู่. **อานนท์! ภิกษุพวกใด เป็นผู้ใคร่ในสิกขา ภิกษุพวกนั้น จักเป็นผู้อยู่ในสถานะอันเลิศที่สุดแล.**

อานนท์! ความขาดสูญแห่งกัลยาณวัตรนี้ มีในยุคแห่งบุรุษใด บุรุษนั้นชื่อว่า เป็นบุรุษคนสุดท้ายแห่งบุรุษทั้งหลาย... เราขอกล่าวย้ำกะเธอว่า... **เธอทั้งหลายอย่าเป็นบุรุษคนสุดท้ายของเราเลย.**

เธอทั้งหลายอย่าเป็น
บุรุษคนสุดท้าย
ของเราเลย

-บาลี ม. ม. ๑๓/๔๒๗/๔๖๓.

พระไตรปิฎก
ฉบับหลวง
ภาษาไทย **80** เล่ม
พ.ศ. **2500**

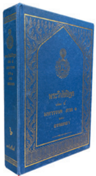
1

พระไตรปิฎก
ฉบับมหาเถรสมาคม
ภาษาไทย **45** เล่ม
พ.ศ. **2549**

2

พระไตรปิฎก
ฉบับมหามกุฏ-
ราชวิทยาลัย **91** เล่ม
พ.ศ. **2525**

3

พระไตรปิฎก
ฉบับมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย **45** เล่ม
พ.ศ. **2535**

4

งานแปล พระไตรปิฎก
ชุดจากพระโอษฐ์ **5** เล่ม
โดยพุทธทาสภิกขุ
พ.ศ. **2521**

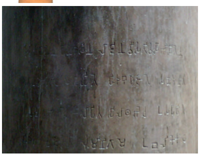

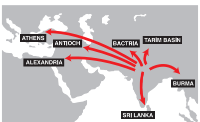
5

ลำดับการสืบทอดพุทธวจน

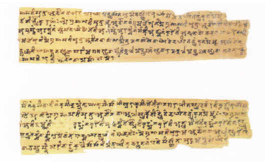

เสาหินอโศก
(อินเดีย)
พ.ศ. **234**

จารึกใบลาน
(อัฟกานิสถาน)
พ.ศ. **1000**

ศิลาจารึก
(ประเทศไทย)
พ.ศ. **1200 - 1400**

พ.ศ. 1
พ.ศ. 234
พ.ศ. 500
พ.ศ. 1000
พ.ศ. 1200
พ.ศ. 1400
พ.ศ. 1500

พุทธวจน-หมวดธรรม

พ.ศ. 2553

พ.ศ. 2555

พุทธวจน-ปิฎก

33 เล่ม

พุทธวจน APP

E-TIPITAKA+ APP

E-TIPITAKA APP

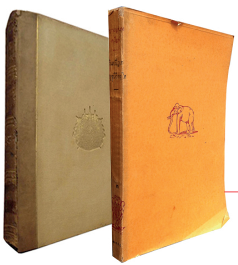
วิทยุวัดนาป่าพง APP

5 4 3 2 1

พระไตรปิฎก
ฉบับ ร.ศ.๑๑๒
สมัยรัชกาลที่ ๕
พ.ศ. 2436

\+

พระไตรปิฎก
ฉบับสยามรัฐ
ภาษาบาลี
อักขระสยาม
พ.ศ. 2468

คัมภีร์ใบลาน
อักขระขอม
สมัยรัชกาลที่ ๑
พ.ศ. 2331

พ.ศ. 2000

พ.ศ. 2331

พ.ศ. 2436

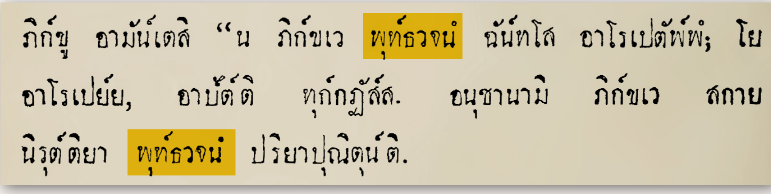
พ.ศ. 2500

พ.ศ. 2555

พ.ศ. 3000

๑) หลักฐานสมัย **พุทธกาล**

การใช้ **พุทธวจน** ที่มีความหมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า มีมาตั้งแต่ใน**สมัยพุทธกาล** ดังปรากฏหลักฐาน**ในพระวินัยปิฎก** ว่า**พระศาสดาให้เรียนพุทธวจน** (ภาพที่ ๑.๑ และภาพที่ ๑.๒)

ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว พุทฺธวจนํ ฉนฺทโส อาโรเปตพฺพํ; โย อาโรเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สกาย นิรุตฺติยา พุทฺธวจนํ ปริยาปุณิตุนฺติ.

ภาพที่ ๑.๑

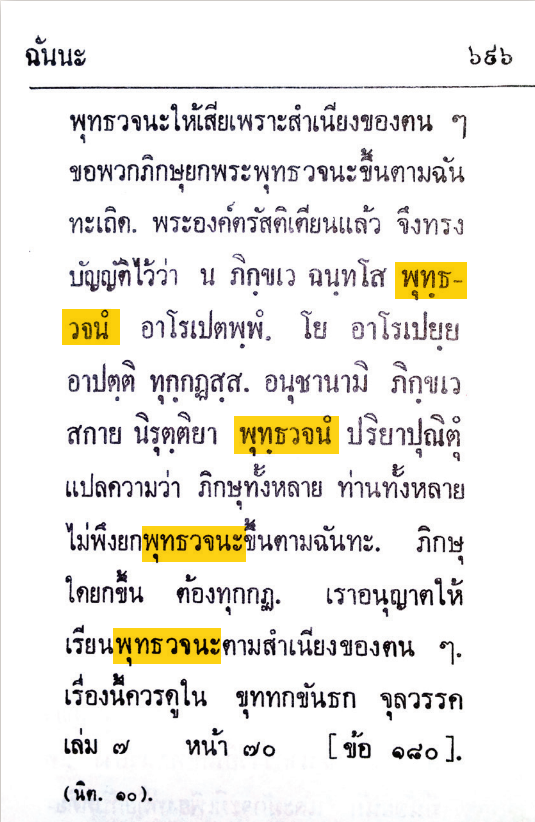
คำอธิบายภาพ*: ข้อความส่วนหนึ่งจากพระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (จปร.อักษรสยาม) หน้า ๖๔ ซึ่งพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง พ.ศ. ๒๕๒๕ เล่มที่ ๗ พระวินัยปิฎก จุลวรรค ภาค ๒ หน้า ๔๕ ได้แปลเป็นภาษาไทยไว้ดังนี้*

*[๑๘๐] ... ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงยก**พุทธวจนะ**ขึ้นโดยภาษาสันสกฤต รูปใดยกขึ้น ต้องอาบัติทุกกฏ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย **เราอนุญาตให้เล่าเรียนพุทธวจนะ**ตามภาษาเดิม.*

ที่มา:

พระไตรปิฎก ฉบับ ร.ศ. ๑๑๒ (พ.ศ.๒๔๓๖) พระวินยปิฎก จุลฺลวคฺค เล่ม ๒ หน้า ๖๔

ฉันนะ ๖๙๖

พุทธวจนะให้เสียเพราะสำเนียงของตน ๆ ขอพวกภิกษุยกพระพุทธวจนะขึ้นตามฉันทะเถิด. พระองค์ตรัสติเตียนแล้ว จึงทรงบัญญัติไว้ว่า น ภิกฺขเว ฉนฺทโส พุทฺธ-วจนํ อาโรเปตพฺพํ. โย อาโรเปยฺย อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สกาย นิรุตฺติยา พุทฺธวจนํ ปริยาปุณิตุํ แปลความว่า ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายไม่พึงยกพุทธวจนะขึ้นตามฉันทะ. ภิกษุใดยกขึ้น ต้องทุกกฏ. เราอนุญาตให้เรียนพุทธวจนะตามสำเนียงของตน ๆ. เรื่องนี้ควรดูใน ขุททกขันธก จุลวรรค เล่ม ๗ หน้า ๗๐ [ข้อ ๑๘๐].

(นิต. ๑๐).

ภาพที่ ๑.๒

คำอธิบายภาพ :
คำแปลเป็นภาษาไทยของภาพที่ ๑.๑ จากหนังสือ สารานุกรมพระพุทธศาสนา ประมวลจากพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ-วโรรส

ที่มา :
หนังสือ สารานุกรมพระพุทธศาสนา ประมวลจากพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หน้า ๖๙๖

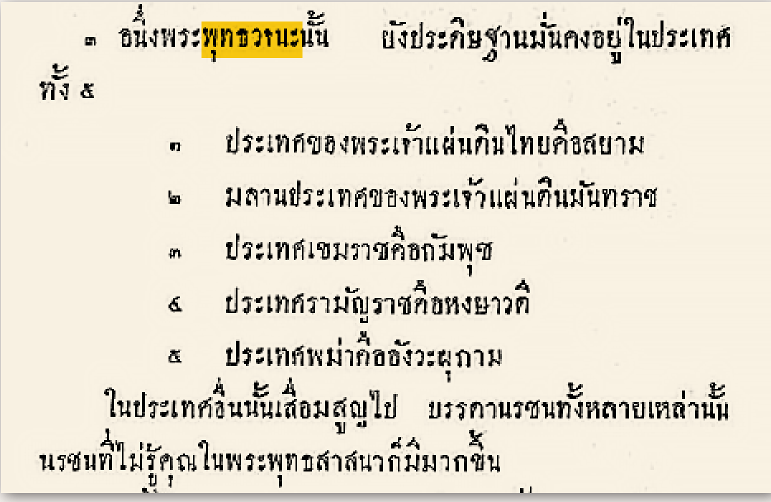
๒) หลักฐานสมัย **รัชกาลที่ ๑**

พุทธวจนะ มีปรากฏในหนังสือ**พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษามคธ แล คำแปล** ซึ่งแต่งเป็นภาษามคธเพื่อเฉลิมพระเกียรติเมื่อสังคายนา**ในรัชกาลที่ ๑** เป็นหนังสือ ๗ ผูก ต้นฉบับมีอยู่ในวัดพระแก้ว กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา แปลเป็นภาษาไทยโดยพระยาพจนสุนทร คำนำของหนังสือเล่มนี้ เป็นพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (ภาพที่ ๒.๑ และภาพที่ ๒.๒)

ขันมาก ในกาลปางก่อน พระพุทธวจนะนั้นก็ยังบริบูรณ์อยู่ ครั้นกาลล่วงไป ๆ ในภายหลัง พระพุทธวจนะนั้นก็เสื่อมวิปลาสพิรุทธ์ผิดเพี้ยนสิถิลธนิตไป มีความสืบต่ออนุสนธิอากูลไปด้วย ไทย และพระพุทธวจนะนั้น ชนทั้งหลายที่มีกำลังความเพียร และกำลังปัญญาอ่อนเปนต้น เล่าเรียนแล้ว ไม่พิจารณาอักขระ และบทพยัญชนะให้ถูกถ้วน เหตุดังนี้พระพุทธวจนะจึ่งเสื่อมพิรุทธ์ไป

ภาพที่ ๒.๑

คำอธิบายภาพ *: ข้อความส่วนหนึ่งจากหนังสือ พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษามคธ แล คำแปล หน้า ๑*

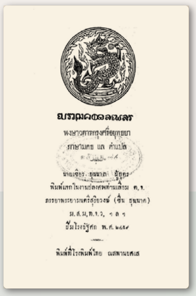
๑ อนึ่งพระพุทธวรนะนั้น ยังประดิษฐานมั่นคงอยู่ในประเทศ
ทั้ง ๕

๑ ประเทศของพระเจ้าแผ่นดินไทยคือสยาม
๒ มลานประเทศของพระเจ้าแผ่นดินมันทราช
๓ ประเทศเขมราชคือกัมพุช
๔ ประเทศรามัญราชคือหงษาวดี
๕ ประเทศพม่าคืออังวะผุกาม

ในประเทศอื่นนั้นเสื่อมสูญไป บรรดานรชนทั้งหลายเหล่านั้น
นรชนที่ไม่รู้คุณในพระพุทธสาสนาก็มีมากขึ้น

ภาพที่ ๒.๒

คำอธิบายภาพ : *ข้อความส่วนหนึ่งจากหนังสือ พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษามคธ แล คำแปล หน้า ๒*

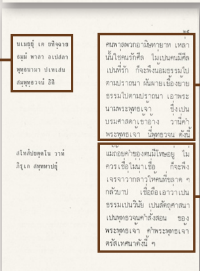

ที่มา :
หนังสือ พงษาวดารกรุงศรีอยุธยา ภาษามคธ แล คำแปล

๓) หลักฐานสมัย **รัชกาลที่ ๔**

พุทธวจน มีปรากฏในหนังสือ **พระคาถาสรรเสริญพระธรรมวินัย** พระราชนิพนธ์**ในรัชกาลที่ ๔** (ภาพที่ ๓.๑) และปรากฏในหนังสือ **ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลีในรัชกาลที่ ๔** ภาค ๒ (ภาพที่ ๓.๒ และภาพที่ ๓.๓)

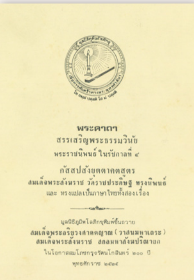
นเมยฺยุํ เต ยทิจฺฉาย
ธมฺมํ พาลา อเปสลา
พุทฺธนามา ปเทเสน
สมฺพุทฺธวจนํ อิติ

คนพาลพวกอามิษทายาท เหล่านั้นใช่คนรักศีล ไม่เปนคนมีศีลเปนที่รัก ก็จะพึงน้อมธรรมไปตามปราถนา ผันผายเยื้องย้ายธรรมไปตามปราถนา เอาพระนามพระพุทธเจ้า ซึ่งเปนบรมศาสดาเข้าอ้าง ว่านี่คำพระพุทธเจ้า นี่พุทธวจน ดังนี้

แม้ถ้อยคำของตนมีโทษอยู่ ไม่ควรเชื่อไม่น่าเชื่อ ก็จะพึงเจรจาวากล่าวให้คนที่ขลาด ๆ กลัวบาป เชื่อถือเอาว่าเปนธรรมเปนวินัย เปนสัตถุศาสนา เปนพุทธวจนคำสั่งสอน ของพระพุทธเจ้า คำพระพุทธเจ้าตรัสเทศนาดังนี้ ๆ

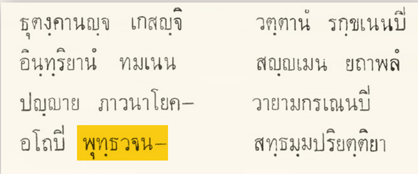
ภาพที่ ๓.๑

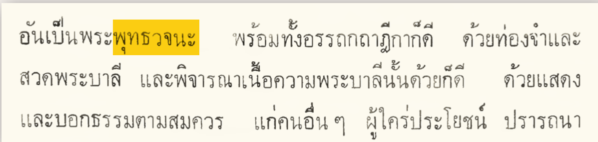
ที่มา:
หนังสือ พระคาถาสรรเสริญพระธรรมวินัย พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ ๔ ทรงแปลเป็นภาษาไทยโดย สมเด็จพระสังฆราช วัดราชประดิษฐ หน้า ๒๕

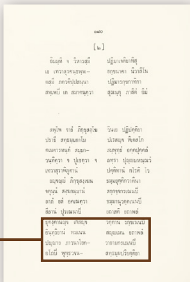
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๔

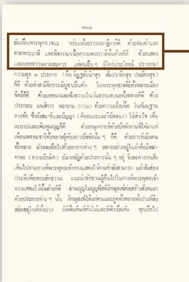
ธุตงฺคานญฺจ เกสญฺจิ วตฺตานํ รกฺขเนนปิ
อินฺทฺริยานํ ทมเนน สญฺญเมน ยถาพลํ
ปญฺญาย ภาวนาโยค– วายามกรเณนปิ
อโถปิ พุทฺธวจน– สทฺธมฺมปริยตฺติยา

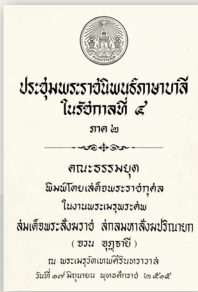
อันเป็นพระพุทธวจนะ พร้อมทั้งอรรถกถาฎีกาก็ดี ด้วยท่องจำและ
สวดพระบาลี และพิจารณาเนื้อความพระบาลีนั้นด้วยก็ดี ด้วยแสดง
และบอกธรรมตามสมควร แก่คนอื่น ๆ ผู้ใคร่ประโยชน์ ปรารถนา

ภาพที่ ๓.๒

ภาพที่ ๓.๓

ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลี
ในรัชกาลที่ ๔
ภาค ๒
คณะธรรมยุต
พิมพ์โดยเสด็จพระราชกุศล
ในงานพระเมรุพระศพ
สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
(จวน อุฏฺฐายี)
ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส
วันที่ ๑๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๑๕

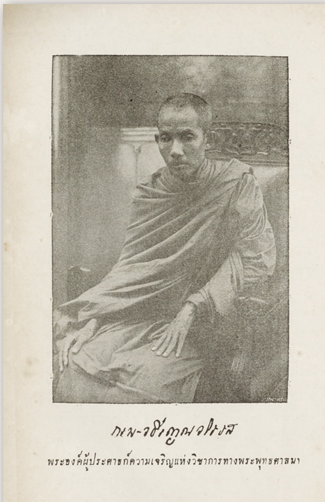
ที่มา:
หนังสือ ประชุมพระราชนิพนธ์ภาษาบาลี ในรัชกาลที่ ๔ ภาค ๒
หน้า ๑๘๐ และหน้า ๑๘๓

๔) หลักฐานสมัย **รัชกาลที่ ๕**

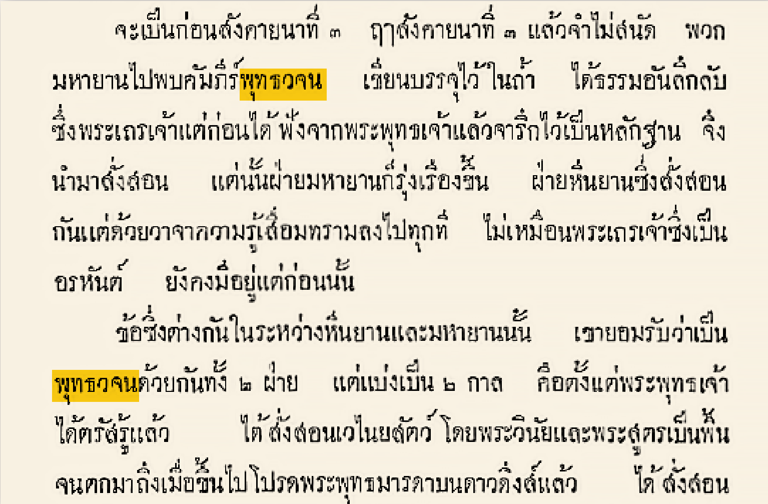
พุทธวจน มีปรากฏในหนังสือ **พระราชวิจารณ์ เทียบลัทธิพระพุทธศาสนาหินยานกับมหายาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์** (ภาพที่ ๔.๑), ปรากฏในหนังสือ **พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** ทรงมีไปมากับ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (ภาพที่ ๔.๒ และภาพที่ ๔.๓) และปรากฏในหนังสือ **พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓) จัดทำโดย มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา (ภาพที่ ๔.๔)

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ ๕

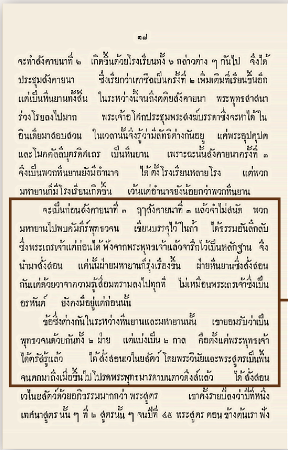

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

จะเป็นก่อนสังคายนาที่ ๓ ฤๅสังคายนาที่ ๓ แล้วจำไม่สนัด พวกมหายานไปพบคัมภีร์พุทธวจน เขียนบรรจุไว้ในถ้ำ ได้ธรรมอันลึกลับซึ่งพระเถรเจ้าแต่ก่อนได้ฟังจากพระพุทธเจ้าแล้วจารึกไว้เป็นหลักฐาน จึงนำมาสั่งสอน แต่นั้นฝ่ายมหายานก็รุ่งเรืองขึ้น ฝ่ายหินยานซึ่งสั่งสอนกันแต่ด้วยวาจาความรู้เสื่อมทรามลงไปทุกที่ ไม่เหมือนพระเถรเจ้าซึ่งเป็นอรหันต์ ยังคงมีอยู่แต่ก่อนนั้น

ข้อซึ่งต่างกันในระหว่างหินยานและมหายานนั้น เขายอมรับว่าเป็นพุทธวจนด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่แบ่งเป็น ๒ กาล คือตั้งแต่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ได้สั่งสอนเวไนยสัตว์โดยพระวินัยและพระสูตรเป็นพื้น จนตกมาถึงเมื่อขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์แล้ว ได้สั่งสอน

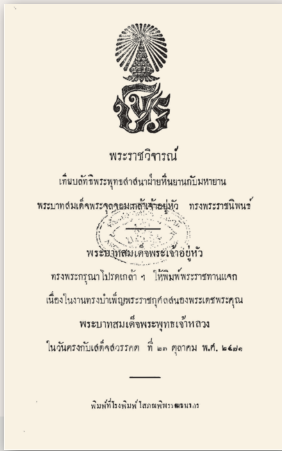

จะทำสังคายนาที่ ๒ เกิดขึ้นด้วยโรงเรียนทั้ง ๖ กล่าวต่าง ๆ กันไป จึงได้ประชุมสังคายนา ซึ่งเรียกว่าเคาซิลเป็นครั้งที่ ๒ เพิ่มเติมที่เรียนขึ้นอีก แต่เป็นหินยานทั้งสิ้น ในระหว่างนี้จนถึงตติยสังคายนา พระพุทธสาสนาร่วงโรยลงไปมาก พระเจ้าอโศกประชุมพระสงฆ์บรรดาซึ่งจะหาได้ในอินเดียมาสอบสวน ในเวลานั้นจึงรู้ว่ามีลัทธิต่างกันอยู่ แต่พระอุปคุปตและโมคคัลลีบุตรติสเถร เป็นหินยาน เพราะฉะนั้นสังคายนาครั้งที่ ๓ จึงเป็นพวกหินยานยังมีอำนาจ ได้ตั้งโรงเรียนหลายโรง แต่พวกมหายานก็มีโรงเรียนเกิดขึ้น เว้นแต่อำนาจยังน้อยกว่าพวกหินยาน

จะเป็นก่อนสังคายนาที่ ๓ ฤๅสังคายนาที่ ๓ แล้วจำไม่สนัด พวกมหายานไปพบคัมภีร์พุทธวจน เขียนบรรจุไว้ในถ้ำ ได้ธรรมอันลึกลับซึ่งพระเถรเจ้าแต่ก่อนได้ฟังจากพระพุทธเจ้าแล้วจารึกไว้เป็นหลักฐาน จึงนำมาสั่งสอน แต่นั้นฝ่ายมหายานก็รุ่งเรืองขึ้น ฝ่ายหินยานซึ่งสั่งสอนกันแต่ด้วยวาจาความรู้เสื่อมทรามลงไปทุกที่ ไม่เหมือนพระเถรเจ้าซึ่งเป็นอรหันต์ ยังคงมีอยู่แต่ก่อนนั้น

ข้อซึ่งต่างกันในระหว่างหินยานและมหายานนั้น เขายอมรับว่าเป็นพุทธวจนด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่าย แต่แบ่งเป็น ๒ กาล คือตั้งแต่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ได้สั่งสอนเวไนยสัตว์โดยพระวินัยและพระสูตรเป็นพื้น จนตกมาถึงเมื่อขึ้นไปโปรดพระพุทธมารดาบนดาวดึงส์แล้ว ได้สั่งสอน
เวไนยสัตว์ด้วยอภิธรรมมากกว่าพระสูตร เขาตั้งรายปีลงว่าปีที่หนึ่งเทศนาสูตรนั้น ๆ ที่ ๒ สูตรนั้น ๆ จนปีที่ ๔๕ พระสูตรตอนข้างต้นเราฟัง

ภาพที่ ๔.๑

พระราชวิจารณ์

เทียบลัทธิพระพุทธสาสนาฝ่ายหินยานกับมหายาน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจก

เนื่องในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลฉลองพระเดชพระคุณ

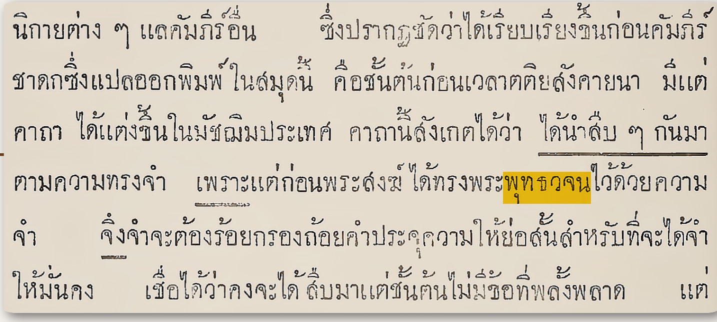
พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง

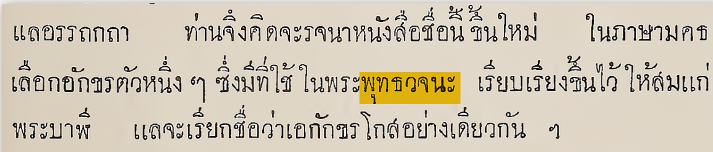
ในวันตรงกับเสด็จสวรรคต ที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๑

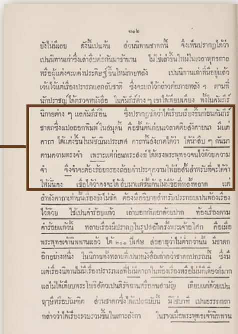
พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ที่มา:

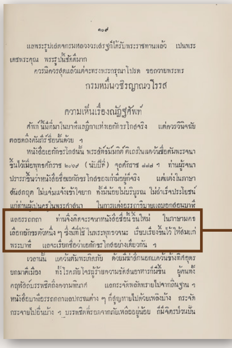
หนังสือ พระราชวิจารณ์ เทียบลัทธิพระพุทธศาสนาหินยานกับมหายาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ หน้า ๑๘

นิกายต่าง ๆ แลคัมภีร์อื่น ซึ่งปรากฏชัดว่าได้เรียบเรียงขึ้นก่อนคัมภีร์
ชาดกซึ่งแปลออกพิมพ์ในสมุดนี้ คือชั้นต้นก่อนเวลาตติยสังคายนา มีแต่
คาถา ได้แต่งขึ้นในมัชฌิมประเทศ คาถานี้สังเกตได้ว่า ได้นำสืบ ๆ กันมา
ตามความทรงจำ เพราะแต่ก่อนพระสงฆ์ได้ทรงพระพุทธวจนไว้ด้วยความ
จำ จึงจำจะต้องร้อยกรองถ้อยคำประจุความให้ย่อสั้นสำหรับที่จะได้จำ
ให้มั่นคง เชื่อได้ว่าคงจะได้สืบมาแต่ชั้นต้นไม่มีข้อที่พลั้งพลาด แต่

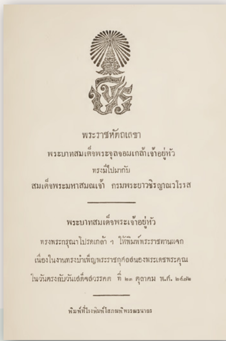

แลอรรถกถา ท่านจึ่งคิดจะรจนาหนังสือชื่อนี้ขึ้นใหม่ ในภาษามคธ
เลือกอักขรตัวหนึ่ง ๆ ซึ่งมีที่ใช้ในพระพุทธวจนะ เรียบเรียงขึ้นไว้ให้สมแก่
พระบาฬี แลจะเรียกชื่อว่าเอกักขรโกส อย่างเดียวกัน ๆ

ภาพที่ ๔.๒

ภาพที่ ๔.๓

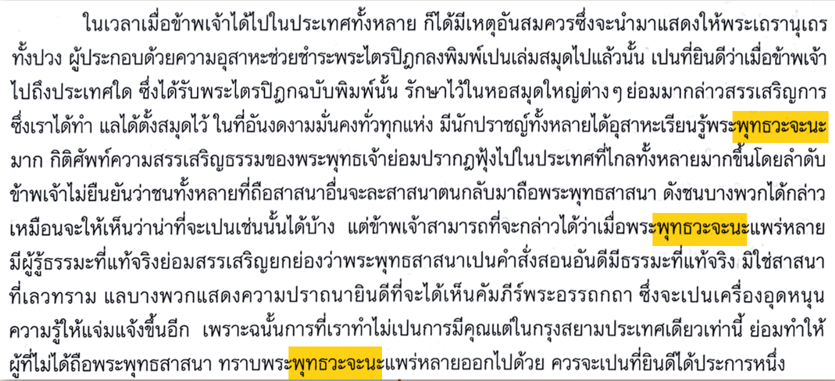

พระราชหัตถเลขา
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงมีไปมากับ
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจก
เนื่องในงานทรงบำเพ็ญพระราชกุศลฉลองพระเดชพระคุณ
ในวันตรงกับวันเฉลิมสวรรคต ที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

พิมพ์ที่โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

ที่มา:

หนังสือ พระราชหัตถเลขา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีไปมากับ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส หน้า ๑๐๒ และ ๑๐๙

ในเวลาเมื่อข้าพเจ้าได้ไปในประเทศทั้งหลาย ก็ได้มีเหตุอันสมควรซึ่งจะนำมาแสดงให้พระเถรานุเถรทั้งปวง ผู้ประกอบด้วยความอุสาหะช่วยชำระพระไตรปิฎกลงพิมพ์เปนเล่มสมุดไปแล้วนั้น เปนที่ยินดีว่าเมื่อข้าพเจ้าไปถึงประเทศใด ซึ่งได้รับพระไตรปิฎกฉบับพิมพ์นั้น รักษาไว้ในหอสมุดใหญ่ต่าง ๆ ย่อมมากล่าวสรรเสริญการซึ่งเราได้ทำ แลได้ตั้งสมุดไว้ ในที่อันงดงามมั่นคงทั่วทุกแห่ง มีนักปราชญ์ทั้งหลายได้อุสาหะเรียนรู้พระพุทธวะจะนะมาก กิติศัพท์ความสรรเสริญธรรมของพระพุทธเจ้าย่อมปรากฎฟุ้งไปในประเทศที่ไกลทั้งหลายมากขึ้นโดยลำดับ ข้าพเจ้าไม่ยืนยันว่าชนทั้งหลายที่ถือสาสนาอื่นจะละสาสนาตนกลับมาถือพระพุทธสาสนา ดังชนบางพวกได้กล่าวเหมือนจะให้เห็นว่าน่าที่จะเปนเช่นนั้นได้บ้าง แต่ข้าพเจ้าสามารถที่จะกล่าวได้ว่าเมื่อพระพุทธวะจะนะแพร่หลาย มีผู้รู้ธรรมะที่แท้จริงย่อมสรรเสริญยกย่องว่าพระพุทธสาสนาเปนคำสั่งสอนอันดีมีธรรมะที่แท้จริง มิใช่สาสนาที่เลวทราม แลบางพวกแสดงความปราถนายินดีที่จะได้เห็นคัมภีร์พระอรรถกถา ซึ่งจะเปนเครื่องอุดหนุนความรู้ให้แจ่มแจ้งขึ้นอีก เพราะฉนั้นการที่เราทำไม่เปนการมีคุณแต่ในกรุงสยามประเทศเดียวเท่านี้ ย่อมทำให้ผู้ที่ไม่ได้ถือพระพุทธสาสนา ทราบพระพุทธวะจะนะแพร่หลายออกไปด้วย ควรจะเปนที่ยินดีได้ประการหนึ่ง

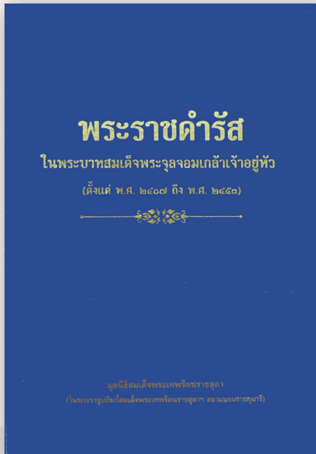

(๕๑)

พระราชดำรัสตอบพระสงฆ์ทั่วไป
ที่วัดพระศรีรัตนสาสดาราม
เมื่อวันที่ ๑ มกราคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๔๐)

๑๐๐

ภาพที่ ๔.๔

ที่มา :

หนังสือ พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๗ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓)
จัดทำโดย มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา พิมพ์ครั้งที่ ๔ พุทธศักราช ๒๕๕๐ หน้า ๑๐๐

๕) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๗

พุทธวจนะ มีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐ เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก โดย พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากิติยากรวรลักษณ์ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ (ภาพที่ ๕)

เล่ม ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐

ถ้าได้จัดตั้งทุนพระไตรปิฎกโดยประการที่กราบบังคมทูลพระกรุณานี้ ประเทศสยามจักเปนคลังพระธรรมของโลกรักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะสิ้นกาลหาที่สุดมิได้

ตามที่กราบบังคมทูลพระกรุณามานี้ ถ้าชอบด้วยกระแสพระราชดำริ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต นำรายงานนี้พิมพ์ประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษา

ควรมิควรสุดแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

ข้าพระพุทธเจ้า กิติยากร ขอเดชะ

ภาพที่ ๕

ที่มา:

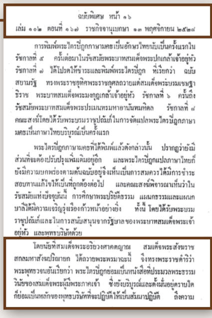
ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ๔๔ หน้า ๓๙๓๙ วันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๗๐
เรื่อง รายงานการสร้างพระไตรปิฎก

๖) หลักฐานสมัย รัชกาลที่ ๙

พุทธวจน มีปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เรื่อง ประกาศสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก (ภาพที่ ๗)

ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖
เล่ม ๑๐๒ ตอนที่ ๑๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘

โดยนัยที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ถวายพระพรมาฉะนี้ จึงทรงพระราชดำริว่า พระพุทธวจนอันเรียกว่า พระไตรบิฎกย่อมเบ็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเบ็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เบ็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความ

ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖
เล่ม ๑๐๒ ตอนที่ ๑๖๗ ราชกิจจานุเบกษา ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘

การพิมพ์พระไตรบิฎกภาษามคธเบ็นอักษรไทยนับเบ็นครั้งแรกในรัชกาลที่ ๕ ครั้นต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้โปรดให้ชำระและพิมพ์พระไตรบิฎก ที่เรียกว่า ฉบับสยามรัฐ ทรงพระราชอุทิศพระราชกุศลถวายแด่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ครั้นถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์ในการจัดแปลพระไตรบิฎกภาษามคธเบ็นภาษาไทยบริบูรณ์เบ็นครั้งแรก

พระไตรบิฎกภาษามคธที่ได้พิมพ์แล้วดังกล่าวนั้น ปรากฏว่ายังมีส่วนที่จะต้องปรับปรุงเพิ่มเติมอยู่อีก และพระไตรบิฎกแปลภาษาไทยก็ยังมีความบกพร่องตามต้นฉบับอยู่จึงเห็นเบ็นการสมควรได้มีการชำระสอบทานแก้ไขให้เบ็นที่ถูกต้องต่อไป และคณะสงฆ์พิจารณาเห็นว่าในรัชสมัยแห่งบัจจุบันนี้ การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและแผนกบาลีได้มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าอย่างยิ่ง ทั้งนี้ โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์และในการสนับสนุนจากรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพุทธบริษัทด้วย

โดยนัยที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้ถวายพระพรมาฉะนี้ จึงทรงพระราชดำริว่า พระพุทธวจนอันเรียกว่า พระไตรบิฎกย่อมเบ็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเบ็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เบ็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความ

ภาพที่ ๖

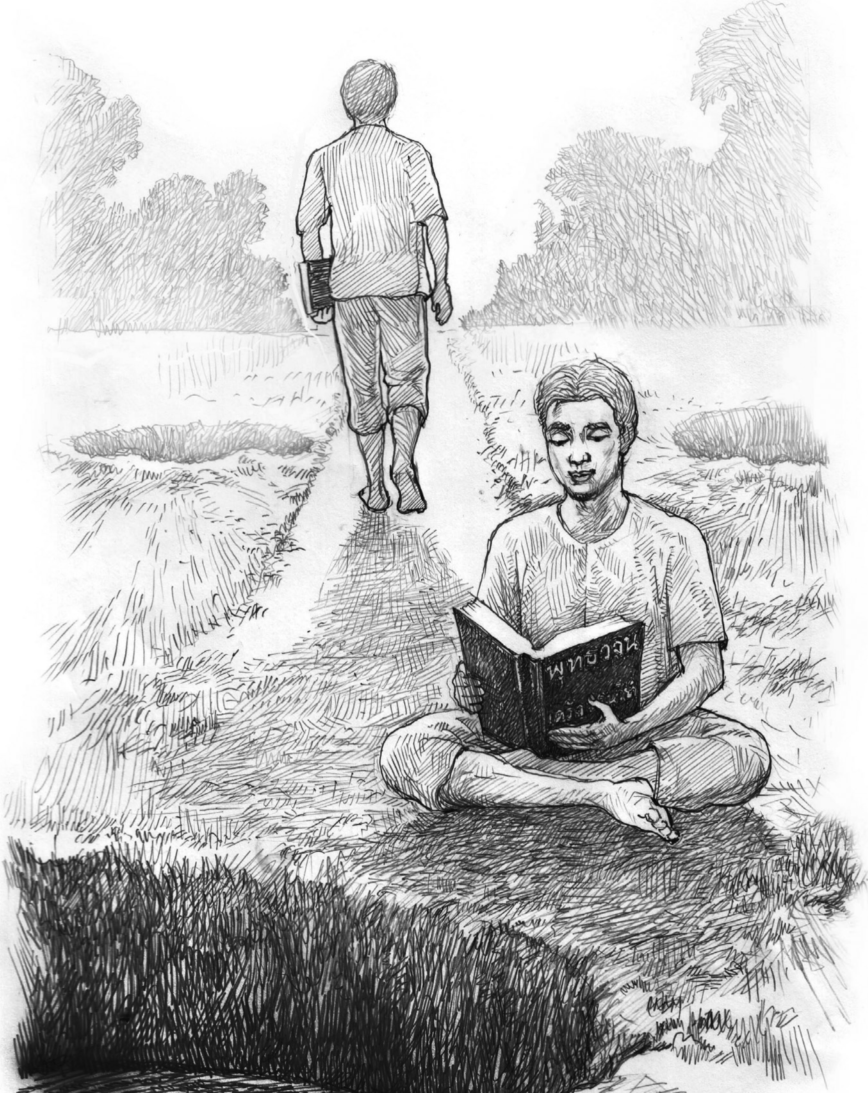
ที่มา:

ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ หน้า ๑๖ เล่มที่ ๑๐๒ ตอนที่ ๑๖๗ วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๘ เรื่อง ประกาศสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎก

ภิกษุทั้งหลาย ! ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ
เหล่านี้มีอยู่ ๖ ประการเป็นอย่างไร คือ

ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่าง ไม่มีความเคารพยำเกรง**ในพระศาสดา**
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่าง ไม่มีความเคารพยำเกรง**ในพระธรรม**
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่าง ไม่มีความเคารพยำเกรง**ในพระสงฆ์**
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ไม่อาจอยู่อย่าง ไม่มีความเคารพยำเกรง**ในสิกขา**
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ **ไม่อาจมาสู่อนาคมนียวัตถุ**
ผู้ถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ **ไม่อาจยังภพที่แปดให้เกิดขึ้น.**

ภิกษุทั้งหลาย ! เหล่านี้แล
ฐานะที่ไม่อาจเป็นไปได้ ๖ ประการ.

–บาลี ฉกฺก. อํ. ๒๒/๔๘๘/๓๖๓.

คามณิ ! ก็เราย่อมกล่าวคติ ๒ อย่าง

อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

นรก หรือ กำเนิดเดรัจฉาน

ของบุคคล ผู้มีความเห็นผิด.

-บาลี สฬา. สํ. ๑๘/๓๗๗/๕๘๙.